

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab

Historisk-filologiske Meddelelser, bind 35, nr. 1

Dan. Hist. Filol. Medd. 35, no. 1 (1955)

ET GAMMELDANSK DIGT

OM

CHRISTI OPSTANDELSE

EFTER FRAGMENT STOCKH. *A 115

(c. 1325)

UDGIVET AF

JOHS. BRØNDUM-NIELSEN

København 1955

i kommission hos Ejnar Munksgaard

DET KONGELIGE DANSKE VIDENSKABERNES SELSKAB udgiver følgende publikationsrækker:

L'Académie Royale des Sciences et des Lettres de Danemark publie les séries suivantes:

	Bibliografisk forkortelse <i>Abréviation bibliographique</i>
Oversigt over selskabets virksomhed (8°) <i>(Annuaire)</i>	Dan. Vid. Selsk. Overs.
Historisk-filologiske Meddelelser (8°)	Dan. Hist. Filol. Medd.
Historisk-filologiske Skrifter (4°) <i>(Histoire et Philologie)</i>	Dan. Hist. Filol. Skr.
Arkæologisk-kunsthistoriske Meddelelser (8°)	Dan. Arkæol. Kunsthist. Medd.
Arkæologisk-kunsthistoriske Skrifter (4°) <i>(Archéologie et Histoire de l'Art)</i>	Dan. Arkæol. Kunsthist. Skr.
Filosofiske Meddelelser (8°) <i>(Philosophie)</i>	Dan. Filos. Medd.
Matematisk-fysiske Meddelelser (8°) <i>(Mathématiques et Physique)</i>	Dan. Mat. Fys. Medd.
Biologiske Meddelelser (8°)	Dan. Biol. Medd.
Biologiske Skrifter (4°) <i>(Biologie)</i>	Dan. Biol. Skr.

Selskabets sekretariat og postadresse: Dantes plads 5, København V.

L'adresse postale du secrétariat de l'Académie est:

*Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab,
Dantes plads 5, København V, Danmark.*

Selskabets kommissionær: EJNAR MUNKSGAARD's forlag, Nørregade 6, København K.

Les publications sont en vente chez le commissionnaire:

EJNAR MUNKSGAARD, éditeur, Nørregade 6, København K, Danmark.

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab

Historisk-filologiske Meddelelser, bind **35**, nr. 1

Dan. Hist. Filol. Medd. **35**, no. 1 (1955)

ET GAMMELDANSK DIGT

OM

CHRISTI OPSTANDELSE

EFTER FRAGMENT STOCKH. *A 115

(c. 1325)

UDGIVET AF

JOHS. BRØNDUM-NIELSEN

København 1955

i kommission hos Ejnar Munksgaard

INDHOLD

	Side
Indledning	3
I. Fragmentet Stockh. *A115; I. Collijns Meddelelse om Fundet; Korrek- tiver hertil	5
II. Digtets Text: en poetisk Gengivelse af det apokryfe Nicodemus-Evan- gelium (capp. XIV ³ —XVII ³)	8
III. Digtfragmentet »Christi Opstandelse« (oprindeligt Omfang, p. 11; Af- skrift, p. 12); metrisk Form, p. 12; Rimbrug, p. 13	11
IV. Palæografisk og sproglig Redegørelse	14
1. Palæografi (p. 14); 2. Orthografi (p. 20); 3. Sprogform (Lydforhold p. 23; Bøjningsforhold p. 31; Syntax, Ordbrug, Ordstilling p. 39); 4. Konklusion (Stilpræg, Sprogformens Stedpræg, p. 52).	
V. Facsimiler	
1. Facsimile i $\frac{1}{1}$ Størrelse	56
2. Restitueret Facsimile (c. $\frac{2}{3}$ Størrelse)	65
VI. Restitueret Text i Transskription	71
VII. Bilag af latinske og fornsvenske Textstykker	74
1. Af latinsk Evangelium Nicodemi	74
2. Af fornsvensk Nicodemus-Evangelium	78
VIII. Textkritik og Kommentar	83
IX. Ordliste	107

De anvendte forkortede Litteraturhenvisninger er de samme som i Gammel-
dansk Grammatik (ST = BrN Studier og Tydninger, 1951).

Af vor danske Middelalderlitteratur er sørgelig meget gaaet tilgrunde, navnlig af den ældre Tids Haandskrifter, som maa formodes almindelig at have været Pergament-Codices, en Omstændighed, der har gjort dem særlig egnede til Brug, som kan have ført til deres Undergang. Lovhaandskrifter og Lægebøger har ved deres fortsatte Brugbarhed været fortrinsvis beskyttede, hvorimod den religiøse Litteratur for en senere Tid har staaet som Levn fra Papismens mørke Dage og derfor kun haft svagt Værn mod Tilintetgørelse.

Forøgelse af vort middelalderlige Sprog- og Litteraturstof ved Nyfund af Haandskrifter eller blot Haandskriftfragmenter har længe været et sjældent Fænomen. I 1897 fremdroges i Cambridge fra Bindet af en latinsk Bibel (a. 1519) 2 Pergamentblade med gammeldanske Legendefragmenter fra c. 1300, og i 1922 i Huskvarna nogle Pergamentstrimler med lignende Text fra det 14. Aarh., anvendte som Rygfoder i Bindene af to tyske Luther-Skrifter fra det 16. Aarh. I begge Tilfælde svarede disse Brudstykker for Størstedelen til tidligere kendte Haandskrifter fra det 15. Aarh. En Gennemgang af gamle Lensregnskaber i Rigsarkivet, forud for Paul Diderichsens Udgave af gammeldanske Fragmenter (1931), skuffede derimod Forventningerne om ad denne Vej at opspøre Haandskriftfragmenter, der kunde tænkes bevarede som Omslag om gamle Regnskaber eller Breve.

Væsentlig større Forøgelse af det gammeldanske Sprogmateriale er det i de sidste Aartier lykkedes at tilvejebringe ved Fremdragning og Udforskning af en Række Haandskrifter, som man tidligere har overseet eller fejlvurderet. Det gælder saaledes en Del Lovhaandskrifter, som Arbejdet med Udgivelsen af Danmarks gamle Love har sat paa rette Plads; bl. a. de gamle, udpræget skaanske Haandskrifter af Skaanske Lov: Stockh. B 74, vort ældste gammeldanske Haandskrift, og B 69; begge disse lodes uænsede baade af Wimmer i »Navneordenes Bojning« (1868) og

af Nils Hänniger i »Fornskånsk ljudutveckling« (1917), skønt de er vore vigtigste Kilder til Oplysning om gammeldansk Lyd- og Formlære i tidligste litterære Tid, idet de sammen med dansk Sprogstof i vore latinskrevne Overleveringer (Necrologium Lundense, Knud den Helliges Gavebrev (jf. Kr. Hald i APhS 21: 105 ff.), Valdemars Jordebog &c) viser den gammeldanske Sprogform i dens Sammenhæng et Par Aarhundreder længere tilbage end de forhen benyttede Kilder.

En anden betydningsfuld Forøgelse af vore gammeldanske Sprog- og Litteraturmonumenter er vundet ved Paavisning af, at et ikke ringe Antal af tidligere som fornsvenske gældende Optegnelser, især Oversættelser, ikke er svenske, men gammeldanske. Den tidligere raadende urigtige Opfattelse af den ældste gammeldanske Sprogform som karakteriseret ved gennemført Vokalsvækkelse, Kasusopløsning osv. medførte nemlig saare let en Fejlurdering af Haandskrifter, som ikke fremviste saadanne lydige og grammatiske Nyudviklinger. Man yndede ogsaa at bruge Betegnelsen: Brigittinersprog (forsvensket Dansk), hvor det rette Ord var: Skaansk. Et karakteristisk Exempel paa en saadan Fejlurdering er Skriververset i et Kölnerhaandskrift fra Tiden henimod 1250. I 1872 gav den tyske Filolog K. Bartsch (i Germania XVII) en Meddelelse om dette Vers, en Penneprove, der af ham bestemtes som hidrørende fra en svensk Skriver, idet han (og K. Maurer, der var Medvurderer) formodentlig forudsatte, at en saadan gammelnordisk Sprogform (med *iac, frugha, hænn*a &c), naar den ikke var islandsk, kun kunde være svensk. Det gamle Skriververs optoges da i svenske Litteraturhistorier som »det första profvet på svensk knittelvers«, behandlede ogsaa i Overensstemmelse hermed i Karl Mortensens »Studier over ældre danske Versbygning« (1901), endda øjensynlig med Tilslutning af den solide Sprogmand Nat. Beckman i ANF 18: 379. En detailleret Undersøgelse i APhS IV godtgjorde i 1929, at Sprogformen ikke er svensk, men gammeldansk.

Paa lignende Maade gjaldt det i Sverrig fundne Haandskrift af Mariaklagen længe for at høre svensk Sprog- og Litteraturhistorie til; flere svenske Udgaver heraf saa Lyset, sidst (1878) i Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar. Først i 1925 erobredes det tilbage som dansk ved Optagelse i Danske Sprogtekster og derefter ved Udsendelse i Særudgave 1929.

Haandskriftet af den gammeldanske Siæla Trøst, i to sammenhørende Fragmenter fra c. 1425, gik paa samme Maade for at være en svensk Text, afskrevet af en dansk Skriver, indtil en Undersøgelse i APhS IX (1934) og senere en Udgave af Texten (ved Niels Nielsen) førte den hen, hvor den som Oversættelse sprogligt hørte hjemme: i den skaanske Kulturkreds.

Af størst Omfang i denne Række af oversatte Litteratur- og Sprogkilder, som medrette bør overføres fra svensk Tilblivelsessted til dansk, er en middelalderlig Postiloversættelse, som af Klemming er udgivet som Nr. 3 af 5 svenske Middelalderpostiller (SFSS XXIII, 3, Haandskrift i Uppsala). En detailleret Undersøgelse skal, naar Tiden kommer, nærmere redegøre for dette mærkelige gammeldanske Oversættelsesværk.

I.

Ved Gennemgang af det svenske Tidsskrift »Samlaren« kom jeg for et Aars Tid siden paa et Spor, der viste sig at føre til overraskende Opdagelser.

I Bd. 34 af »Samlaren« (1913) giver nu afdøde Rigsbibliothekar Isak Collijn nogle Meddelelser om Resultatet af en af det svenske Rigsarkiv foretagen systematisk Undersøgelse af alle saadanne Arkivalier, som kunde tænkes at rumme Levninger af middelalderlige Haandskrifter, anvendte som Regnskabsomslag o. l. I denne Redegørelse, »Nyfunna fragment af fornsvenska handskrifter«, bærer andet Afsnit Overskriften »Fornsvensk dikt om Christi uppståndelse« (p. 278 fl.), et Fragment, hvis Text gives, saaledes som den foreligger paa de haardt mishandlede Pergamentblade, dog med en Del af de sværere Steder henstaaende utydede, ogsaa med nogle Fejllæsninger og Trykfejl (*skinteleca* for *skiuteleca*, *daga* for *dagha* o. fl.). Selv om her en sammenhængende meningsgivende Text kun delvis fremkommer for første Blads Vedkommende, medens den sidste Halvdel staar som Sætningsbrokker, hvori Udgiveren ikke har forsøgt at bringe Sammenhæng tilveje, maatte det staa mig klart, at her ikke var Tale om et fornsvensk, men et gammeldansk Fragment.

Ved derpaa følgende Rekvisition af dette Haandskriftfragment fra det kongelige Bibliothek i Stockholm (Stockh. *A115) til Benyttelse paa det kongelige Bibliothek i København sendtes fra

Stockholm først en der udført fotostatisk Kopi (Ms. phot. 70, 2°), der fuldelig bekræftede min Opfattelse af Sprogformen og gav Mulighed for en foreløbig Læsning saavel som for Bestemmelse af Digtets Indhold og dets Textgrundlags Art. Senere stilledes selve det originale Fragment til min Disposition, og saaledes muliggjordes en fuldstændigere og nøjagtigere Læsning af de beskadigede, afslidte eller fugtplettede, Partier ligesom af Skriftsporene i Fragmentets afskaarne Kanter, særlig gunstigt ved Benyttelse af Kvartsbelysning, som ogsaa senere anvendtes ved en af Kriminaloverbetjent J. A. Jensen med udmærket Resultat foretagen Fotografering.

Af Fragmentet giver Collijn i »Samlaren« 34 følgende Beskrivelse:

»Fragment af två till samma ark hörande blad af pergament, hvaraf det bäst bibehållna (bl. *1).. endast är skuret upptill. Af det andra (bl. *2) är däremot blott ett 12 cm. bredt . . . stycke bevaradt. Huru mycket som saknas upptill . . . kan ej afgöras; handskriftens format synes emellertid hafva varit stor kvart eller liten folio. Sidan, som den nu föreligger, har 20 med brunt bläck linjerade rader. — Dikten är icke afdelad efter verserna, utan skriven i fortlöpande rader. Skriften är mycket stor och kraftig; den liknar närmast en missalskrift. Þ är i denne handskrift redan ersatt med th, ä skrives med æ, ö med ø. Majusklerna äro rubricerade med röda streck. Handskriften torde datera från 1300-talets senare hälft, omkr. 1360—70. Den är i språkligt hänseende af intresse, då den är skriven på en sydsvensk, troligen sydsmåländsk dialekt, hvarpå flera danska drag tyda. — Fragmentet har, hopvikt på längden, tjänat som omslag kring räkenskaper för Borns gård 1578 (förut Dalarna 1578⁵). Omslagets yttre sidor hafva slitits, så att texten här på vissa ställen är delvis utplånad och svårläst; några raderingar eller anteckningar förekomma emellertid icke på detta omslag. — Diktens innehåll rör sig om Christi uppståndelse; möjligen har den utgjort del af en rimmad passionshistoria.«

Ved en senere Omtale af Fragmentet (i Kungl. Bibliotekets Handlingar 34 (1914) p. 62f.) resumerer Collijn disse sine Oplysninger fra »Samlaren«, men ændrer her Ordene om Textens »danska drag« til en efter Omstændighederne noget overraskende Bemærkning om, at »denna hittills okända dikt . . . säkerligen går tillbaka på ett vida äldre, troligen danskt original.«

Denne Redegørelse maa allerede her paa forskellige Punkter korrigeres.

Indledningsvis bør fremhæves, at »två till samma ark hörande blad« vil sige: to sammenhørende Blade, et sammenhængende Dobbeltblad (nedenfor betegnede som 1^{r-v} og 2^{r-v}). At Fragmentet har været »hopvikt på längden«, vil da sige, at det har været sammenbøjet til et Omslag med en Fold tværs over Bladene, saaledes at 1^v og 2^r har dannet Omslagets Yderside, som derfor er bleven noget afslidt navnlig i den ved Sammenfoldningen dannede Ryg. Da nu, som det nedenfor skal vises, Texten fortsætter umiddelbart fra Bl. 1 (1^v21) til Bl. 2 (2^r1), har dette Dobbeltblad udgjort Midterbladene i et Læg, hvis øvrige Blade altsaa er tabte.

Naar Collijn derefter udtaler, at »huru mycket som saknas upptill¹, kan ej afgöras«, maa ogsaa denne Bemærkning korrigeres. Som ovenfor antydet lader det sig med Sikkerhed fastslaa, at der i Bladenes Overkant ikke er afskaaret mere end den ene Linie, hvoraf Bogstavspor tydeligt sees øverst paa alle fire Bladsider. Det oprindelige Linietal har da paa alle 4 Sider været 21, og det oprindelige Format har været som Bl. 1 + (Resten af) 1 Skriftlinie + øvre Margen, ialt c. 26 cm., Bredden, saaledes som Bl. 1 viser, c. 19,8 cm.² Skriftkolumnen, der afgrænses med Ramme-streger, har haft Maalene c. 20 cm. (paa 2^r c. 20¹/₂ cm.) × c. 15,3 cm. (lidt uens paa de forskellige Sider). — Bl. 2, hvis ydre Rand er afskaaren, og i hvis nedre Rand et Stykke er afrevet, er nu knap 12 cm. bredt, Kolumnen c. 10(—10¹/₂) cm. bred, saaledes at der her af hver Skriftlinie er afskaaret c. 5¹/₂ cm., foruden den ydre Margen. — Hver Bladside er linieret (med stærkere eller svagere optrukne Linier), men uden Liniestik, hvorfor Linieafstanden paa alle fire Sider er lidt vexlende (i Almindelighed lidt under 1 cm.). Ved Fugtbeskadigelse har Pergamentet trukket sig lidt, saa at flere af Liniestregerne runder noget (opad i Kanten).

Collijns Datering af Haandskriftet (»1300-talets senare hälft, omkr. 1360—70«) kan ikke godkendes. Den usædvanlig store Skrift, der kan minde om Missalernes, har givet Bogstaverne en

¹ Collijn tilføjer her »af bl. *1«; men da de to Blade er sammenhængende og har fælles afskaaren Overkant, maa Bemærkningen lige saa fuldt gælde Bl. 2.

² Naar Collijn opgiver 1. Blads nuværende Højde til 20,5 cm., dets Brede til 22,4 cm., røber selve disse Tal sig som (konfunderede og) fejlagtige.

vis Slankhed, som maaske ved et flygtigt Blik kan føre til en sen Datering som den nævnte; men en nærmere palæografisk Under-søgelse viser, at mange Enkeltheder i Skriftegnenes Form og Brug, hvorom nærmere nedenfor, maa henføre Skriften til et væsentlig tidligere Tidspunkt: første Halvdel af det 14. Aarh., altsaa c. 1325 (snarere før end efter dette Aarstal), en Datering, der finder sikker Støtte i de sproglige Forhold.

Collijn's Sprogbestemmelse, der siger, at »handskriften . . . är skriven på en sydsvensk, troligen syds måländsk dialekt«, savner i sig selv al Sandsynlighed, da »syds måländsk« ikke var noget Litteratursprog, hvorfor en smaalandsk Munk i et svensk Kloster nødvendigvis maatte bruge den gængse fornsvenske Sprogform, i det højeste med enkelte indløbende sydsvenske Dialekttræk. Som nedenfor nærmere skal vises, er Sprogformen imidlertid ikke Svensk, ikke Sydsmaalandsk, men Gammeldansk (fra c. 1325), nærmere bestemt Skaansk, en Sprogform, hvis litterære Udvikling kan følges fra Middelalderens Begyndelse til dens Slutning.¹

II.

Naar Collijn formoder, at dette Digt om Christi Opstandelse kan have udgjort en Del af »en rimmad passionshistoria«, er denne Bestemmelse i nogen Grad misvisende. Selv om Navnene Annas og Cayphas, Nichodemus og Joseph af Arimathia er fælles for Digtet her og den paa de fire Evangelisters Beretning hvilende Passionshistorie, peger hele Fabelens Forløb og specielt Motivet med den gamle Simeon og hans to Sønner Karinus og Leucius, der havde gæstet Dødsriget, tydeligt i en anden Retning. Digtets Stof hidrører fra det saakaldte apokryfe *Evangelium Nicodemi*, senest udgivet, med udførlig Indledning og Varianter, af Const. Tischendorf (1853) i »*Evangelia Apocrypha*« (p. 312 ff.), her markeret som bestaaende af to forskellige Skrifter: *Evangelii Nicodemi Pars I sive Gesta Pilati* (capp. I—XVI) og *Evangelii Nicodemi Pars II sive Descensus Christi ad inferos* (capp. XVII—XXVII), hvortil endelig føjes *Epistola Pontii Pilati quam scribit ad Romanum Imperatorem de Domino nostro Iesu Christo*. Disse to partes (muligvis fra 3. og 4. Aarh.) sammenføjedes if. R. A.

¹ Bemærkningen om, at Fragmentet ikke viser Raderinger eller senere An-tegnelser, maa, som man af Facsimilerne vil se, skyldes en Incurie.

Lipsius (Die Pilatus-Acten, Neue vermehrte Ausg. 1886) i 5. Aarh. til et samlet Skrift, derefter oversat fra Græsk til Latin, videnom kendt og yndet, fra omkr. 800 almindelig under Navnet Evangelium Nicodemi.

Oversættelser og digteriske, prosaiske eller poetiske Omskrivninger af dette Skrift kendes i stort Tal, fra England, Frankrig, Italien, Spanien, Tyskland, hvad Rich. Wülcker har redegjort for i Das Evangelium Nicodemi in der Abendländischen Literatur (1872), bl. a. med Omtale af et af Konrad von Heimesfurt forfattet Digt »Diu Urstende« (c. 1200), der synes at have sat sig Spor i andre Bearbejdelser (Wülcker p. 34 ff.).

Ogsaa her i Norden findes flere middelalderlige Vidnesbyrd om Kendskab til Nicodemus-Evangeliet, saaledes, foruden vort Digt, først og fremmest en fornsvensk Prosaoversættelse, overleveret i to hinanden nærstaaende Haandskrifter (fra 15. Aarh.), begge udgivne af Klemming i Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar (efter Oxenstjernaska Codex i Klosterläsning, SFSS XXII: 375 ff.; efter det lidt yngre Skokloster-Hdskr. i Svenska Medeltidens Bibel-Arbeten, SFSS IX, 2: 371 ff.).

Indholdet af Nicodemus-Evangeliet er i korte Træk følgende (væsentlig efter Tischendorfs Haandskriftgruppe D, som staar vore nordiske Redaktioner nærmest).

Jøderne Annas, Cayphas m. fl. anklager Jesus for Pilatus, hvorefter denne cum moderatione (hovisklica Fsv.) lader Jesus kalde for sig, og Tjeneren breder sit Klæde (fasciale, ænlites klædhe) paa Jorden og beder Jesus træde derpaa. Jøderne vredes herover, og endnu mere, da ved Jesu næste Indtræden Drabanternes Bannerstænger bøjer sig ærbødigt for ham. Pilatus søger at afvise Jødernes Anklage eller at overlade Domfældelsen til dem selv. Da Anklagerne fortsættes, kommer Nicodemus (cap. V) til Pilatus og forsvarer Jesus. Paa lignende Maade vidner den Værkbrudne, den Blinde, den Spedalske, den blodsottige Kvinde, som alle helbredtes af Jesus. Da Anklagen stadig fastholdes og forstærkes, giver Pilatus Jøderne Valget mellem Jesus og den dødsdømte Barabbas og afsiger endelig Dommen over Jesus: Gens tua increpavit te tanquam regem &c (cap. IX). Efter Jesu Korsfæstelse og Død kommer Joseph af Arimathia til Pilatus og faar Tilladelse til at nedtage Jesu Legeme af Korset og begrave det (cap. XI). Jødernes Vrede vender sig imod Joseph og Nico-

demus; de fængsler Joseph for at dømme ham til Døden, men da de vil fuldbyrde Dommen, finder de hans Fængsel tomt (cap. XII). Nu møder quidam de militibus (riddarane Fsv.), som havde vogtet Graven, og fortæller Præsterne og Leviterne, at en Herrens Engel havde væltet Stenen fra Graven og sagt til Kvinderne, at Jesus var opstanden. Jøderne forfærdes og bestikker dem til at tie (cap. XIII). Saa kommer de tres viri: sacerdos nomine Phinees & Ada præceptor & Levita nomine Agæus, fra Galilæa til Jerusalem og beretter for Præsterne og Leviterne (høfðhingomen Fsv.), at de har seet Jesus sidde in monte Oliveti og tale med sine Disciple, et vidimus eum ascendentem in coelum. Ogsaa disse Vidner søger Jøderne at købe til Taushed¹. Foruroligede samler de sig til Raadslagning (cap. XIV³: Congregati ergo sunt omnes Iudæi, & fecerunt inter se magnam lamentationem; Tha komo saman alle iudhane. oc hafdho storan graat mællan sin Fsv.). Annas og Caiphas formaner Jøderne til ikke at tro, hvad der er berettet af militibus (riddaromen), da disse kan være bestukne af Jesu Disciple. Men Nicodemus staar op (cap. XV), og henvisende til, hvad tres illi viri har berettet om Jesu Opstandelse og Himmelfart, minder han dem om, at ogsaa Profeten Elias ifølge Skriften blev optagen i Himmelen, at filii prophetarum bad Elisa (Helisæus Lat., helyseus Fsv.) lade nogle Mænd søge efter ham, hvorpaa han med dem søgte i tre Dage uden at finde Profeten²; nu opfordrer Nicodemus da til paa lignende Maade at lade søge efter Jesus. Udsendingene finder ikke Jesus, men derimod Joseph i Arimathia, hvem de nu angerfulde Jøder lader kalde tilbage til sig i Jerusalem, hvor han fortæller om sin Udfrielse af Fængslet, da den opstandne Jesus aabenbarede sig for ham. Til de forfærdede Jøder taler nu quidam Levita (Var.: Levi didascalus; en iudhe som hæt leuius Fsv.) om Jesu Slægt og om magnus sacerdos Simeon (store prestin symeon Fsv.), der i Templet tog Jesusbarnet i sin Favn og lovpriste Gud. Jøderne hidkalder illos tres viros, som gentager Beretningen om den opstandne Jesus, som de in monte Oliveti saae opfare in coelum (cap. XVI). Nu staar Joseph op (cap. XVII 3: Pars II) og siger, at denne Simeon, som i Templet tog Jesusbarnet i sine Arme,

¹ Her begynder vort Fragments Text.

² Derimod i Fsv.: the (3: Profeternes Søner) sagdho [til Helyseus] . . . wtueliom os mæn som vmgange israels biærg. oc vanlica the finna han. Ok giordho swa oc letto æpte honom thre dagma &c. Jf. Kommentar ad 1st16.

havde to Sønner, som doo oe nidhir iordhadhos, men opstod og nu er i Arimathia, ut mortui silentes, og de vil kunne fortælle de resurrectione eorum mysteria qvædam. Annas, Caiphas, Nicodemus, Joseph og Gamaliel drager til Arimathia og henter Brødrene til Jerusalem, hvor de i Templet manes til at sige, hvad de har seet og oplevet. Charinus (Karinus) og Lenthius (Var. Leucius; leonecius Fsv.) beder om at faa tomos chartæ (thwænne stykke perman Fsv.)¹, og hver af dem nedskriver nu en Beretning om deres Oplevelser i Dødsriget (capp. XVIII—XXVII), hvor deres gamle Fader lovpriste Jesus, og alle de hellige Mænd frydedes i Forventning om Jesu Komme. Da lød Tordenbrag, og rex gloriae kom. Han hilstes med Lov og Pris af Adam, Enoch, Elias, Røveren paa Korset osv. Saa bød Erkeengelen Michael de to Brødre at vende tilbage til Jorden, men være som stumme, indtil Gud tillod dem at berette om hans guddommelige Hemmeligheder. Brødrenes Beretninger findes at være nøje overensstemmende. Og Pilatus skriver herom til den romerske Kejser et Brev, hvori han lægger al Skyld for Jesu Død og Korsfæstelse over paa Jøderne.

III.

Med betydelige Forkortelser og visse af Digtformen fremkaldte Udvidelser gengives da i vort Digtfragment et Afsnit af denne Beretning (capp. XIV³—XVII³), udgørende 103 Verslinier. Ligesom i det fornsvenske Nichodemus-Evangelium slutter Textformen sig nærmest til Tischendorfs D-Gruppe, har dog stedvis, imod den svenske Text, Tilslutning til andre Redaktioner, som i 1^v6 (Lat. cap. XV³): Relativsætningen *sum hanum uel kænde* (se p. 87). Det tør formodes, at Digtet støtter sig til en, rimeligvis tabt, tysk Redaktion i poetisk Form. Et Vidnesbyrd herom kan mulig søges i de to næsten rimlose Linier *ænghen stath mughu ui ih'm sporia / Num ioseph sagho ui i arymathia* 1^v2-3, der kunde tænkes at pege tilbage paa et tysk (mht., mnt.) Digt med Rimet (*er*)*vragen* ~ (*in arymathia wi(r)*) *sagen*.

Ligesom Konrad von Heimesfurts »Diu Urstende« kan vort danske Digtfragment efter Hovedmotivet passende betegnes med Navnet *Christi Opstandelse*. Om dets oprindelige Omfang kan der

¹ Her standser vort Fragments Fremstilling.

kun gisnes. Den bevarede danske Text svarer til 6 Tryksider i det fornsvenske Nichodemus-Evangelium, eller c. $\frac{1}{7}$ af hele Evangeliet. Muligvis kan Haandskriftet da have udgjort et Læg paa en 6-7 Dobbeltblade, hvoraf det bevarede, som nævnt, er Midterbladet. I hvert Fald maa Fragmentets Text forudsætte en foregaaende (tabt) Omtale af Nichodemus som Jesu Forsvarer og af Joseph af Arimathia som den, der bad Pilatus om Til-ladelse til at nedtage og begrave Jesu Legeme, dadlede Jøderne, fængsledes, dødsdømtes, men paa mirakuløs Maade udfriedes af sit Fængsel; endvidere af milites (Ridderne) som Gravens Vogtere, der bragte Meddelelse om Opstandelsesunderet, saavel som »de tre Mænd« fra Galilæa, der efter Selvsyn berettede om den op-standne Jesus paa Oliebjerget og om Himmelfarten. Til disse Momenter findes i Digtet sikre eller sandsynlige Allusioner. Adskilligt andet af det apokryfe Evangeliums Beretning, som Jøder-nes Anklage, Forhøret hos Pilatus, en effektiv Scene som Jesu Indtræden, der faar Drabanternes Bannerstænger til at bøje sig for ham, synes at have maattet være en næsten selvfølgelig Del af Digtets Fremstilling, ligesom i den sidste Part mange af de i Dødsriget oplevede Begivenheder.

Som »Christi Opstandelse« foreligger for os, er det ikke Dig-terens originale Optegnelse. Fragmentet røber sig flere Steder tyde-lig som en Afskrift. Saaledes navnlig Bl. 1^v12 (med Fejlskriv-ning og Rasur) og 2^v6-8 (med Afskriver-Gentagelse), hvorom nærmere i Kommentaren til disse Steder. Andre mulige Afskriver- fejl omtales andre Steder i Kommentaren. Det tør da antages, at Digtet i den bevarede Form (fra c. 1325) er afskrevet efter et ældre Manuskript, Afskrift eller Original, i væsentlig samme (skaanske) Sprogform som Fragmentet.

Christi Opstandelse's metriske Form er Tidens sædvan- lige: Knittelverset. Digtet er, som ofte i middelalderlige Haand- skrifter, skrevet i fortløbende Linier, blot med Versskifte mar- keret ved Skilletegn (som dog kan udelades i Skriftliniens Ud- gang; ndf. p. 20¹²); endvidere fremhæves gerne et Verspars første, sjældnere anden, Linies Begyndelse ved Storbogstav (se ndf. p. 19²⁵).

Verslinien har normalt 4, dog stundom 3 eller 5, Hævninger (Arsisstavelser) og i Almindelighed et rigeligt Antal tryksvage Sta- velsler (»fyldte Sænkninger«), vekslede fra 9 til 15 Stavelser i

Linien, med Overvægt for 10—12, enkelte Steder dog stigende til 17—18 eller dalende til 6—7¹. Stavelsefyldte er navnlig Linier med fremmedsproglige Proprier, der er uegnede som Rimord (V. 17, 85); et ringe Antal Stavelser har V. 87 (vel med 3 Hævninger) og især V. 47: *For mik tethes man en*, hvor man hos Rimeren kunde fristes til at formode en Bestræbelse for at give denne kapitale Meddelelse en særlig prosodisk Vægt. Paa tilsvarende Maade formodent i V. 52: *iak ær ihefus han suarathe*.

De fleste Verslinier har Optakt, med en eller flere Thesisstavelser; kun en halv Snes Stykker indledes med Arsis (som V. 2. 10. 39. 46. 66. 76. 91. 95 o. fl.).

Om Digtet rummer Exempler paa tilstræbt Allitteration, lader sig neppe afgøre. Det kunde tænkes at være Tilfældet i V. 89: *The ledø them meth lof &c*, i det nogenlunde sikkert restituerede V. 62: *the fiollo af fasa dothe nither a iorth*, og i enkelte andre Linier.

Rimene er oftest kvindelige eller mandlige Fuldrim, uden regelmæssig Vexlen og med en lille Overvægt for de kvindelige Rim: *samman ~ gaman, ena ~ suena, fōra ~ gōra, ganga ~ thranga &c, sial ~ maal, sua ~ ma, satt ~ fratt, man ~ han &c*; hertil ogsaa Rim paa Semifortisstavelse: *fara ~ iunccara 57/58, iorthriki ~ himmiriki 23/24, innarleca ~ skiuteleca 33/34, heem ierusalem 7/8, ierusalem ~ rem 37/38*. I kvindelige Rim kræves ikke Kongruens for de tryksvage Vokalers Vedkommende: *sighna ~ iartighne 5/6, sænda ~ kænde 31/32, twa mæn ~ samman 87/88*, jf. [*dø*]the ~ [*motho*] 77/78 (se Kommentaren).

Nogle Gange findes Halvrिम: *bok ~ scop 93/94, kyrkia ~ lykkia 89/90, lifthe ~ [hitta] 71/72, [fram] ~ nafn 91/92, cumma ~ soma 39/40, samman ~ tre mæn 13/14, [fæm mæn] ~ sam[man] 85/86*. Om *spōria ~ arymathia 27/28, arymathia ~ dagha 55/56* se Kommentaren.

I enkelte Tilfælde synes endelig et Enstavelsesord at rimes paa Trykstavelsen i et Flerstavelsesord: *knæ ~ uæghna 45/46, uar ~ [suar]athe 51/52, rimeligvis ogsaa dagha ~ sua 25/26*; om *skæl* el. *skæl a ~ mæla 81/82* se Kommentaren.

Selv om Rimeren viser ringe prosodisk Routine, er Digtets jævne Beretning ikke uden Poesi. Ordbrug og Diktion, hvorom

¹ Ord som *ithær, helhær* o. fl. med Støttevokal maa sandsynligvis regnes som Tostavelsesformer; jf. Beckman i ANF 18: 379.

nærmere nedenfor, staar gerne Prosaen og Talesproget nær, men hæver sig stundom ogsaa til en højere Stil med Præg af litterær Tradition. Jævnheden giver Digtet et tiltalende Særpræg.

IV.

1. *Palæografi.*

ChrOpst. er skrevet med en gotisk Bogskrift af usædvanlig Størrelse, som en Mellemform mellem almindelig Bogskrift og 3 Missaleskriften; navnlig er Bogstavernes Højde præget af denne Monumentalitet¹. Skriften er smuk og fast, dog en Smule varierende i Størrelse efter Skriftliniernes noget ulige Afstand (som 6 f. Ex. 2^v1-4 overfor 2^r18, 2^v8 o. fl.). Skriftrækkene peger mod første Halvdel af det 14. Aarh. En Sammenligning med Haandskrifter fra Tiden lige før Aar 1300 viser vel Fragmentets noget 9 yngre Skriftkarakter, men Tidsafstanden er neppe stor. Om det Hadorfske Haandskrift af Skaanske Lov (Stockh. B 76), fra c. 1325, minder Skriften ved hele den særlige Karakter, som den 12 skraa Penneholdning giver den (med Trykket faldende i de skraa Træk: i nedre Del af *e* og lignende Buer, i Toppen af begge *h*-Streger osv.), og disse to Haandskrifter turde være paa det nær- 15 meste samtidige, selv om den vidt forskellige Skriftstørrelse, der vanskeliggør Sammenligningen, giver dem en meget forskellig Helhedskarakter. I mange Enkeltræk stemmer Fragmentet end- 18 ogsaa med nogle af de ældre Haandskrifter, fra c. 1300, som Johannes Jutæ's (Valdemars Jordebog og Lovhaandskr. AM 455, 12°, tilhørende den soranske Skriverskole²) eller et fornsvensk 21 Haandskrift som Stockh. B 59 (Äldre Västgötalag³) eller med en gammelnorsk Skrift som Thorgeir Hakonarsons⁴; de to første af disse Hænder afviger fra vort Fragment (og B 76) ved de lodret 24 faldende Tryk, fremkaldte af Pennens Holdning vinkelret paa Skriftlinien, hvorimod Thorgeirs, ligesom Fragmentet, har en skraa

¹ Nærmest i Størrelse kommer vistnok, hvad Professor Jón Helgason har gjort mig opmærksom paa, Skriften i AM 350, 2° (Skarðsbók), som fol. 149^r har Aarstallet 1363; dette Haandskrift har imidlertid palæografisk et yngre Præg end ChrOpst.

² Jf. Facsimileudg. af Valdemars Jordebog (ved Svend Aakjær) og Erik Kroman i Nordisk Kultur XXVIII A: 53 ff.

³ Jf. Facsimileudg. af B 59 i Corpus Cod. Suecicorum XII (ved Elias Wessén) og S. Jansson i Nordisk Kultur XXVIII A: 104 ff.

⁴ G. Storm i NgL IV: 473 f., 477 f. med Pl. XI, Seip NS: 219 f. med Facs. p. 221 og i NordKult. XXVIII B: 108 med Facs. p. 107 (Bergen, o. 1300).

Penneholdning med lavere Tryk i Venstrebuerne. Overfor de førstnævnte Haandskrifter har vort Fragment endog en ældre Form af **t**, idet Hovedstaven her, ligesom hos Thorgeir eller i B74, ikke løber op over Tværstregen. Et relevant Alderstegn er Fragmentets særegne Brug af de to s-Tegn, hvorom nærmere nedenfor. — Som paa denne Tid almindeligt er Toppen i **b**, **h**, **6**, **k**, **l** kløvet, omtrent som hos Thorgeir og i B76, med en lille ud-bøjet Vimpel tilvenstre. De lave Bogstaver **i**, **m**, **n**, **u** har foroven jævne Rundinger (omtrent som hos Thorgeir), ikke skarpe 9 Vinkler som i B76.

I Fragmentet har **a** den øverste Bue lukket (ligesom B76), men nederste Bue almindeligvis aaben (stundom ikke ført helt 12 ned til Linien: *spathe* 2^r18), saaledes at forreste Del danner et omvendt Tretal, nærmest som det af Jansson i APHS 22 Pl. I 2a gengivne **a** (fra 1275) eller som det hos Thorgeir Hakonarson 15 forekommende **a** med aaben Bund (Faes. Seip SH: 221, jf. Seip i NordKult. XXVIII B: 116). Om den herfra (ligesom hos Thorgeir) helt afvigende Form for **æ** se nedenfor. 18

Ved **b** (som ved **h** og **k**) ansættes Buen, med kraftigt Tryk, et lille Stykke fra Hovedstaven (modsat de andre Haandskrifter).

I **e** forløber Hovedstavens nedre Del i Reglen med en Runding 21 skraat tilhøjre, i Pennens Retning, dog gerne lidt mindre buet end **e** (se f. Ex. (*mænnif*)ca cum 1^r6, *cring* 1^r19, sammenlignet med **e** i *heem* 1^r6 osv.), i Ordslutning med en lille afsluttende 24 Skraastreg opad. Fanen foroven er almindelig tilsat (med stærkt Tryk) i en skarp Vinkel. Om Ligatur med **t** se nedenfor.

Ligesom hos Johannes Jutæ og i B76 findes af **d** saavel den 27 lige, oprette Form (een Gang: i [*nic*]hodemus 2^v5) som den runde (der er eneraadende i B59; Jansson i NordKult. 28 A: 105); det første af disse har, atter ligesom hos Johannes Jutæ og i B76, 30 en kantet Bælg; det runde **d** skrives i to Træk, idet der først formes en halvmaaneformet, hældende Bue, hvorefter en lang, svagt buet Hovedstreg føres skraat ned og lukker Halvbuens 33 Aabning (tydeligt f. Ex. i *aldri(gh)* 1^r4, *riddara* 1^r14, *doth* 2^r12); i *dagh* 1^v17 begynder denne Hovedstreg et Stykke udenfor Rammestregen. Hvor dette runde **d** danner Bueforbindelse med 36 **e** (*nichodemus* 1^r10, *kænde* 1^v6, [*le*]de 2^r3, *bedes* 2^r14, *alzfaa*[*I*]dan-def 2^v11, *refde* 2^v14), føres imidlertid den skraa Hovedstreg videre ned til Linien med en afsluttende Runding, som danner den 39

nederste Del af det følgende **e**, og dettes lille øverste Bue sættes derefter til, gerne uden fuld Tilslutning foroven.

3 Ved **e** (som ved **o** og **ø**) er Toppen ofte skarpvinklet, den
nedre Del stærkt skraanende tilhøjre (jf. om **e** ovenfor); i Ord-
slutning ender dette Bogstavs Højrebue ofte med en lille Haar-
6 streg skraat opad (f. Ex. i *sauthe* 1^r10, *the* 1^v14).

I **f** har Hovedstaven foroven tilvenstre et lille Fremspring
(lidt over Tværstregen) og er forneden lige (*haftho* 1^r2, *for* 1^r9)
9 eller ganske svagt bøjet tilhøjre (*hafthe* 2^r19, *af* 2^v3 osv.); foroven
bærer det ligesom *f* en kraftig, svungen Fane; en lige, trykstærk
Tværstreg forbinder det med det følgende Bogstav eller afsluttes,
12 i Ordslutning, med en fin nedadgaaende Skraastreg (som i *af*
1^r13, *lof* 2^v8); jf. **g** og **t**.

I **g** er Hovedet omtrent som et **o**, den nedre Del af lignende
15 Form, dog lidt mindre aflang, i Reglen forsynet med en lille
Skraastreg ved Buens venstre Side (som i *ganga* 1^r19, *gaf* 2^r16,
gamaliel 2^v5, *gestan* 2^v7); stundom lukkes den nedre Bue, lige-
18 som i ældre Skrift, først ved denne Skraastreg (som i *gora* 1^r16,
Thaghan 1^r21); men nedre Bue har altid en tydelig Runding
nedad, idet den dannes af to sammenstødende Halvbuer med
21 kraftige Trykstreger, ikke som i B76 og hos Johannes Jutæ med
en næsten lige, vandret Understreg. En trykstærk Tværstreg fra
øvre Bue danner Forbindelse med det følgende Bogstav eller
24 afsluttes (i Udgang) med en fin Skraastreg nedad (*sig* 2^v3).

I **h** naaer Hovedstavens nedre Afslutning ikke, som i B76
og hos Johannes Jutæ, over til den højre Buestreg; denne ansættes
27 uden fuld Tilslutning til Hovedstaven og afsluttes i Reglen med
en som Haarstreg nedløbende, tilvenstre bøjet Hale (hvis Spor
f. Ex. sikrer Læsningen af *the iutha* 1^r1 og *tha* 1^v1).

30 Over **i** sættes undertiden, som hos Johannes Jutæ, en diakri-
tisk Skraastreg: *i* 1^r6, *i* 1^r7, *him* 2^v16.

Hovedstaven i **k** er forneden enten lige (som i *iorthiki* 1^r20,
33 *himmiriki* 1^r21) eller svagt rundet tilhøjre (som i *himmirikis* 2^r6,
kyrkia 2^v9). Bistavens øvre Bue eller Vinkel ansættes uden fuld
Tilslutning til Hovedstaven (paa lignende Maade som i B76),
36 og den nedre Streg føres med kraftigt Tryk skraat nedad tilhøjre
et Stykke længere ud end øverste Del (atter som i B76), til For-
bindelse med det følgende Bogstav eller i Ordslutning med en
39 lille nedadgaaende Skraastreg (*iak* 1^v16, *mik* 1^v18 og 19, *bok* 2^v12).

I **l** er Staven paa samme Maade ført lige ned (*skiuteleca* 1^v8, sidste **l** i *skælleca* 2^v3) eller med en lille Bøjning tilhøjre (*irl'm* 1^r7, *mæla* 2^v2, *ledo* 2^v8 osv.), i Ordslutning ofte med længere 3 opadgaaende Skraastreg (som i *al* 2^v10).

De to første Nedstreger i **m** og den første i **n** føres ned til Linien enten uden Runding (*himmiriki* 1^r21, *han*, *mikitt* 2^r18) 6 eller med en lille Ombøjning eller Runding forneden (*sighna* 1^r4, *samman* 1^r11 osv.); den afsluttende Nedstreg er gerne lidt stærkere rundet og kan i Ordslutning ende med en forlænget 9 Opstreg (*arimathiam* 2^v6, *gestan* 2^v7).

I **o** er Forbindelsen mellem de to Buestreger (foroven og forneden) ofte skarpvinklet (som i *bok* 2^v12, modsat foregaaende 12 *logh*).

Ved **p** rundes Hovedstavens nederste Del tilhøjre, og Buen ansættes uden fuld Tilslutning til Hovedstaven, hvorimod dens 15 nedre Del gennemskærer denne (*yofeph* 2^v5, *op* 2^v16 &c).

I **q** er Buen (ligesom i det lige **d**) skarpvinklet, Hovedstaven lige, men foroven med en lille skraa Ansatsstreg, der forbinder 18 den med Buen (*quad* 1^v6).

Af **r** findes de to sædvanlige Former: 1. det lige **r**, som kan have Hovedstaven svagt rundet forneden, i Ordslutning med skraat 21 opadgaaende Haarstreg (*nither* 2^r8, *thær* 2^v18); Bistaven ansættes uden fuld Tilslutning til Hovedstaven; 2. det runde **ʀ**, der bruges efter **o** og **ø** (*forthy* 1^r3, *giorthes* 1^r5 osv., *før* 1^r5, *hørthott* 1^r11 24 osv.) samt een Gang efter **a** (i Linieudgang: *hændar* 1^v10), i sidste Tilfælde lidt under normal Størrelse og med en lille afsluttende Skraastreg; denne Brug efter **a** findes ogsaa i B59 (Jansson i 27 NordKult. 28A: 105) og kendes ligeledes fra danske Haandskrifter (Kroman smst. 47), saaledes i vort ældste Lovhaandskrift B74 (egentlig en Ligatur af **a** og **r**, Brøndum-Nielsen i NordKult. 30 28A: 22, jf. Brugen af **r** efter **a** og **æ** i B74, Fascimile i Haandb. i Bibliotekskundskab (1923) 78).

Af **s** findes de sædvanlige to Former: 1. det lange *ſ*, der er 33 svagt bøjet forneden, ligesom **f** har et lille Fremspring foroven tilvenstre (udfor de lave Bogstavers Top) og en svungen Fane tilhøjre; 2. det runde **s**, der er lukket i begge Buer (Ottetalsform, 36 som hos Johannes Jutæ, i B59 o. fl.); den nedre Bue er ofte lidt forskudt tilhøjre. Ligesom i andre Haandskrifter danner *ſ* Ligatur med **t** (jf. ndf.). — Men Brugen af de to Bogstavtegn stemmer 39

- ikke med de gængse Regler, der henviser det runde s til Stillingen i Ordslutning (som i B 74, B 69, Harpestreng NkS 66, 8° osv.).
- 3 For Fragmentets Vedkommende kan fastslaaes de to Hovedregler, at *f* bruges inde i Ordene, s staar som første og sidste Bogstav; medens første Regel er uden Undtagelser (s staar aldrig inde i et Ord), brydes den sidste i tre Tilfælde, idet *f* kan staa i Forlyd (*fighna* 1^r4, *fig[hia]* 2^v3¹) og i Udlyd (*alzfu[l]dandef* 2^v11). I Overensstemmelse med Hovedreglerne skrives altsaa *criftelec* 1^r2,
- 9 *gestan* 1^v5. 10, 2^v6.7, *næfta* 1^v6, *mynstarett* 2^r17, *louaffe* 1^v4, *thæff[fe]* 2^v5, *mænnif;ca* 1^r5, *pascha* 1^v16, *[ski]pilfe* 2^r18, *refde* 2^v14, *alzfu[l]dandef* 2^v11, *lefett* 1^v9, *hufett* 1^v17, *iofeph* 1^v3. 4.
- 12 5. 7. 8. 10. 14, *yofeph* 2^v5. Denne Brug af de to Tegn efter lidet faste, fra den gængse Brug afvigende Regler genfindes i enkelte andre Haandskrifter, saaledes hos Johannes Jutæ, der almindeligvis bruger *f* i Indlyd (*pascha*, *Hæjleakær* &c), men s (vexlende med *f*) i Udlyd (*Randros*, *Hælg hæ næs*, *Slæs* &c) og i Forlyd (*skreulef*, *skinfælz mofæ*; men oftere dog *fænnæn*, *swa*, *stubbæ* &c).
- 18 Disse Fragmentets Afvigelser fra Normen maa tydes som Vidnesbyrd om en tidlig Nedskrivningstid, der endnu stedvis ikke havde ladet de fremtrængende Regler vinde Fasted.
- 21 Hovedstaven i *t* kan være næsten urundet (som i *thær* 2^v18), men har almindelig en svag Runding, omtrent som *e*. Tværstregen hviler paa Hovedstavens Top (jf. ovf. p. 15³) og afsluttes i Ord-
- 24 slutning med en nedadgaaende Skraastreg. Forbindelsen *tt* har fælles Tværstreg. I Ligatur (*ft*, *ct*) forlænges Hovedstaven i *t* paa vanlig Vis op over Tværstregen; den forener sig med *f* i en regel-
- 27 mæssig Bue og har enten en lang, Hovedstaven gennemskærende Tværstreg, der begynder ved *f* (*mynstarett* 2^r17), eller kun en kort Tværstreg tilhøjre (*criftelec* 1^r2, *gestan* 1^v5. 10, 2^v6. 7, *næfta* 1^v6);
- 30 efter *e* bøjer *t* om i en Bue tilvenstre uden dog at forene sig med *e*, og Tværstregen danner Fortsættelse af Fanen i *e* (*kunnuct* 1^v16).
- u* er ikke lukket foroven, men (trods Collijns Fejllesning
- 33 *skinteleca* for *skiuteleca*) tydelig forskelligt fra *n*.
- I *v* er den første Streg næsten uden Runding fort skraat ned tilhøjre (*loth* 2^v10) eller har en lille Runding tilvenstre foroven
- 36 (*vitt* 1^r11); sidste Streg begynder omtrent parallelt med den første, men føres saa i en Bue eller Vinkel som tynd Skraastreg ind til denne.

¹ Men *sighnathe* 2^r14, *sighia* 1^r15 o. fl. med rundt s.

w dannes af to svagt buede Skraastreger og en tredie, der svarer til sidste Streg i v (*wlt* 1^r16, *twa* 2^v7).

x forekommer ikke i Fragmentet.

3

Ved y, der formes omtrent som et med en tynd Skraastreg (tilvenstre) nedløbende v, er Trykstregerne en Smule rundede og forenes undertiden først et lille Stykke under Linien (*yuir* 6 1^r19, *Elyfeus* 1^r15). Prik over y findes i *elyam* 1^r15.

z bestaar af en skraa Haarstreg (fra højre Side ned mod venstre), hvortil føjes en kort trykstærk, lige eller lidt buet (svungen) Skraastreg foroven tilvenstre og forneden tilhøjre; Tværstreg bruges ikke.

Ligesom hos Thorgeir Hakonarson (Seip NS: 221) har æ i 12 vort Fragment ikke fulgt den ved a foreliggende Udvikling, men bestaar af en stærkt skraaanende Trykstreg (i Almindelighed noget svungen, især forneden tilhøjre), hvortil føjes to denne kun svagt 15 berørende Buer, den øverste ofte omtrentvinkelformet, med en kraftig Trykstreg, parallel med Hovedstregen og bøjet ind mod denne ved en Haarstreg. Undertiden er æ en Smule under normal Bog- 18 stavhøjde, svagt hævet op over Linien (*hændar* 1^v10, *skælleca* 2^v3).

Ved ø føjes til ø-Ovalen to Haarstreger, den ene ført ovenfra skraat ind over højre Halvbue og ofte videre gennem Ovalen til 21 den venstre, den anden næsten lodret nedad fra Ovalens nedre Spids (*doth* 2^r20, *dothrer* 2^v9) eller ansat lidt tilvenstre for denne (*doth* 1^r10, *gora* 1^r16, *oghon* 2^v16 o. fl.). 24

Storbogstaverne, ved første Ord i et Verspar¹, fra 1^r8 til 1^v7 ofte tillige i dettes anden Linie, er dels forstørrede og lidt for- 27 sirede Minuskler, dels Uncialer (**E, G, H**), stundom Melleformer mellem disse to Skriftyper (**H, S**). De i Fragmentet forekommende Storbogstaver er **A** 1^r9².12.20, 1^v12.16, 2^r17, 2^v4, **E** 1^r15², **F** 1^v18, **G** 1^r14, **H** 1^v19, 2^r14, **I** 1^r8², 1^v13, 2^r11, 2^v10, 30 **K** 2^v15, **N** 1^r13², 1^v3², **O** 1^r17, 1^v7².14, 2^r4.8, **S** 1^r5.18, 2^r19, 2^v13, **T** 1^r2.3.7.10.16.21, 1^v3.6.8.10.20, 2^r7.10.21, 2^v3².8. Storbogstaverne er fremhævede ved rød Farve, i Reglen en rød lodret Streg 33 gennem Bogstavet.

Bueforbindelse findes ved ø¹, ø² samt (een Gang, i Linieudgang) ved a¹; se ovenfor u. r. Om Bueforbindelsen **de** se 36 ovf. p. 15³⁶.

¹ Dog ikke i *ænghen* 1^v2.

² I et Verspars 2. Linie.

Ligatur dannes af *ft* (men i Forlyd skrives *st* med rundt *s*, uden Ligatur) og *et*; se ovenfor u. t. Sammenskrevne er *ff* og 3 *tt*; se u. s og t ovenfor.

Bindestreg ved Orddeling i Linieudgang anvendes ikke.

Førkortelser er udenfor Fremmedord sjælden forekom- 6 mende. Et Par Gange skrives *mz* = *meth* 1^v5 (i Linieudgang) og 1^v11; een Gang *hanū* = *hanum* 1^v6. Paa sædvanlig Maade skrives *ih'c* = *ihesus*; *ih'm* = *ihesum*; *irl'm* = *ierusalem*; med 9 sædvanlig Forkortelsesform skrives *p(ar)adis* 1^r15, *p(ro)ph(et)am* 1^r15, *p(ro)ph(et)e* 1^r16; det formodentlig bortskaarne Ord *præften* 2^r12 maa antages at have haft Bue over *p*: *p̄ften*.

12 Skilletegn (·) bruges til Markering af Verslineslutning, men udelades almindelig, hvor Verset slutter lige op ad Rammestregen (findes dog sidst i Linierne 1^v2 og 1^v4, det første Sted af særlig 15 svungen Form, som Liniefyld); iøvrigt anvendes Skilletegn sparsomt: efter Inquit (med følgende Oratio directa) 1^r7, foran *thætt*, der sammenfatter en foregaaende Oratio indirecta 1^r13, 18 foran Bisætning med *sum* 1^r10 og *forthy* 1^v16, foran Konj. *oc* 1^r12, 1^v5.19 samt Adv. *oc* 1^r16 (sagtens af Skriveren opfattet som Konj. *oc*; se Kommentaren) og endelig ved Opremsning til Adskillelse 21 af de sideordnede Led: 1^r14, 2^v5 (men uden Skilletegn *biargh dala scogha* 1^r19, *lof he[thær oc æro]* 2^v8-9).

Præpositioner og foranstillede Pronominer, der bestaar af et 24 enkelt Bogstav, har i Reglen »halv Afstand« fra det følgende Ord; saaledes Præp. *a* 1^v10.14.17, 2^r8, 2^v11 (jf. 2^r8), Præp. *i* 1^r6.20.21, 1^v3.7.12, 2^r15, 2^v20 (jf. ogsaa 2^r21, 2^v9.12) og Pron. 27 *i* 1^r8.10, 2^r11, 2^v1 (jf. 2^v3 og 21). Halv Afstand findes ogsaa undertiden i sammensatte Ord: *oliueti biargh* 2^r4, *Thæn tima* 2^r11 (modsat *Thæntima* 1^v8), vistnok ogsaa ved *ængha lund* 1^r18 30 og *logh bok* 2^v12.

2. Orthografi.

Haandskriftets Orthografi er af udmærket Fasthed og Renhed, 33 et Vidnesbyrd om den skaanske boglige Kulturs høje Stade, om Skriverens solide Skole og hans Respekt for den skriftlige Form. Den afviger lidet fra den i de gode Haandskrifter omkr. 1300 36 gængse.

For Vokalernes Vedkommende noteres, at baade den lange og den korte æ-Lyd betegnes med æ: *mæla*, *mæn* &c. Om de

lydligt bestemte Former *meth* og *lefett* se ndf. p. 24^{23.27}, om *them*, *therra* p. 25¹⁴, om Støttevokalen p. 27³.

Vexlende *i* og *y* forekommer som Vokaltegn i *syneon* 2^r13, 3 *Simeon* 2^r19, ligesom for Halvvokal (Konsonant) i *ioseph* 1^v3 & c, *yoseph* 2^v5.

Vokalen *u* betegnes almindelig med *u* (*utan*, *cum*, *nu*, *iutha*, 6 *sculu* & c), men med *v* i *Ivtha* 2^v10 (alm. *iutha* 1^r2 & c), med *w* i *wtt* 1^r16 (men *uutt* 1^v11).

Dobbeltskrivning af Vokal bruges nogle Gange i Enstavelses- 9 ord, saaledes ved *e*: *heem* 1^r6, *geen* 1^v11; desuden *uutt* 1^v11 (men *wtt* 1^r16), *maal* 2^r9 (men *mal* 1^r3), *staal* 2^r10.

Konsonanterne anvendes gennemgaaende efter de alminde- 12 lig gældende Regler.

Som Tidens Skriveskik kræver, fordeler *c* og *k* sig efter Forbindelsen med henholdsvis Bagtunge- og Fortungevokal; Brugen 15 kan dog være lidt vaklende, idet forskellige Principer kan krydse hinanden. Efter Hovedreglen skrives *c* foran Bagtungevokal i *cumma* 1^v8, Præt. *cum* 1^r6, 1^v10, PrætPl. *cummu* 1^v1 (i en ved 18 Bogstavspor sikret Konjunktur), i Subst. (Acc.) *cummu* 1^v12, i *scogha* 1^r19, *scop* 2^v13, *sculu* 1^r8, *nocott* 2^v2, i Adv.-Suffixet *-leca* 1^r21, 1^v7.8.19, 2^v3.21; derimod *k* i *kænde* 1^v6, *kyrkia* 2^v9, 21 *sken* 1^v18, *skiuteleca* 1^v8, *skælleca* 2^v3, *skærathe* (»skærere«) 1^v18, *mikin* 1^v11.13, 2^r2, *mikitt* 1^v7, 2^r18, *-riki* 1^r20.21, 2^r6, *kyrkia* 2^v9; desuden foran Bagtungevokal i *kunnuct* 1^v16 samt 24 i Propr. *karinus*, modsat *c* i *cayphas*, begge med tilsvarende Skriftform i de latinske Prosaevangelier. Efter Reglerne skrives ogsaa, med Dobbeltkonsonant, *ikki* 1^r9, *lykkia* 2^v10. — I Udlyd 27 bruges dels efter en gammel Skriveregel *c* i *oc*, dels *k* i *iak* 1^r20 & c, *mik* 1^v18 & c, *fik* 2^r2, *bok* 2^v12; derimod *c* i Suffixet *-lec* (*criftelec* 1^r2–3, *thylec* 1^r5, [*mærk*]ilec 2^v4), som tør antages at have over- 30 taget *c* fra den gængse Form *-leca* (jf. ovf.). — I Forlyd foran Konsonant staar *c* foran *l* og *r*, men *k* foran *n* (*criftelec* 1^r2, *cring* 1^r19, *clærka* 1^r14, *clæthe* 2^r2, men *knæ* 1^v17), hvilket 33 tør forklares udfra de to første Forbindelsers store Frekvens i Latinen (hvorfra Laaneord med *cl-*, *cr-* optoges), medens den tilsvarende Forbindelse med *n* er fremmed for Latinen. — Naar 36 der endelig i Indlyd (efter Konsonant eller ved dobbeltskreven Konsonant) skrives *soc*[*catho*] 2^v17–18 og *iuncgara* 2^r5 (rettet fra *iuncgara*), men *omkatho* 1^r3 og *clærka* 1^r14, stemmer de to 39

- forste Former med Reglen om *c* foran Bagtungevokal, og den sidste Form kan have *k* fra Sing. *clærk* (med *k* efter Udlydsreglen; 3 om *star[k]leca* 2^v21 se Kommentar ad 2^v21); *ømkatho* kunde da, ligesom *kunnuct*, vidne om en Tendens til udvidet Brug af *k* i hjemlige Ord; men det kunde se ud, som om Hovedreglen, 6 der foreskrev *c* foran Bagtunge-, *k* foran Fortungevokaler, har kunnet fremkalde en Tendens til at lade en foregaaende Vokal have en tilsvarende Virkning, i Former som *ømkatho*, *clærka*, 9 modsat *soc[catho]*, *iunccara*, *kunnuct*, i hvilket sidste Ord *c* dog vel fortrinsvis skyldes Paavirkning fra den i Latinen almindelige Forbindelse (Ligatur) *ct* (med Laaneord som *act*, *fruct*, *sanct* osv.). 12 Ved Siden af *f* staar i Fremmedord *ph* i *iofeph*, *cayphas*. Af orthografisk Art er rimeligvis ogsaa Formerne *lypte* 1^v19, *lyptes* 1^v17 (overfor *lyftu* 2^v16, *æfter* 1^r16.17 osv.); jf. GG § 296.
- 15 Media *g* og Spiranten *gh* holdes regelmæssigt ude fra hinanden. Formerne *ængha* 1^r17-18, *ænghen* 1^v2 med *gh* (overfor *thringa* 1^r19, *ganga* 1^r19, *gingu* 1^v11, (um)cring 1^r19, *ængte* 18 1^r8), svarende til *ænghæ* og *manghæ* i flere samtidige gammel-danske Haandskrifter (Cambr., Huskv. I; se Diderichsen Fragm: 191 f. 227⁶), kan muligvis være af blot orthografisk Beskaffenhed, 21 med *gh* analogisk overført fra usynkoperede Former (GG § 219 Anm. 3, § 248, 1); den Mulighed kunde dog tænkes, at *ng* her staar som Udtryk for *ŋ + g*, men *ngh* for *ŋ* (ved Udviklingen 24 $n + g > ŋ(g)$). Den af Kock i TF2R VIII 293 fremsatte Tydning af *ngh* i fornsvenske Haandskrifter kan i hvert Fald ikke med Rimelighed overføres til de danske.
- 27 Guttural foran Fortungevokal skrives uden Udtryk for Palatalisering: *gora* 1^r16, *kænde* 1^v6, *skærathe* (»skærere«) 1^v18 o. fl. Stemt og ustemt dental Spirant skrives *th*, uden Sammen- 30 blanding med *t*; om *thre* se ndf. p. 27³⁶.
- Konsonantisk bruges *u* dels som labiodental Spirant i *haua* 1^r10, *loua* 2^v18, *scriua* 1^v5, *breuet* 1^v7, *yuir* 1^r19 &c (modsat *f* i 33 Udlyd: *bref* 1^v5, *gaf* 2^r16, *af* 1^r9 &c); dels som Halvvokal (*w*) i ren eller postkonsonatisk Forlyd: *ui* 1^r11, *uittna* 1^r14, *uilia* 1^v13, 2^v20, *uæghna* 1^v18, *alzua[l]dandef* 2^v11, *uara* 1^v20 osv., 36 (men *v* i *vittnatha* 1^r11), *hui* 1^r7, *huatt* 1^r11 osv., *suena* 1^r14, *sua* 1^r8 osv., *quaddo* 1^v6 (men *twa* 2^r19, 2^v7); som sidste Del af Diftong: *sauthe* 1^r7.10, 2^v19, *sautho* 1^r4, 1^v2.3.13 (samt i 39 Propr. *leucius* 2^v15).

Forbindelsen Dental + s skrives *zs*: *guzs* 2^v14, *alzfu[a][l]dandef* 2^v11.

I postvokalisk Udlyd (efter kort eller lang Vokal) findes 3 dobbeltskreven Konsonant i *all* 2^r7 (NtrPl.) og især ved *t*: *att* 1^r12.20 osv., *huatt* 1^r11, 1^v14.21, 2^v20, *thætt* 1^r9.13, 1^v16, 2^r9.16, 2^v13 (kun i Linieudgang *thæt* 1^r8.13, 1^v15), *horthott* (hørte det) 6 1^r11, *bott* 1^v14, *fratt* 1^r10, *lott* (Præt.) 1^r14.15, *lett* (PtcNtr.) 1^v1, 2^v3, *a molt* 1^v14, *rætt* (Adv.) 1^r2, 2^r2, *satt* (»sandt«) 1^v9, *sett* (PtcNtr.) 2^v4, *wtt* 1^r16, *uutt* 1^v11, *breuett* 1^v9, *hiartatt* 2^v20, 9 *hufett* 1^v17, *mynftarett* 2^r17, *lefett* 1^v9, *manatt* 2^v21, *mikitt* 1^v7, 2^r18, *nocott* 2^v2.3. I Indlyd skrives *uittna* 1^r14, *vittnatha* 1^r11–12 samt *iunccara* (rettet fra *iunegara*) 2^r5. — Modsat Præt. 12 *letto* 1^r16–17 skrives Præt. *mate* 2^r15, PrætPl. *mato* 1^r17, 2^v2; paa tilsvarende Maade PrætPl. *quaddo* 1^v6–7, men (efter lang Vokal) Præt. *bedes* 2^r14 og *ledo* 1^v12, 2^v8.10 (med enkeltskreven 15 Konsonant i overlæng Stavelse som ofte ellers i samtidige Haandskrifter: *mate* DgL I: 7⁸. 57¹, *atanda* I: 847¹&c).

3. Sprogformen.

18

Lydforholdene er de gammeldanske i den skaanske Litteraturform fra omkr. 1300, med nogle særlige (skaanske) Træk, der ikke kendes fra andre samtidige Haandskrifter. Nærmest i 21 Tid og Sprogkarakter staar ChrOpst. ved Mariaklagen, dog med den Forskel, at dette sidste Litteraturværk i det eneste bevarede Haandskrift viser en skaansk Sprogform, der er iblandet en 24 Række jydsk Former, som maa skyldes en jydsk Afskriver (af selve det bevarede Haandskrift eller muligvis, men mindre sandsynligt, et ældre Forlæg herfor). ChrOpst. har derimod en ren 27 skaansk Sprogform, der staar paa et lidt yngre Trin end f. Ex. Haandskriftet B 69 af Skaanske Lov, men navnlig ved de usvækkede postvokaliske Tenues markerer sig som væsentlig ældre end 30 de ligeledes skaanske Texter som Sjælens Trøst (fra c. 1425) og Postillerne fra 15. Aarhundredes sidste Halvdal.

For Vokalernes Vedkommende kan noteres, at *a:æ* frem- 33 træder med den normale (tryksvage) Form i Pron. *thæn* 1^r17, 1^v21 osv., *thætt* 1^r13 osv., ligesom i Adv. *thær* 2^r2, 2^v18 (GG § 128), hvorimod den gamle, ikke omlydte Form *fram* (jf. *fram* 36 SjtT: 20⁹ &c; GG § 81 Anm. 1) tør forudsættes 2^v11, som Rim

paa *nafn*. Infortis-Udviklingen $\ae > a$ findes i Konj. *thaghan* 1^r21, 1^v10.20, 2^r7 (GG § 129, 4), Inf. *uara* 1^v20 (§ 129, 1).

3 Tilsvarende Former i Skaanske Lov o. fl.

Med Omljdsvokalen *o* forekommer *logh* i Sammensætningen *logh bok* 2^v12, svarende til *loghbøth* DgL I: 31⁶ Var. (Hadorfske 6 Hdskr.), *logh wapnum* 67⁹ Var. (Ledreb. 12, AM 41, 4°), *logh bythit* 213²⁵ (B69) o. fl.; jf. Hänninger FskLj: 78 Fodn. 2 og 129 (fsv. *laghbok* Söderwall; i Suppl. ogsaa *loghbok*, men kun med 9 nærværende Sted i ChrOpst. som Kilde). — Uden Labialisering er *mikin* 1^v11.13, 2^r2, *mikitt* 1^v7, 2^r10.18, svarende til *mikin*, *mikit* DgL I: 28⁵.37⁷.48².92¹.97³.105 o. fl. (Hänninger FskLj: 12 30. 106) samt til de nuværende skaanske Former *mēen* eller (sydskaansk) *miēn* (GG § 159, 6, Wigforss SHF: 654, GLech SB:70; derimod har allerede det sydligste Småland *o*-Vokal, 15 Wigforss l. c.). — Formen *kyrkia* svarer til *kyrkia* i B69 (DgL I: 868⁴⁻⁵ &c), i SKAO (DgL VII: 64⁸) o. fl.; jf. GG § 133 Anm. 1.

Lydlukning $\ae > i$ har *sighia* 1^r13, 1^v15, Imper2Pl. *sighir* 18 2^v13, *thighia* 1^v16 og *ikki* 1^r9 (GG § 146, 3), svarende til *sighia*, *thighia* DgL I: 188⁵, 213¹² osv. (og nuvær. skaansk *si(a)*, *tia*, GLech SB: 137f.) og til *ikke* SGL IX: 63¹⁻⁵ (Hadorfske Hdskr.), 21 *alziki* DgL I: 40⁶, 217³, 862² o. fl. — Paa Baggrund af den faste Skrivemaade *mæn*, *thætt*, *æfter* &c maa den gennemførte *e*-Form *meth* 1^v13, 2^r5.6.17.20.(21), 2^v8 (*mz* 1^v5.11) antages at vidne om 24 en i Infortis indtraadt Lukning; samme Form findes i andre, samtidige Haandskrifter og genfindes (som *me*) i Nutidsdialekter, bl. a. Skaansk (GG § 161 Anm. 2, Wigforss SHF: 117 m. Fodn. 3 27 og 393). — Af Verbet *læsa* »læse« forekommer i Fragmentet Part. *lefett* 1^v9, med Lydlukning foran *s* (GG § 146 Anm. 4) som i (syd)skaansk *lesa* (Wigforss SHF: 155f., spec. 157).

30 Lukket Vokal *u* (uden *o*-Former) findes i Verbet *cumma* 1^v8, PrætSg. *cum* 1^r6 (med analogisk PrætPl. *cummu* 1^v1, jf. 1^r1), Subst. (obl.) *cummu* 1^v12; Formen er dels lydret, dels 33 fremkaldt ved en særlig Udvikling i *m*-Forbindelse (GG § 76, § 150 Anm. 2, Hänninger FskLj: 90 f.); den er almindelig i samtidige skaanske Haandskrifter, men i det mindste i Inf. og 36 PrætSg. sjælden i ældre Fornsvensk (Hultman Hälsinglagen: 290f., Kock Ljh. II: 71f. 104). De fleste skaanske Egne har i Nutiden Former, der forudsætter et ældre *u*, dog sandsynligvis 39 med Undtagelse af den nordvestlige Del (Wigforss SHF: 320 f.

353, Hänninger FskLj: 138; GLech SB: 111 angiver *kōma* — *kōm* — *kōmet* for Syd- og Øst-Skaane).

Lydaabning findes overalt i Suffixet *-lec* (Adj.), *-leca* (Adv.) 3 1^r2–3.5.21, 1^v7.8.19, 2^v3.4.21, svarende til *-leka* i gamle Haandskrifter af Skaanske Lov (GG § 160, 2); Formen genspejles i den i de fleste skaanske Dialekter herskende Ntr.-Form paa *-let* 6 (*-led*), se GLech SB: 61 f. (hvorimod Masc. og Fem. nu har *-li(or)*, som rimeligvis skyldes Paavirkning fra de dermed sammenfaldne Adjektiver paa *-ighær*, der har haft Udviklingen *-igh* 9 > *-ij* > *-i*; Wigforss SHF: 399). — Ligesom i Skaanske Lov (*hælaghdōm* DgL I: 823² m. Varr.) er *æ* fra de synkoperede Former (*hælghe* 1^r17, 2^r16) trængt ind i den usynkoperede: *hælagh* 2^r13 12 (GG § 163 Anm. 5). Derimod skrives *e* (uden Udtryk for Lydaabning) i Pron. *them* 1^r4, 1^v13.15, 2^v3.8.10 (bis). 11.12.18, *therra* (»deres«) 2^v9.12.16.17 (GG § 163 Anm. 2), ligesom *rem* 1^v12 15 (vn. *hreimr*; jf. Kommentar), *heem* 1^r6 (GG § 186, 1), *geen* 1^v11 (§ 173 Anm. 2, § 309 Anm. 1).

Den i Skaansk tidlige Lydaabning *y* > *ø* foran *r* (GG § 164, 18 Hänninger FskLj: 68 f.) viser sig i *for* (Adv. Komp.) 1^r5, *sporia* 1^v2, *dothrer[na]* (for *dørrer[na]* el. *dører[na]* »Dørene«) 2^v9; desuden, dersom Konjekturen er rigtig, i *lökko* »Skæbne« 2^r18 21 (jf. GG § 164 Slutn.); hvorimod *syner* »Sønner« 2^r19, *lykkia* »lukke« o. fl. er uden Lydaabning (jf. *dor* »Dør« DgL I: 67⁸ overfor *syner* »Sønner« 20⁷ o. fl.); ligesom B 69 af Skaanske Lov 24 (DgL I: 868⁴ o. fl.) og lidt yngre skaanske Texter (DgL VII: 64⁸, PostilU: 38³¹ o. fl.) har Fragmentet *kyrkia* 2^v9 (GG § 133 Anm. 1), jf. *kiorkio* Sjt: 80¹⁶ o. fl. med *y* > *ø* som i nuværende 27 Skaansk (GLech SB: 29. 46).

Infertisudviklingen *u* > *o* findes i *op* 1^r9.12, 1^v17.19, 2^r12.20, 2^v16 (som i Mariaklagen; jf. GG § 167, 2), men ikke foran *m*, 30 i *um* 1^r18.20, *sum* 1^r10 osv. (jf. Endelsen *-um* p. 26²⁷). Formen *soc[catho]* 2^v17 svarer til *sakka*, *sakkathe*, *saakkathe* Sjt: 297. 63²⁸. 86¹² og til bornh. *såka* Esp. § 26, 2, § 191, skaansk *sok* Suk 33 (med samme Vokal som i *Rok*, *Sok*), *såkas* sukke Wigforss SHF: 352.

Diftongerne *ia* og *iā* er bevarede: *biargh* 1^r19, *hialpa* 1^r8, *hiartatt* 2^v20, *hiarta ryghe* Hjertesorg (Anger) 2^r9, *iartighne* 1^r5; 36 *iak* 1^r20, 1^v15.16.17.21 (bis), 2^r2; *sial* 1^r3. Det er derfor rimeligt, at opfatte *skæl* i *skælleca* 2^v3 og Konjekturen *skæl* 2^v1 som en ubrudt Sideform til *skial* < **skela-* (*marcaskial* DgL I: 218³⁰ ≠ 39

46¹), ligesom for den tilsvarende fornsvenske Form Noreen ASG § 78 Anm. 2, og ikke (jf. GG § 318 Anm. 3) som en ortho-
 3 grafisk Variant til *skiæl* < *skial* (som hos Kock Ljh. II: 366). — Codex Runicus af SkL har ligeledes kun Former med bevaret
 6 *ia* (Brøndum-Nielsen i ANF 34: 121), og det samme gælder Mariaklagen (*hiartta, iak, siallen, þiantto*); derimod har det gamle
 Haandskrift B74 ved Siden af *siax, sialuær, spial, stial* »stjæler«, *hialpa* &c enkelte Former med *iæ*: *marca skiæl, usniæl, brofiæl*
 9 og (1 Gang) *sialuær* (ANF 34: 123). Det gammelskaanske Litteratursprog har da helt eller dog i vid Udstrækning *ia* bevaret, i
 12 Modsætning til Fornsvensk, der meget tidlig (udenfor Infortis, som i *iak*) har Udviklingen *ia* > *iæ* skriftfæstet (Kock Ljh. II: 353 ff.) og udenfor visse gamle Lovhaandskrifter næsten undtagelsesløst har *iæ* (< *iā*), saaledes specielt i *biærgh*, der, modsat
 15 Digtets *biærgh*, i Fornsvensk udenfor enkelte Lovhaandskrifter er den eneraadende Form.

Diftongen *iu* er bevaret i *tiughu* 2^r4, *iunccara* 2^r5, *iutha* (Pl.)
 18 1^r2, 1^v3.10.11.13, 2^r7, 2^v10; derimod findes *iū* > *ȳ* i Num. *fyra* 1^v17, svarende til *fyra* DgL I: 740⁴ (B69); jf. GG § 140 Anm. 1.

Diftongen *io* staar paa normal Vis uændret i *iorth* 2^r8, *iorthriki*
 21 1^r20, *giorth* 1^v9, *giort* 1^r6 osv.

De trykssvage Vokaler viser de for Skaansk paa dette Tidspunkt normale Former, idet *a* overalt er bevaret (*dagha*,
 24 *haua, ganga, natha* (Inf.), *ratha, cumma, iutha, fyra, mynstarett, lykkia, sighna, scriua, sighia, sithan, thætta, clærka, bæra, græta, mæla, leta, suena, ena, loua, louathe, soma, føra, ømkatho*,
 27 *spøria* osv.); hvorimod *u* kun findes dels foran *m* (*forthum, hanum, latum*), dels vokalharmonisk bestemt efter *u, y* og *i* (*sculu, cummu, mughu, [fyri]tiughu, kunnuct, lyftu, gingu*), iøvrigt
 30 som *o* (*haftho, sautho, batho, græto, hørtho, letto, loto* &c); om Præt3Pl *vittnatha*, Præs3Pl. *æra* og de ved Subj. i Plur. anvendte Præt.-Former *giorthes, hørthe, sauthe* osv. se p. 36³³, 38²², 45²⁰.
 33 Paa lignende Maade som *u* viser *i* sig bevaret med Spor af vokalharmoniske Regler: efter *i* og *y* i *sighir* 2^v13, *quir* 1^r19, *himmi-riki* 1^r21, 2^r6 (og rimeligvis i *[fyri]tiughu* 2^r3–4) samt efter *k*:
 36 *ikki* 1^r9, *-riki(s)* 1^r20.21, 2^r6, *mikin* 1^v11.13, 2^r2, *mikitt* 1^v7, 2^r10.18, *[mærk]ilec* 2^v4, og endelig i *mænnifca* 1^r5–6; iøvrigt findes *e*: *lifthe, lypte, hufett, ænghen, hiarta ryghe, blitheleca*
 39 1^v19, *cristelek* 1^r2, *sanneleca* 1^r21, *skiuteleca* 1^v8 o. fl.; uden

Bindevokal *star*[k]*leca* 2^v21 og sandsynligvis *brathleca* 2^r19 (se Komment.); jf. Kock Ljh. V: 149f., Sverdrup i ANF 27: 140ff. — Støttevokalen skrives *æ* (*helhær* 2^r6, *ithær* 1^r8, 1^v15, 2^v(1.)2) 3 eller *e*: *nither* 2^r8, hvorefter i Konjunktur *uithermotho* 2^r20; om Formen *a hændar* (med *-a2*) se ndf. p. 47¹⁵. — Saaledes som de tryksvage Vokaler her fremtræder, viser de et Sprogtrin, der ligger 6 mellem Lovhaandskrifterne (B 74, B 69) og Sjælens Trøst eller E don. var. 136 (GG § 201 ff.).

Af Konsonanterne er de ustemte Klusiler bevarede uden 9 Svækkelse (Tonalisering, Lydaabning): [*ski*]p*ilse* 2^r18, *græta* 1^v20, *græto* 1^v3, *lata* 1^r7, *loto* 1^v5, *leta* 1^r20, *skiuteleca* 1^v8, *iorthriki* 1^r20, *himmiriki* 1^r21, 2^r6, *mikin* 1^v11, *mikitt* 1^v7, 12 *nocott* 2^v2.3, *wtt* 1^r16, *vittna* 1^r14 osv. Dersom *iairtighne* 1^r5 er en Svækkelsesform med *ghn* < *kn* (jf. TEKarsten i APhS V: 195), maa denne Udvikling skyldes den særlige Lydforbindelses 15 Stilling her i relativ tryksvag Stavelse og være indtraadt meget tidlig, eftersom tilsvarende Former findes i de andre nordiske Sprog: vn. *iarteign*, *-tein* (FrFischer LW: 32), glno. *jartæin*, 18 *-tæign* (Seip NS: 118), fsv. *iairtighne* (Rydqvist SSL IV: 51 ff., Schlyter, Söderwall); i Gammeldansk forekommer blandt de mange forskellige Skriftformer ogsaa *-tighen* DgL VII: 59⁹ Var., 21 *-tignæ* DgL II: 349² Var., *-tingh* DgL VIII: 278¹⁴ Var. (bl. a. AM 26, 8°, 14. Aarhundredes sidste Halvdel).

Detonalisering er paa lydret Maade indtraadt i *kunnuct* 1^v16 24 (jf. GG § 288, 3); derimod skrives *ængte* 1^r8, ligesom f. Ex. i Skaanske Lov *ængti* DgL I: 45⁸ (overfor *ænkti* 13⁶).

Forbindelsen *ghn* er bevaret uden Nasalering af Spiranten 27 (til *ngn*; GG § 290, 3): *faghnatho* 1^v12, *iairtighne* 1^r5, *sighna* 1^r4, *sighnatho* 2^v17, *ueghna* 1^v18. Paa tilsvarende Maade skrives *nafn* 2^v11, svarende til *nafn* Sjt: 12².16⁴ 6.7. 62²⁸ overfor *nampn* 30 PostilU: 512²⁴ o. fl. (GG § 290, 1); Rimet *fram* ~ *nafn* (se Kommentar ad 2^v11) behøver ikke at vise Nasalering, da Rimeren ofte lader sig nøje med Halvrím (ovf. p. 13). 33

Lydlukning er indtraadt ved den ogsaa fra gamle Haandskrifter af Skaanske Lov kendte Overgang fra Spirant til Klusil i Forbindelsen *þr* > *tr* i *tre* 1^r12 (overfor ældre Skriftform *thre* 36 1^r16, 1^v1; GG § 297, 1), desuden paa normal Maade ved Udviklingen *ðð* > *dd* (§ 234) i Præt. *bedes* 2^r14, [*le*]de 2^r3, *ledo* 1^v12, 2^v8.10 (jf. p. 23¹⁵), *quaddo* 1^v6–7 samt ved *ð* (efter stemt Kon- 39

- sonant) i *kænde* 1^v6, *refde* 2^v14 (§ 297, 1 og 4 med Anm. 2), der paa regelret Maade staar overfor *giorth(e)s* 1^r5, 1^v9, *hortho* 3 1^r11, 2^r7, *spurthe* 1^v21, *hafthe* 1^v9, 2^r19, *haftho* 1^v1.14, *lifthe* 2^r15, *sauthe* 1^r7.10, 2^v19, *sautho* 1^r4, 1^v2.3.13 samt *lypte(s)* 1^v17.19, *lyftu* 2^v16, *letto* 1^r16–17 (§ 297, 4).
- 6 Lydaabning er indtraadt ved Udviklingen *agh* > *au* i *sauthe* 1^r7.10, 2^v19, *sautho* 1^r4, 1^v2.3.13, svarende til *sauhþe* i Mariaklagen, *sawthe* PostilU: 143^{1.9}, 156¹⁰ o. fl. (GG § 309, 2).
- 9 Om skaansk Lydudvikling *ag* > *aw* (> *a(v)*) se Wigforss SHF: 456 ff. — Laaneordet *pærghmen* 2^v19 (mlat. *pergamenum*) kan have Spiranten *gh* fra hjemlig Lydudvikling (jf. GG § 303 Anm. 1)
- 12 eller have overtaget den fra et laangivende Nabosprog med samme Lydform (Holthausen Altsächs. Elementarbuch § 229, Gallée AsGr.² § 241 ff.); jf. fsv. *pærghman*.
- 15 Subst. *hiarta ryghe* 2^r9 (Hjertesorg, Kvide, Anger) viser samme Spirant som Adj. *ryghelik* ynkelig, sorgelig, forskrækkelig SøndEv: 164⁶. 165¹, Subst. *ryghelse* Sorg, Anger, Ruelse PostilU: 18 226¹⁵, fsv. *rygheliker*, *ryghilse*, *ryghia sik* bedrøves, jamre, jf. skaansk *rya sej* klage sig, jamre (Rietz: 545), glδα. *ryelse* ÆB1Sam. 15.29 o. fl. (Kalkar III: 621, ODS s.v. *Ruelse*); Formerne vidner
- 21 om Laan fra eller Omdannelse efter mnt. *ruwe* m. & f. Schmerz, Betrübniß, Reue, *ruwelik* traurig, betrübend, *ruwen* schmerzen, betrüben, reuen, mht. *riuwe* m. & f. (oht. *hriuwa*, *hreuwa* f.),
- 24 *riuwelich*, *riuwen* o. fl., der svarer til nordiske Former med *gg*, som Adj. *ryggær* ængstelig, bedrøvet (*ryg* Harp: 54⁶.124²⁸.188¹⁸, *oryg* 186¹; vn. *hryggr*), *ryglek* Bedrøvelse, Uro 192⁶ (vn. *hrygg-*
- 27 *leikr*), det sidste med Sideformen *ryghlik* 185²² (som i denne Kilde kan være en hjemlig Form med jydsk Overgang *gg* > *g*; GG § 303 Slutn.); de fremmedpaavirkede Former har *gh* for *w*
- 30 (som *frugha* f.; jf. GG § 324, Noreen ASG § 273, 3, KockLjh III: 263, EOlonson i ANF 29: 44 Fodn.). Subst. *hiarta ryghe* svarer til mht. *herze(n)riuwe* (Lexer MhdWb. I: 1275, bl. a. fra Konrad
- 33 von Heimesfurt's Digt »Diu Urstende«, der har sit Emne fra EvNic.), men er i Glδα. Ntr. (neutral *ia*-Stamme) som hørende til Verbet *ryghia* (*sik*) og Adj. *ryghær* (≠ *ryggær*), ligesom de
- 36 EOlonson ASB: 380 ff. nævnte Substantiver.
- En Artikulationsforskydning af *m* til *ŋ* (skrevet *n*) foran *k*, der i **samka* > *sanka* findes allerede i Skaanske Lov (GG 39 § 320, 2), fremtræder endnu ikke, som man mulig kunde have

ventet, i Textens *omkatho* »ynkede« 1^r3, men derimod i andre
 Texter ved det tilsvarende Subst. *onk* i Cambridge-Fragm.
 (Diderichsens Fragm: 4²³; jf. smst. 215²⁵), senere ogsaa ved 3
 Verbet: *onkatho* Sjt: 73³, *onkathe* 83⁵ o. fl. De to Verber *samka* —
omka kan imidlertid ikke fuldtud ligestilles, idet *omka* sees i højere
 Grad end (*samka* >) *sanka* at have bevaret sin Betydningstilknyt- 6
 ning til Simplex (*om*, med bevaret *m*), idet i Nutidssvensk *ömka*
 stadig staaer jævnsides med *ynka*, medens *sanka* har fortrængt
samka, der nu er »ålderdomligt«. 9

Særlige Assimilationsformer fremtræder i *satt* »sandt«
 1^r9 (~ *fratt*), svarende til *sat* DgLI: 81⁶, Sjt: 63⁴ o. fl. (GG
 § 250 Anm. 3), samt i Velsignelsesformlen *louaffe guth* 1^v4 12
 (»lovet være Gud«), overhovedet kun kendt fra dette Sted, men
 med solidt Talesprogspræg, udviklet af *louath se guth* ved Assimila-
 tion af *ð + s > ss* (som i *hærasthing* B 74 o.l., GG § 332, § 338, 3) 15
 og med Formen *louath* (for *louathær*) og den gamle Konjunktiv-
 form *se*, hvorom ndf. p. 32³⁵ og 38²⁶.

En Dissimilation af særegen Art ytrer sig i de to Former 18
skærathe »skærere« 1^v18–19 og *dothrer[na]* »Dørene« 2^v9, med *th*
 for *r*; selvom den første af disse ved *Incurie* kan have associeret
 sig med Præt. *-athe* og den sidste henpeger paa den ustabile 21
 Lydforbindelse *ðr*, der ogsaa i Skaansk har tidligt *ð*-Svind (som
 muligen i Mariaklagens *kuiræsta* »sorgfuldeste« (?), se GG § 390, 1;
 jf. ogsaa Rimet *arar ara æru fiaþrar* »Ørnens Aarer er Fjedrene, 24
 Vingerne« paa Benstykket fra Lund), vidner disse to Former dog
 om, at *r* her med et foregaaende eller efterfølgende *r* har faaet
 en med *ð* beslægtet Kvalitet, saaledes at orthografisk Sammen- 27
 blanding var en nærliggende Fare. En tilsvarende Udvikling i
n-Forbindelse sees i en senere skaansk Text i Komparativ-Formen
vænadhe (for *vænare*) PostilU: 491¹⁴ (jf. ogsaa Sammenblanding 30
 af Konjunktionen *æth* »eller« og Relativpartiklen *ær*, GG § 399, 2 a
 Slutn.). Af disse Former tør rimeligvis videre sluttes, at *r* i Skaansk
 ved Aar 1300 har været en usnurret Tungespidslyd. 33

Under disse Forhold ligger det nær at sætte denne Vexlen
ð : r i Forbindelse med den omstridte Udvikling *ð > r* i Ver-
 bernes 2. Pers. Pl. og Imper., sidst behandlet af Valter Jansson 36
 (med Imødegaaelse af tidligere Tydningsforsøg) i StudCollinder
 (1954) p. 377 ff. Fænomenets væsentlig forskellige Fremtrædelses-
 form i forskellige Dele af Norden gør det ingenlunde sikkert, 39

at der her foreligger en fælles Udvikling, som Bugge hævder (ANF 16: 330 ff.); at *r*-Formen overalt skyldes en forholdsvis sen Udvikling (13. Aarh.), synes utvivlsomt, men i Dansk fremtræder den kun i Imper2Pl. og ikke blot, som af Bugge antaget, i Jydsk (*beþer for bo* 103 Hvidbjerg), men (omtrent) samtidig i Skaansk, som her i ChrOpst.: *sighir* 2^v13 (jf. *far* (?) 2^v19) og i Mariaklagen, der har *sparerer*, *kryzær*, *dræpær* (men PræsInd2Pl. i *kryzæn*). Naar disse Imper.-Former i Mariaklagen sammenholdes med de af Bugge (l. c. p. 335) fra et norsk Diplom (a. 1296) anførte *wærir* og *styrkir*, der staar ved Siden af *vilið* og *vilið*, ligger den Slutning nær, at Overgangen $\delta > r$ støttes af et foregaaende *r*, og at Verbal-Endelsen *-ir* derfor (stedvis) kan have gjort sig først gældende i Verber med foregaaende *r* (som de ovenfor anførte) og derfra have bredt sig til andre. Nærmere om disse danske Imperativer ndf. under Verbalbøjningen.

Analogisk bestemt Suffixskifte fremtræder ved Konj. *thaghan* 1^r21, 1^v10.20, 2^r7 (efter *sithan*, *genstan* &c), ligesom i *thæghæn* Harp: 125², *thaghin* DgL I: 706³² o. fl. (GG § 345 Anm. 2). — Uvist er det, om Fragmentet har haft Formen *himmil* eller *himmin* (GG II: 251) i Forbindelsen *op til him[la]* eller *him[na]* 2^v16–17, med den i ældre Tid almindelig anvendte Plur.-Form, jf. *opp til hemblena* PostilU: 103²⁴, *til hymælæ* SøndEv: 27²⁴ o. fl., med *n*-Form: *til hypna riki* PostilU: 252¹⁸.

Konsonantindskud viser sig paa gængs Maade i *andre* 1^r12 (GG § 350) og *alzfaa[t]dandef* 2^v11 (jf. GG § 354), Konsonant-svind i *harla* 1^v8 (< *harthla*; GG § 365), *frægh* Rygte, Forlydende 1^v15 (< *fræghth*; § 402, 2), Præp. *æfte* 1^v10 (ved Siden af *æfter* 1^r16.17, 1^v4; § 399, 2b Slutn.), sandsynligvis ogsaa i Præs3Pl. *thiia* 2^v1 ~ *arymathia* (men Inf. *thighia* 1^v16, ~ *sighia*; Formen uden *gh* findes allerede i Skaanske Lov; GG § 392, 1), i enklitisk Pron. *ui hortholt* 1^r11 (§ 381) samt ved Nasal i *himmiriki(s)* 1^r21, 2^r6 (GG § 396) og i den forøvrigt i gammel Tid ukendte Form *gestan* 1^v5.10, 2^v6.7 (< *genstan* Nyrop GLS II: 74; jf. GG § 411 Anm. 2; Söderwall Suppl. har *gestan*, men kun her fra ChrOpst.); Formen maa forklares som udviklet ved Svind af *n* foran *st* eller ved Dissimilation i dette Ord med postvokalisk *n* som Udlyd i begge Stavelser; dens talesproglige Ægthed hjemles ved de af Vendell fra østsvenske Dialekter anførte Former *gista*, *gist*, hvor *n*-Svindet ikke synes fremkaldt eller støttet af

noget *n* i følgende Stavelse. Om *iac tro* 1^r20 se under Verbalbøjningen.

Konsonantforlængelse er indtraadt ved *m* efter kort Vokal 3 (ligesom i Haandskrifterne af Skaanske Lov; GG § 410, 1): *cumma* (Inf.) 1^v8, *cummu* (Subst., obl. Form) 1^v12, *cummu* 1^v1 (analogisk dannet PrætPl., til Sg. *cum* 1^r6, 1^v10; se ndf. under 6 Verberne), *samma* 1^r1.11, 2^v(6.)8; dog *gaman* 1^r2, med ældre Skriftform bevaret (jf. *gaman* Sjt: 777, *gamen* Rimkr. 3310); derimod paa lydret Maade *soma* 1^v13. 9

Bøjningsforholdene bestemmer ligeledes Fragmentets Sprogform som Skaansk fra c. 1300, karakteriseret dels (i Forhold til ældre Skaansk og samtidig Fornsvensk) ved den indtraadte 12 Reduktion af Bøjningssystemet (Nominernes Kasusbøjning, Verbernes Personbøjning), dels (i Forhold til Samtidens sjællandske og jyske Skriftsprog) ved den Begrænsning af Bøjningsreduktionen, som navnlig fremkaldtes ved den bevarede Adskillelse af de gamle tryksvage Vokaler. 15

Substantiverne viser fælles Form for Acc. og Dat. (f. Ex. 18 DatSg. *dagh* 1^v17, *hand* 2^r17, *nafn* 2^v11, DatPl. *knæ* 1^v17, i Konjektur *i thætta lif* 2^r15; jf. p. 33³³). De masc. *a*-Stammer har den almindelige Plur.-Endelse *-a* (*dagha* 1^r16, 1^v1, 2^r4, *dala* 1^r19, 21 *clærka* 1^r14, *scogha* 1^r19, *suenta* 1^r14) samt muligvis (AccPl. eller) GenPl. *himla* el. *himna* 2^v16–17 (jf. ovf. p. 30¹⁹). Ved *an*-Stammerne findes i Sing. som oblik Form [*fa*]sa 2^r7–8, *soma* 1^v13, 24 *tima* 1^v8, 2^r10 (i Forbindelsen *thæn tima*, temporal Acc. anvendt som Konjunktion), desuden muligvis som NomSg. Laaneordet *hærra* (GG § 484, 2) i Forbindelsen *huatt hærra thæn uar* 1^v21 27 (jf. *hwat man ær thu* Sjt: 73⁵ (overfor *hwat manne* sv. Sjt: 4³⁰), *o hwat en stor oc mæktoghvir gudh ær bell* 14¹⁶), idet her dog ogsaa kan tænkes at foreligge en ældre Konstruktion med GenPl. eller 30 DatGenSg., som i *huat skeno* DgL I: 74¹ Var., *hwat gangnæ* Harp: 94²; sikre Plur.-Former er *iunccara* 2^r5 (rettet fra *iunccara*; rimeligvis af *iungari* »Discipel« sammenblandet med *iuncari* »ung 33 Mand«, se Kommentaren), *iutha* 1^r(1.)2, 1^v3.11.13, 2^r7, 2^v10 (GenPl. *iutha* 1^v10), *riddara* 1^r11.14. Desuden findes AccPl. *syner* 2^r19 (GG § 461, 6), til *man* 1^r17, 1^v18, 2^r13 NomAccPl. *mæn* 36 1^r12.16.18, 2^v2.7; om (*fyra*) *uæghna* 1^v18 se GG § 454 Anm. 2. — FemPl. er *dothrer[na]* 2^v9, der staar for *dorrer[na]* el. *dorer[na]*, jf. *dorrena* Sjt: 107¹⁶, *dorer*, *dorerne* PostilU: 164²⁰, 165²⁰, *dorær* 39

- DgL I: 67⁸ Var. (GG § 469, 6; om *-thr-* ovf. p. 29¹⁹); ligeledes den som Konjunktur indsatte Form *nathe* 2^v17 (med Overgang til Sing.,
 3 jf. GG § 458 Anm. 5); af *ōn*-Stammer findes NomSg. *mænnifca* 1^r5-6 og som oblike Former *kyrkia* 2^v9 (med Indtrængen af Nom.-Formen, som i B 69 *hiarna, kuna* o. fl.; det et Aarhundrede
 6 yngre svenske Prosaevangelium har *in ij iudha kirkiona*; jf. GG § 492, 2), men med ældre Form bevaret *cummu* 1^v12, hvorefter i Konjunktur er indsat *løkko* 2^r18, *uithermøtho* 2^r20, *æro* 2^r6 (i
 9 mere eller mindre faste Forbindelser, hvor gammel Form tør antages bevaret). — De neutrale Substantiver har den normale Plur.-Form: *biargh* 1^r19, *logh* 2^v15 (mulig med Overgang til
 12 Sing. som Femininum), *thing* 2^v4, *iertighne* 1^v5, *oghon* 2^v16. — Gen. efter Præp. findes i *til himmirikis fara* 2^r6 (jf. *til himmirikis fara* PostilU: 150⁵.153²⁴.154³¹ &c.). — Fremmedord med særlig Bøjning er *ih'c = ihesus* Nom. 1^r6.8.9.12.20, 2^r12, med Acc. *ih'm = ihesum* 1^r4, 1^v2, 2^r15, 2^v18, Gen. *ih'c = ihesus* 1^r3, en Form, der kan være Nom. paa *-s* anvendt uændret som Gen. (jf. *hus* DgL I: 18 103⁷.182⁶; GG § 437, 4 og § 430 Anm. 4 og 7) eller en af gr.lat. Gen. *i(h)esu* dannet dansk *-s*-Gen, i begge Tilfælde en mere folkelig Form end den almindelig anvendte litterære Gen. *ih'u = ihesu*,
 21 f. Ex. PostilU Cod.Upps. C56: 131.134 o. fl.; *elyam prophetam* 1^r15 er lat. Acc. af mlat. *propheta*, men i Sættningen *prophete mæn* 1^r6 (*filii prophetarum* lat. Nic.Evang. og Vulgata
 24 2Kg. 2.15) staar den hjemlige Form *prophete* (mnt. mht. *prophete*). Tilsvarende latinsk Bøjning har Stednavnet *arymathia* 1^v3, 2^r21 i Forbindelsen *til arimathiam* 2^v6, overfor *til arymathia* 2^r3.
 27 Forbindelsen Subst. med efterstillet Attrib. har Helhedsbøjning: ingen Gen.-Endelse ved Subst., men (med analogisk *s*; se ndf. p. 39¹¹) ved Attrib.: *guth alzfua[l]dandef nafn* 2^v11, ligesom i
 30 *stigh røthæs bek* VJb fol. 28^r (Svend Aakjærs Udg. 23¹⁸). Fænomenet er velkendt fra senere Tids Dansk (Jespersen i StudDahlerup: 1 ff.).
 33 Den adjektiviske Bøjning viser en betydelig Reduktion. NomSgM er uden Endelse: *symeon uar en hælagh man* 2^r13, *louaffe guth* 1^v4 < *louath se guth* (se ovf. p. 29¹²), rimeligvis ogsaa
 36 *en san [guth]* 2^r12; og i Sætningen *han bath mik æi ræthas . . . num uara glath* 1^v20 er Adjektivet ligeledes følt som en Nom.-Form. Ligesom Mariaklagen, der har NomSgM *leeb* 20¹⁶, *eniþ*
 39 21³, *liouast* 22⁵⁻⁶, *kæræst* 22⁹, peger Fragmentets Sprogform saa-

ledes mod en skaansk Dialekt, hvor Adjektivendelsen i NomSgM var bortfalden; allerede B69 har enkelte Former uden Endelse: *siælf*, *siuc*, *sæctat* (ANF 34: 130); i Sjælens Trøst er saadanne 3 Former sjældne, kun forekommende i særlige Tilfælde (udenfor attrib. Anvendelse): *quit* 8⁹.60¹¹, *civsk* »kysk« 40¹⁵, *sælf* 66²⁷, *værdh* 78³². Om nærmere dialektgeografisk Bestemmelse af Sprog- 6 formen se ndf. p. 55. NomPIM har Formerne *alle* 1^r11, 1^v12, 2^v6, *andre* 1^r12, *døthe* 2^r8, *gothe* 1^r14, men enklitisk Artikel *-na* i *riddarana* 1^r11, ligesom flere Gange i Sjælens Trøst: *darana* Sjt: 9 39²⁶, *fughlana* 43¹⁶, *riddarna* 106¹⁸ o. fl. (svarende til nuværende skaansk *-na*; GLech SB: 51). AccPIM har *-a*: *thranqa* 1^r19; jf. ogsaa *næfta* 1^v6 (mulig behandlet som Subst.; neppe svagt bøjet 12 Adj., jf. ndf.). — AccSgF er uden Endelse i *criftelec* 1^r2–3 og *mikin* 2^r2 (*mikin* [glæthe] ~ clæthe), i Konjunktur overensstemmende hermed indsat *meth m*[ikin uithermøtho] 2^r20 (~ *døthe*; 15 jf. *vingo mikin glædhe* PostilU: 148⁶); uden Endelse findes endvidere som Acc. (for Dat.) *sin* i *af sin frægh* 1^v15, *meth sin hand* 2^r17, ligesom allerede i B69 *sin mothær* (Acc.) DgL I: 204¹ o. fl.; 18 derimod tør den ældre Form antages at være bevaret i *han mikitt spathe. gotha* [løkko oc kranka (el. onda)] *bathe* 2^r18; her foreligger nemlig en fastere Forbindelse, hvor den ældre Form kan være 21 bevaret, ligesom langt ned i Tiden i f. Ex. *godhe nat* (Kalkar III: 193 a, ODS XIV: 908⁵); om Konjekturen nærmere i Kommentaren. Endnu Sjælens Trøst har regelmæssigt *-a* i AccSgF (*dygh-* 24 *dheliga*, *gudhliga* 68¹⁷, *likamliga* 95¹⁶ osv.), dog *mz migin glædhe* 57¹⁷, ved Siden af *mikla* 75¹⁶. AccPIF har i ChrOpst. paa regelret Maade Formen *alla* 2^v9. — Som NomAccSgN findes *salt* »sandt« 27 1^r9, *alt* 2^v13, *kunnuct* 1^v16, *mikitt* 1^v7, 2^r18, *rætt* 1^r2, 2^r2; som DatSgN den gængse Forbindelse *meth al*[lo] 2^r21 (og 2^r11); NomAccPIN er som paa denne Tid endnu almindeligt uden 30 Endelse: *all* 2^r7, [mærk]ilec 2^v4, *thylec* 1^r5; som Acc. for ældre Dat. staar *iak la a min knæ* 1^v17 (men i det svenske Prosaevangelium *iak stodh a minom bønnum*). Acc. for ældre Dat. gør 33 sig ogsaa kendelig ved enklitisk Artikel: *i breuett* 1^v7, *i mynstarett* 2^r17, svarende til Kölnerversets *i wærellet* (APhS IV: 68f.).

Den svage Adjektivbøjning har i Texten kun faa Exempler, 36 der alle er Masc.-Former. NomSgM har regelret *-e*: *thæn hælghæ a*[nd] 2^r16; men samme Endelse findes i AccSgM *thæn hælghæ man* 1^r17 og med analogisk *-s* i GenSgM *guth alzfu[a]*[l]dandef 39

2^v11 (jf. ndf. p. 39¹³); ligeledes NomPIM [*thæffe hæl*]ghe mæn 2^v2. Dette Bøjningsforhold viser et yngre Trin end i B 69, hvor Adjektivets bestemte Form har *-e* i NomSgM, i andre Kasus i Sing. *-a*, i Plur. *-u*, *-o*; Sjælens Trøst har paa tilsvarende Maade almindeligvis *-e*, obl. *-a*, Plur. *-o*, men enkelte Gange findes, ligesom 6 i ChrOpst., *-e* i alle disse Kasusformer: *thæn hælghē anda* (som Dat.) 20⁵ (svensk Text: *thøm hælgha anda*), *fordærfva the rætwise mz the syndoghe* 39¹⁹ (svensk Text: *the retwisa mz thøm syndogha*) 9 o. fl. Delvis svarende hertil har Mariaklagen (ved Siden af sandsynlige jydsk æ-Former) NomSgM med *-i*, *-e* (*usli*, *kære*, *lioue*, *sote*), obl. *-a* (*kæra*, *ræta*, *sota*), Plur. *-e* (*umilde*). Forsaavidt det 12 begrænsede Materiale i ChrOpst. tillader en Sammenligning, staar denne Text da nærmest ved nuværende Skaansk, der i Adjektivernes bestemte Form har *-e* saavel i MascSg. som i Plur. (GLEch 15 SB: 68).

Af Numeralier findes *en* 1^v18 (NomSgM, anvendt som ubest. Pron.), AccM *twa* 2^r19, 2^v7, NomM *tre* 1^r12 (ligesom f. Ex. 18 i B 69 *thre* DgL I: 223³.241^{9,12}, ved Siden af *thri* 220¹⁶), AccM *thre* 1^r16, 1^v1, AccM *fyra* 1^v17 (jf. ovf. p. 26¹⁸ og Kommentar ad 2^r3-4), *tolf* 1^v6 (jf. Kommentar), [*fyri*]tiughu 2^r3-4.

21 Af Pronominer noteres her *iak* 1^r20 osv., *mik* 1^v18.19.20, 2^r3, Nom. *han* 1^r21 &c med Acc. *han* 1^r16.18, 1^v7.11.12.15, 2^r14 (heraf 2 Gange som Rimord: 1^r18, 2^r14, ~ *man*), Dat. 24 *hanum* 2^r16 og (sideordnet med et Subst. i Acc.) i Forbindelsen *tala meth hanum oc hans iunccara* 2^r5; desuden findes *hanum* som Acc. i Relativsætn. *sum hanum uæl kænde* 1^v6 (hvor Digtet 27 dog muligvis oprindeligt har haft en Konstruktion med Nom. *han* for Acc. *hanum*; se Kommentar ad 1^v6). Paa dette Punkt indtager ChrOpst. i sin foreliggende Form et Mellempunkt mellem 30 B 69, der som Acc. kun har den gamle Form *han*, og Mariaklagen og Sjælens Trøst, hvor Dat.-Formen, *hanum*, resp. *honum*, er trængt ind som Acc. Textens plurale personlige Pronominer er 33 *ui* 1^r11 &c, AccDat. *os* 2^v19.21, 2Ps. *i* 1^r7.8 &c, AccDat. *ithær* 1^r8, 1^v15, 2^v1.2. — Demonstrativet *thæn* staar attrib. foran Subst. i *thæn tima* (Konjunktion) 1^v8, 2^r10, anvendt substantivisk (om 36 den tiltalte Person) i *huatt hærta thæn uar* 1^v21 (jf. 44³¹), attrib. ved Subst. med foregaaende Adj.: 1^r17, 2^r16; NomAccSgN *thætt* 1^r9.13 o. fl., i Linieudgang skrevet *thæt* 1^r8.13, 1^v15, som 39 enklitisk Pron. *-tt* i *ui horthott* 1^r11; GenSgM *thæs* (attrib.) 2^v14

(*thæs guzs* [sun]), DatSgN *thy* i *forthy* 1^r3, 1^v16 og *thylec* 1^r5; NomPIM *the* 1^r3 &c, som bestemt Artikel: *the andre tre mæn* (Nom.) 1^r12, specielt umiddelbart foran Subst. i Forbindelsen 3 *the iutha* 1^r(1.)2 (jf. ndf. p. 45⁹); som oblik Form med Overgang til best. Art. findes *mz tolf the hans næfta sum hanum uel kænde* 1^v6; i substantivisk Anvendelse AccDatPIM *them* 2^v3 o. fl., 6 GenPIM *therra* 2^v9.12, med de samme Former som de gamle skaanske Lovhaandskrifter B 74 og B 69 (se videre om Brugen ndf. p. 44¹⁷). 9

Af Pron. *thænne* findes i Sing. kun AccNtr. *thætta* 1^r6, 1^v4, 2^r8–9 og i Konjunktur i *thætta lif* 2^r15; i Plur. NomMasc. *thæf[fe]* 2^v5 (jf. 2^v2 samt *thæsse* DgL I: 846¹ Var., *thesse* Sjt: 10¹⁴ osv.) 12 og AccNtr. *thæf[fe]* 2^r7 (jf. *thæsse* DgL I: 827¹ Var., *thesse* Sjt: 75²⁸, PostilU: 213¹⁵ o. fl.), i Konjunktur GenNtr. *thæffa* 2^r18; ligeledes rimeligvis [*thæffe*] *logh* 2^v15, eller [*thæffa*] *logh*, dersom 15 dette Ord her skulde være FemSg. (GG § 506, 2).

Af andre Pronominer noteres *huatt* 1^r11, 1^v14.21 (*huatt hærta*), 2^v20, Adv. *hui* 1^r7, *nocott* 2^v2.3 (GG § 92), AccSgM *ænghen* 1^v2 18 (i *ænghen stath*, adverbielt), AccSgF *ængha* 1^r17–18 (i *ængha lund*, adverbielt), Ntr. *ængte* 1^r8 (jf. p. 22¹⁶), som negerende Adverbium *ikki* 1^r9 (GG § 146, 3). 21

Verberne viser ligeledes mange Særudviklinger, der tilhører Gammeldansken, specielt i dens ældre skaanske Form. Særdansk er Inf. *græta* 1^v20 med analogisk *æ* fra PræsSg. og Præt. (*græto* 24 1^r3; jf. GG § 81 Slutn.), svarende til *grætænde* i Mariaklagen og *græda* i Sjælens Trøst: 63²⁸. 73². 81²⁸ o. fl. (svensk Text: *grata*) med tilsvarende Former i nuværende Skaansk-Bornhomsk 27 (GLEch SB: 114, Wigforss SHF: 159 f., Espersen § 185) ligesom i dansk Rigssprog. — Ogsaa den analogiske Præt.-Form *lott* 1^r14.15, Pl. *loto* 1^v5, 2^v8, er karakteristisk for Dansk (GG § 126 30 Anm. 4), ligesom for Skaansk (GLEch SB: 113; jf. Espersen § 179). — Verbet *cumma* 1^v8 (ovf. p. 24³⁰) har som PrætSg. *cum* 1^r6, 1^v10 (jf. *kum* DgL I: 98⁸), PrætPl. *cummu* 1^v1, hvor 33 baade Rodvokalen og Konsonantgeminatjonen (jf. p. 31⁵) viser, at denne Plur.-Form er dannet analogisk efter Sg. *cum*, ikke lydret udviklet af den ældre Form *kōmu*, -o; jf. tilsvarende PrætPl. 36 *komme* Sjt: 57¹⁰ (PrætKonj., ved Siden af den lydrette ældre Form *come* 57¹¹).

En særegen analogisk Omdannelse foreligger ved PrætPtc. 39

(Sup.) *fratt* 1^r10, af Verbet *fræghna* »faa at vide«, »høre« (»spørge«), hvoraf Præs. *fræghnær* DgL I: 835⁴, VIII: 472¹,
 3 *freyner* ÆB: 525⁷, *frenner* DgF III: 424 b o. fl., med nydannet svagt Ptc. *freynæth* ÆB: 593 (for ældre **fræghit*, vn. *fregit*);
 Verbets hyppigst anvendte Form er Præt. *frā* (< **frah*; got. *frah*,
 6 af *fraihnan*; jf. GG § 273, 2): *fra* HellKv: 64⁹, *fraa* Rimkr. 917, *fruo* DgF II: 229 b osv., med PrætPl. **frāgho*; hvorefter analogisk dannes (Inf. *frā* og) Præs. *frār* (*frooer* DgF V: 66 b; jf. Noreen
 9 ASG § 538 Anm. 1); med præteritopræsensiske Verber som Mønster: *ā* — *āgho* — *ātt* (GG § 104, 2), *mā* — *māgho* (*vī maghom* Sjt: 9¹⁰. 68³⁰, *wī magha* PostilU: 147⁷ o. fl.; Sideform til *mughu*,
 12 f. Ex. ChrOpst. 1^v2, 2^r11, DgL I: 206²⁰ osv.) — *mātt* (*mat* SøndEv: 124²². 162¹⁷) er da dannet Ptc. *frātt* (med Bøjningen *frā* — *frāgho* — *frātt*); denne Ptc.-Form *fratt*, som rimeligvis trods Rimet
 15 (*fratt* ~ *satt*) har haft lang Vokal, er iøvrigt fuldkommen ukendt, i ældre Dansk (og Svensk) som i Nutidens Dialekter.

Ligesom i andre gammeldanske Tekster findes i Fragmentet
 18 stærke Præt.-Former som *sken* 1^v18 (jf. *sken* RD III: 55¹⁶, 125²⁵ o. fl., ogsaa senere i poetisk eller dialektalt Sprog, ODS XIX: 557), *scop* 2^v13 (~ *bok*; jf. *skop* Sjt: 114²², PostilU: 382¹¹⁻¹⁷. 457²⁶.
 21 476¹³ o. fl.), i Konjunktur *skuluu* 2^v16 (jf. *skoluo* i det svenske Prosaevangelium og *skulffue* RD III: 79¹⁹, ChrPedersen DS V: 54³²); derimod maa Fragmentet have haft den svage Præt.-Form
 24 [*do*]the 2^r19–20 (~ *motho*), hvor det svenske Prosaevangelium har *do* (jf. nysv. *dog*), svarende til *do* 68Aarhus 6, DgL I: 165³ Var., VIII: 34¹³ osv., RD I: 38, DgF V: 233 b, men den svage
 27 Form findes tidlig i Gammeldansk (DgL II: 66¹, Sjt: 15², PostilU: 12¹⁸. 34¹¹ osv.). — De gamle svage Verber har i Almindelighed de normale Former: *hafthe*, *refde*, *kænde*, *hortho*, *quaddo*, *lyftu* osv.
 30 (se ovf. p. 27³⁸). Dog fremviser *ō*-Verberne, ved Siden af de normale Præterita med *-athe*, *-alho* (*louathe* 1^v9, *sighnathe* 2^r14, *talathe* 2^r11, *faghatho* 1^v12, *sighnatho* 2^v17, *undratho* 2^r8.10,
 33 *ømkatho* 1^r3), enkelte Former af særlig Art, nemlig *vittnatha* 1^r11–12 (*huatt riddarana vittnatha. oc the andre tre mæn*) og
 36 *a guth alzfua*[*l*]dandef nafn), hvor Mulighed for Fejlskrivning (**vittnatho*, **manatho*) unægtelig foreligger, men hvor en anden Tydning af Formerne, naar de sammenholdes, tør skønnes at
 39 have stor Sandsynlighed for sig. I den anførte Forbindelse kan

mana neppe tydes som en Præsensform, idet et Sideordningsforhold med Præt. *ledo* er tydeligt fremtrædende, og vilkaarlig Tempus-Vexlen ellers ikke forekommer i Texten. Da nu dette sidste Exempel er det eneste af de anførte, der har Verbalformen umiddelbart efterfulgt af et Pronomen *thæn* (*thæt*, *them*) som Objekt, finder vi her den Forbindelse, der tør antages i særlig Grad at have bidraget til at fremkalde den i Nutidsskaansk som i Svensk velkendte Udvikling *-athe*, *-atho* (*-ade*) > *-a* (jf. Kock i SvL XV, 5: 19ff., Wigforss SHF: 493f.; i Skaansk nu almindelig undtagen i den nordøstlige og den sydvestlige Del, jf. GLech SB: 121. 136); med Wigforss er det rimeligt at regne med »satsfonetiska dubbelformer, vilka i vissa trakter leva kvar vid sidan av varandra«, saaledes at der ogsaa i Rimerens (eller Afskriverens) Sprogform kan have været Vexlen mellem de fulde og de afkortede Former (*-atho*: *-a*). Som en Kontaminationsform mellem disse tør man opfatte PrætPl. *vittnatha* 1^r11–12, der nøje svarer til nuværende bornholmsk *ō*-Konjugations Præt. (Esp. § 191, § 202) og muligvis virkelig har eksisteret som en Præt.-Sideform i den Tids Skaansk. Afkortet Præt. kunde tænkes at foreligge ogsaa i *oc mana* 2^v12, hvorefter som i ovennævnte Forbindelse maa have fulgt Pron. *them*, men det afskaarne Liniestykkes Rum synes dog her at kræve den normale fulde Præt.-Form: *oc mana-[tho them um guth o]c alt thætt guth scop* (ligesom i *soc[catho]* 2^v17–18). Saa fjern fra arkaiserende Stil som ChrOpst. er, kan Antagelsen af en allerede her udviklet Præt.-Form *mana* (og *vittnatha*) neppe vække Betæneligheder, selv om iøvrigt middelalderlige Exempler er faa og tvivlsomme (som nogle af de af Beckman i SvL XIII, 3: 22 med Fodn. 2 fra Karls-Krönikan (c. 1450) anførte; jf. Kock i SvL XV, 5: 20 Fodn. 1).

Den her antagne Nydannelse, der i Præt. skaber en fælles Form for Sing. og Plur., er i god Overensstemmelse med Textens Nyudviklinger indenfor Verbernes Personbøjning. Dog findes muligvis en gammel Form for Præs1Sg. bevaret i *iak tro* 1^r20, svarende til *jac tro* Sjt: 18⁶ (: *jak wentir* svensk Sjt: 22²²); i begge Texter maa Formen imidlertid snarest antages at skyldes dissimilatorisk Svind af *r* (< *R*) og i saa Fald være fælles Form i PræsSg. (GG § 399, 1; jf. § 17, 10). Exempler paa 2PersSg. forekommer ikke i Texten. Men 1PersPl. har (i Præt., vel ogsaa i Præs.; jf. om 2PersPl. ndf.) antaget 3. Persons Endelse: *ui hör-* 39

thott (»hørte det«) 1^r11, *mughu ui* 1^v2, *sagho ui* 1^v3, hvorfor ogsaa Præs. *ui uil*[...] 2^v19 ved Konjunktur er udfyldt til Formen *ui uil[ia]*, omend *ui uil[ium]* (her med Pronominet foran Verbet; jf. *vi vilghom* Sjt: 41²¹ o. fl.) turde være muligt; det svenske Prosaevangelium har stadig *-om*: *vi saghom*, *skolom*, 6 *finnom*, *funnom*, *hafdhom* osv., hvorimod Sjælens Trøst har stærk Formvexel, mellem Typerne 1° *vi til bithiom* 11¹⁵, *vi næfsom* 36⁶ &c; 2° assimilatorisk: *gido vi* 82⁹, *skulo vi* 5²⁴ &c; 9 3° med *-o > -e*: *gide vi* 77²¹, *lægge vi* 16¹⁸ &c; hvorefter 4° *vi hafve* 16²⁰ &c; endelig analogisk 5° *vi hafva* 82¹⁶ osv. — Ligesom 1PersPl. viser i ChrOpst. 2PersPl. Omdannelse efter 3PersPl., i 12 Præs. som i Præt.: *hui lata i sua* 1^r7, *i haa* 1^r10 (jf. 2^v21), *i sculo* 1^r8, *i mughu* 2^r11; den svenske Prosatext har regelmæssigt *-in* (*-en*, *-n*): *i hordhin*, *i innlyktin* (Skokloster-Hs. dog *i innelukto*), 15 *i tron* osv.; i Mariaklagen staar *i kryzæn* 22¹⁰ ved Siden af *uare* i 19³, medens Sjælens Trøst regelmæssigt har *i ærin* 12³, *i vilin* 48⁶, *i mattin* 99¹⁵, *maghin j* 16¹⁵ &c. Heller ikke i Konjunktiv 18 har ChrOpst. *-n* i 2PersPl.; vi finder *i lægge* 2^v1. — 3PersPl. har paa normal Vis Præs. *sighia* 1^r13, *uittna* 1^r14, Præt. *gingu* 1^v11, *cummu* 1^v1, *lyftu* 2^v16, *græto* 1^r3, *batho* 1^r4, *haftho* 1^r2, *fagh-* 21 *natho* 1^v12, *ømkatho* 1^r3 &c, men *vittnatha* 1^r11–12 og *mana* 2^v11 (hvorom se ovf. p. 36³³) samt *æra* 2^r21 (for ældre *æru* Lund-Benkam) ligesom allerede Skaanske Lov (DgL I: 34⁷. 125⁴) og 24 senere Sjælens Trøst (5¹⁶. 12¹⁸ &c) o. fl.; hvorimod det svenske Prosaevangelium endnu har *æru*.

Af Konjunktivformer findes i Digtet den gamle Form *se* 27 (»være«) 1^v4, i den faste Frase *louaffe guth* (jf. ovf. p. 29¹²), svarende til *se* i Skaanske Lov (DgL I: 26³. 58^{3.4}. 827¹. 838² o. fl.) og til den ogsaa senere forekommende Brug i Klage- eller Velsignelsesformler: *hel se thu Maria* HellKv: 6³² *hel se thu konning* ÆB 2Sam. 16,16, *se thet e war herre forkært* DgF II: 444 b, III: 471 b o. fl. Desuden maa Konjunktiv antages at findes i 33 *lifthe* 2^r15 og mulig *mate* 2^r15 samt i Forbindelsen [*thy uil iak*] *mana ithær at i lægge th[ær skæl a]* 2^v1 (se Kommentar), hvorimod den efterfølgende Bisætning har Indikativ: [*att thæffe* 36 *hælg*] *he mæn mato til ithær nocott mæla* 2^v2.

Af Imperativformer forekommer 1PersPl. *latum ui* 1^r18 (ligesom *lalom* Sjt: 76⁶, *ladom* 86²⁹); desuden 2PersPl. *sighir* 39 2^v13, hvorefter ved Konjunktur er indsat *far* 2^v19, svarende til

fan i den svenske Text, som stadig har denne i Fornsvensk gængse *-n*-Form: *horen, sændin, talin* osv. Medens forskellige skaanske Texter har den samme Endelse i Imper2Pl. (*takin* 3 Sjt: 8³. 17²⁸ o. fl.), har Mariaklagen kun den for Dansk karakteristiske Endelse *-ir* (*-er, -ær*): *dræpær* 22¹⁹, *kryzær* 22¹⁶, *sparer* 22¹⁵, svarende til 103 Hvidbjerg-Stenens *bipir* (el. *biper*) og til 6 Dialektformer med *-or* i den sydvestlige Del af Skaane, Torna og Ljunits Herreder inclusive (overfor *-en* i den øvrige Del af Skaane; GLech SB: 119; om Formen se p. 29³⁴ og 55¹²). 9

Om Verbum i Sing. ved Subjekt i Plur. se ndf. p. 45²⁰.

PræsPtc. findes i Forbindelsen *guth alzfua[l]dandef nafn* 2^{v11}, hvor ikke Substantivet, men det efterstillede Attributiv staar som 12 formel Genitiv (ovf. p. 32²⁷); her er *alzfua[l]dandef* enten analogisk Genitivsform med *-s* føjet til *-ualdande* (for ældre Gen. *ualdanda*; jf. obl. *hælghe* ovf. p. 33²⁹ samt *stigh rothæs* ovf. p. 32³⁰) 15 eller Genitiv (med *-s* < *-ss*; jf. ovf. 32¹⁷) af det især efter adverbielle Genitiver (GG § 357) og Verbets Passivform dannede PræsPtc. *-andis, -andes* (Kock i SvLM XV, 5: 50 ff., Noreen 18 ASG § 465, 2), som kendes fra Skaanske Lov: *Cumbær nokar cost wrakandes at lande* B74: 78^r (DgL I: 133³. 244⁷; ligesaa i Eriks Lov: *cummær (in) wrækændæs*, med Var. *wrags in* DgL V: 21 352⁹⁻¹¹. 351⁻²); jf. nuværende skaansk-bornh. *-anæs, -ænæs* (GLech SB: 120, Esp. § 199). Som Exemplet her og de tilsvarende fra Fornsvensk (Rydqvist SSL I: 413 ff., Ottelin CodBur. I: 112 f., 24 Kock l. c.) viser, hører denne *-s*-Form imidlertid i ældre Kilder hjemme i særlig prædikativ eller adverbial Stilling, medens PræsPtc. som Attributiv har den almindelige Form uden *-s* 27 (*dughande mæn* DgL I: 27⁶ &c). Derimod kan i 15. Aarh. *-s*-Formen faa videre Anvendelse, saa at den ogsaa forekommer attributivt; ved Siden af *wi wordhæ ater leffuændes* SøndEv: 5², 30 *mædhen han æwerdhelighe leffuændes ær* 37¹¹ staar saaledes ogsaa *liffuændes brødh* 129¹³, *leffuændes raffnæ* 35¹², *liffuændes guth* 12¹; paa samme Maade fsv. *alzwalandis ewærdhelikæn gudh* (c. 1450), 33 men iøvrigt *gudh alzwaldande* o. l. (Söderwall), ligesom gl. *hin alzwoldende gudh* HellKv: 38¹⁶, *then alswolende gudh* Lucid: 7⁵ o. fl. (yn. *allsvaldindi* »omnipotens«). Sandsynligvis er Formen 36 her i ChrOpst. da en *-s*-Genitiv af Nom. (*guth*) *alzfualdande*.

Om Syntax og Ordbrug er endnu nogle Bemærkninger at føje til den sproglige Redegørelse. 39

Som Relativum bruges baade *sum* og *thær*. I det bevarede Textparti staaer 1° *sum* (der ogsaa forekommer som sammenlignende Konjunktion, 1^r10) dels som Subj.: *mz tolf the hans næsta sum hamum uæl kænde* 1^v6 (muligvis for oprindelig Konstruktion med *sum* som Obj., se ndf. p. 86), dels som obl. Led, 6 med *thylec* i Korrelatet: *aldrigh giorthes for thylec iartighne . . sum ih'c hauer nu gjort i irl'm* 1^r6, og henvisende til en Tidsbestemmelse: *a pascha dagh sum iak la a min knæ* 1^v17.¹ — 9 2° *thær* een Gang (som Obj.): *tha sig[hia the ithær mærk]ilec thing thær the haau sett* 2^v4.² Udeladt er Relativet (som Obj., med umiddelbart foregaaende *thætt* som Korrelat): *mana[tho them* 12 *um guth o]c all thætt guth scop* 2^v13; jf. ogsaa p. 44¹⁵ og 103¹³.

Noget helt sikkert Exempel paa Relativum som Subj. giver 15 Texten da ikke, hvorimod den afskaarne Del af Bl. 2 tør formodes at have indeholdt tre Sætninger, i hvilke Relativet netop har staaet som Subj., og hvor det derfor er tvivlsomt, hvilket af de to Relativer man bør indsætte i de konjekturale Sætninger: 18 *simeon hafthe twa syner [. . . brathleca dø]the* 2^r19, *sighir [um thæn . . . ith]ær refde af doth. ær thæs guzs [sun . . . os thæffe] logh both* 2^v14–15.

21 Baade *sum* og *thær* er paa denne Tid som egentlige Relativer forholdsvis nye i skaansk Litteratursprog, hvor tidligere *ær* var raadende. Udviklingen kan iagttages som et fælles østnordisk 24 Fænomen, der i Vest fuldbyrdes tidlig med Sejr for det nye Relativum *thær* allerede i Jydske Lov (jf. Feilb. I: 183, III: 463, Kort&c: 164), i Øst, indenfor Fornsvensk, derimod med stadig 27 tiltagende Brug af *sum* (VgL I, ÖgL, GutaL), i nogle Lovhaandskrifter (VgL II, VmL, UppL, SmL) i Konkurrence med det nye *thær*, som dog i Nysvensk efterhaanden fortrænges af *som*. 30 Det mellemliggende Omraade, Ødansk og Skaansk, lader derimod, idet *ær* fortrænges, Relativerne *sum* og *thær* staa Side om Side, efterhaanden med delvis fæstnede Regler for den vexlende Brug 33 (HMJensen BM § 186, Jacobsen Flemløse: 150f., UBL I: 386,

¹ Pron. *huatt* staaer i Bisætning overalt uden efterfølgende *sum*: *huatt rid-darana vittnatha* 1^r11 osv.; *huat sum*, *hua sum* er i andre Texter almindelig forekommende, f. Ex. DgL I: 9¹. 10¹⁰. 26⁶. 194⁸⁻⁹. 848²⁻³, SJT: 8²⁵. 13¹⁷. 19²⁶. 73²¹ o. fl.

² Den Mulighed bør dog nævnes, at dette unike *thær* kunde skyldes Afskriveren, der, forledt af de omgivende ord med *th*, kan have begyndt at skrive *th..* (istedenfor *sum*) og derefter, for at undgaa Rettelse i Haandskriftet, kan have valgt Erstatningsordet *thær*.

Dania IX: 35, Balth. Christensen LollGr. § 213, Esp. § 165, GLech SB § 61). Af disse nye Relativer udvikles *sum* af den sammenlignende Konjunktion (med den særlige Brug efter *hwa*, *hwat*, *swa*, *slikær* osv.), *thær* af Adverbiet *thær* (< *thar*), men med Støtte af Konjunktionen *thær* < *thæghar* (se f. Ex. Mariakl: 20¹²) samt i meget væsentlig Grad af det gamle Relativum *ær*,⁶ der har kunnet føles som et *thær* med tabt Forlydskonsonant (som enklitisk *-æt* for *thæt* o. l. eller som *en-*, *inanden* overfor *hinanden*), hvorfor man i flere Haandskrifter kan finde Relativet ⁹ *ær* rettet til *thær* ved en senere Tilskrivning af *th*; saaledes i B 76 (Overskriften til Kap. 6) og ofte i B 69 (f. Ex. 6 Gange paa fol. 17^r).

Af de gamle Haandskrifter af Skaanske Lov viser kun det 12 stærkt moderniserende Ledreb. 12 en udstrakt Brug af *sum* med rent relativ Funktion (navnlig fra Lovens 70. Kap.), hvorimod et saadant relativt *sum* i de andre gamle Haandskrifter blot findes 15 i Kap. IX.7: *botær man atær thæt fæ sum han drap* DgL I: 142⁶, hvor *sum* (overfor *ær* i B 76, AM41, 4°, E don. var. 136 o. fl.) er fælles for CodRun., B 69, B 74, Ledreb. 12 o. fl. og vel derfor 18 maa hidrøre fra en ældre fælles Redaktion af denne Lovregel (jf. Diderichsen Sætningsbygn. i SkL: 154 + Note 509). — Derimod sees *thær* at gøre sig gældende som Afløser af *ær*; CodRun. 21 og B 74 har endnu intet Exempel herpaa, Ledreb. 12 kun et enkelt af usikker Art: *annæt thing thær næst ær* DgL I: 115⁵; B 69 har (1 Gang) *thær* som utvivlsomt Relativum: *hinum thær 24 sæ kennær* DgL I: 239⁶ (107⁷ Var.; CodRun. &c: *ær*); AM41, 4° har 2 Gange *thær* (i to parallel formede Sætninger, med *thær* som Obj.): *iorth thær han gaf them* DgL I: 23¹, *hint thær thera 27 fathær gaf them* 37²; og i B 76 findes *thær* 8 Gange, hvoraf 7 som Subjekt¹: SGL IX: 7⁷.28¹.42⁴.63²(Var. 88).101⁷.114⁴.168⁷, som Objekt: *mæth allu thær han a* 33⁶; desuden henvisende 30 (adverbielt) til Adv. *tha*: 10⁵ (hvor CodRun. og B 74 har *ær*, B 69 o. fl. *tha*). — Hertil slutter sig Mariaklagen, der som rent Relativum kun har *þær*, nemlig 6 Gange, hvoraf 5 som Subjekt 33 (19¹²⁻¹⁹.20¹⁶.21³.22¹²; 21¹¹), desuden *þe tima þær* 19¹⁴.20³.

Relativbrugens Udvikling i Skaansk efter 1300 synes at forme sig saaledes, at *thær* endnu en Tid har haft en Fortrinsstilling, 36 mulig bestemt af Afskrivernes Skik at ændre de ældre Lovhaand-

¹ I Overskriften til Kap. 6 (SGL IX: 7⁶) læser Schlyter ligeledes *þær* som Rel., men her er *þ* tilføjet af en senere Haand.

skrifters *ær* til *thær* (*ther*), saaledes som det f. Ex viser sig i GkS3121 (Hs. F² i Skaanske Lov), hvor der kun sporadisk dukker 3 et *sum* frem (som Afløser for *ær*: DgL I: 138⁴), og i B 73 (Hs. d¹ i SkL), hvor den vanemæssige Ændring *ær* > *ther* endog ved Incurie kan ramme Verbet *ær* (DgL I: 40⁷ Var. 165² Var.), men 6 hvor Relativet *som* dog ogsaa forekommer adskillige Gange. — Samme Tendens gør sig gældende i E don. var. 136, 4°, dog med den Begrænsning, at Ændringen af *ær* til *ther*, som i første Fjerde- 9 del af Skaanske Lov er almindelig, omend ikke fuldt gennemført, fra omkr. Kap. 70 næsten opgives, saa at *ther* fra da af kun lejlighedsvis er indsat som Afløser af *ær* (i hele denne Del af SkL 12 kun godt en halv Snes Gange, i Almindelighed i Subjektsstilling); sparsom Frekvens som rent Relativum har ogsaa *som*, der indtil Kap. 95 kun bruges 10 Gange (overalt som Subj.), derefter kun 15 en enkelt Gang, i Forbindelsen *slikum mannum som han ma til fa* DgL I: 132⁷, samt 2 Gange i Kirkeloven (864³ Var. 866⁵ Var.).¹ — Med paafaldende Overensstemmelse gentager Haand- 18 skriftet senere i Skaanske Arvebog og Orbodemaal (DgL VII: 1 ff.) denne Fordeling af Relativerne, idet her *som* er sjældent (udenfor Forbindelserne *hwat som*, *hwilkin som* o. l. kun 5 Gange, 21 overalt som Subjekt: DgL VII: 11⁶.61⁵.77^{4.5}.113⁹), og *ær*: *thær* fordeler sig paa den Maade, at det sidste af disse er næsten ene- raadende i Lovtextens første Halvdel (overfor 5 Gange *ær* eller 24 med Omformning efter Verbet: *ære* 8⁵, *aru* 23⁴), men derefter helt viger Pladsen for *ær*, indtil det atter i Slutningen lejlighedsvis dukker op (104⁵.108⁷.109^{1.4}.111¹.117²); baade *ær* og *ther* bruges 27 saavel i som udenfor Subj.-Stilling.

Medens disse to lydligt nærstaaende Relativer *ær* – *thær* her vekselsvis træder frem som Regnvejs- og Godtvejsfigurerne i et 30 Nürnbergbarometer, hvorimod *som* holder sig helt i Baggrunden, viser andre samtidige Haandskrifter et væsentlig andet Billede, idet Relativet *ær* almindeligvis er opgivet og *som* ofte 33 har en betydelig større Frekvens; saaledes i E-Gruppen af Skaan-

¹ En enkelt Gang findes *al* for de andre Haandskrifters Relativum *ær*: *e hwore lidit thz war wert al han drap j bondens a syn* DgL I: 142² Var.; svarer formodentlig til: *en mektek hop at noget droo* Rimkr. B 77 (DSprt. III: 24²⁰; Ghemen: *ther noghz droo* 4667), *Oc hwilke two brodhære at the ther til with wellie* Nyrop GLS II: 6 (§ 15). Jf. Falk&Torp Syntax: 227f., Holger Johansen Zur Entwicklungsgeschichte der altgerm. Relativsatzkonstruktionen: 96f. (de 97 Fodn. anførte Exempler fra Eriks Lov er misforstaaede, idet *al særæ* her er Infinitiv); sml. ODS I: 916 (I. at 2,7).

ske Arvebogs Haandskrifter (DgL VII: 4³.5^{3.4}.6^{6.7}.7^{1.2.5}.8⁵.9².11^{5.6}.12^{1.5.6.7}.13^{8.9}.14¹.15⁴ osv.; overfor *ther* 4⁵.5^{6.7}.7⁴.15⁶ osv.; begge baade som Subj. og Obj.). Paa lignende Maade i Sjælens Trøst, 3 der i den vextende Brug af *ther* og *som* almindelig stemmer overens med den svenske Sjt og vel altsaa med det for dem fælles tabte Forlæg, men som dog stedvis synes at røbe Oversætterens 6 afvigende Brug, idet en Konstruktion med Rel. omisum i den svenske Text modsvares af Sætninger med indledenede Relativum, som da kan være *thær* (*the hælghē scrift, thær gudz mun talathe* 9 5⁸: *the hælgha script gudz mundir taladhe* sv. Sjt:1⁸ o. fl.), men gerne er *som*, f. Ex.: *keysaren talathe til en sin riddara som het vlcianus* 28³⁵ (: *til een sin riddara heeth wolucianus* S359³⁰), 12 *thæn aldra visasta som j landit var* 6²³ (: *them aldra wisasta j landeno ware* S3¹³), *thæn rigasta konung som i værldene var* 97²⁹ (*thæn rikasta konung j werldinne war* S482¹⁴), *alle the konunga* 15 *som i værldene æra* 130⁹ (*alle the konuga j werldinne æro* S532²¹), *thæn vora som vindir* 124⁸ (*thæn wara sighrin vindir* S524³¹), *all thz som han kunne* 130¹ (*alth thz man kunde* S532¹⁰) o. fl.; 18 paa lignende Maade findes i den danske Oversættelse *hwa som* 6²¹.32¹⁸ o. fl. (overfor *hwa* S3¹¹ &c), *hwilkin som* 6¹⁸.7².28^{33.36} o. fl. (overfor *hwilkin* i S), *hwat som* 129³⁰.130⁵ &c (overfor *hwat* i S), 21 *thær som thit ligande fææ ær* 8² (*ther thit liggjande fææ ær* S5¹), *tha som* 29¹² (overfor *thæntidh* i S), *thee stund som* 130⁸ (overfor *the stwnd* S532¹⁹) &c; endelig staar undertiden *som* overfor *ther* 24 i den svenske Sjt, f. Ex. 5¹¹.53¹³.58¹.59¹³.97²⁹ o. fl.

En lignende Overvægt i Frekvens viser *som* i Malmö-Skraaerne fra 1429–30 (Nyrop GLS II: 58ff. 70ff.) og i skaanske Diplomer 27 (MSH III: 67.169.234 o. fl.), saavel som i skaanske Nutidsdialekter, saavidt man tør slutte udfra Dialektprøverne i SvL (II, 9: 48ff.); i samme Retning peger vel Udtrykkene hos GLech SB: 94, 30 at *dar* kun bruges som Subjekt (ligesom i dansk Rigssprog) og »framför allt, då korrelatet är ett pron.« (ifølge Exemplerne: et umiddelbart foregaaende Pronomen). 33

Relativernes Udviklingshistorie i Skaansk, saaledes som den skimtes bag den her noterede vextende Sprogbrug, kan da formentlig bestemmes ved følgende Træk. Relativpartiklen *ær*, der 36 er almindelig i de fleste ældre Haandskrifter af de skaanske og sjællandske Love, har allerede ved Aar 1300 været følt som forældet og afløses derfor sporadisk i visse ældre Lovhaandskrifter, 39

og efterhaanden helt, af *thær* og *sum* (*som*), af hvilke Relativer det første har haft en vis Fortrinsstilling som en formodet Variant-
 3 form til det ældre *ær*, som det da kan have afløst saavel i Tale-
 sproget som i Skriftsproget.¹ Men ogsaa *som* fremtræder tidlig som
 rent Relativum, sporadisk i CodRun., B 74 o. fl., med betydelig
 6 Frekvens i skaanske Haandskrifter fra 15. Aarh., vistnok sva-
 rende til Forholdene i skaanske Nutidsdialekter, hvor dets Brug
 dog, nu som i ældre Tid, begrænses af Konstruktioner med Rel.
 9 omissum og ἀπό κοινῶ.

Da nu *sum* (*som*) tør formodes allerede tidlig at have været
 det herskende Relativum i skaansk Talesprog, og i den bevarede
 12 Del af ChrOpst. har Overvægt over *thær* (3:1), har jeg, med
 Hensyntagen til denne Texts jævne, talesprognære Sprogform,
 fundet det rimeligst at indsætte *sum* i de tre konjekturale Relativ-
 15 sætninger, i den ene dog med Mulighed for en Konjektur med
 Rel. omiss.: *thæn ih'c ithær refde af doth* 2^v14 (se Kommentar).

Hvad Pronominernes Brug iøvrigt angaar, noteres, at
 18 *them* bruges reflexivt, dels efter *bithia* + Acc. m. Inf. (jf. Paul
 Diderichsen i APhS 13: 43f.): *the batho ih'm them natha oc*
fighna 1^r4, (som Dat :) *oc batho the han them af sin frægh sighia*
 21 1^v15, *the batho ih'm them loua thær [til at suara]* 2^v18, dels som
 Acc. (m. Inf.) efter *sighia*: *iutha sautho them uilia ratha a bott.*
huatt the haftho giort ioseph a mott 1^v13; se ogsaa Kommentar
 24 ad 2^v9–10. Endvidere kan mærkes, at *sin*: *therra* fordeler sig
 regelret efter Subjektets Numerus: *the batho han them af sin*
frægh sighia 1^v15, [*han ih'm i*] *mynstarett bar meth sin hand*
 27 2^r17, men: *karinus oc leucius lyftu therra oghon op* 2^v16, [*tha si*] *gh-*
natho the therra mun 2^v17, altsaa øjensynlig med Videreførelse
 af den allerede i de gamle Haandskrifter af Skaanske Lov frem-
 30 trædende Brug (se Diderichsen i APhS 13: 67ff., spec. 72f.,
 76f.). — Den særlige Anvendelse af Demonstrativet *thæn* i
iak spurthe huatt hærra thæn uar har øjensynligt Talesprogspræg;
 33 i Oratio directa findes det tilsvarende Udtryk i Ældste danske
 Skuespil (Dorotheæ Komædie), hvor Slaven Metellus banker paa
 for at aflevere et Brev, hvorefter Fabritius indenfor siger: *Hwem*

¹ Om denne Fremtrængen af *thær* har staaet under Indflydelse fra Vestdansk, lader sig ikke afgøre; men fra c. 1300 er denne Partikel saa almindelig i Skaansk, at dens Forekomst i en gammeldansk Text har ringe Vægt som dialektgeografisk Kriterium (saaledes, omend med Forbehold, ofte anført af Diderichsen Fram: 201¹⁶. 231 Fødn. 3. 245¹². 342²⁶ o. fl.).

er then, hwi lader han saa? | Orestes hoer nu, hwem er theer
ÆdS: 94¹¹. Om det konjekturale *thæn ih'c* 2^v14 se p. 44¹⁵.

Det samme gælder Konstruktionen med enklitisk Pronomen: 3
ui høρθott alle samman . huatt riddarana vittnatha . oc the andre
tre mæn 1^r11; saavel som Brugen af epanaleptisk Pron. i *att ih'c*
ær op standen af doth . thætt sighia æi the ena 1^r13. 6

Enklitisk Artikel er almindelig: *solen* 1^v19, *breuett* 1^v7,
hiartatt 2^v20, *husett* 1^v17, *mynstarett* 2^r17, *riddarana* 1^r11 (jf. p. 33⁸);
en Undtagelse er *iutha*, der (efter lat. *iudaei*) her som andensteds 9
bruges med bestemt Betydning uden enklitisk Artikel: 1^v3.11.13,
2^r11, 2^v10 (jf. 1^v1), GenPl. *iutha* 1^v10 (jf. *iotha* PostilU: 163²⁷
&c ved Siden af *iudei* 163²⁷), samt med foransat Pron. (best. Art.): 12
the iutha 1^r2 (jf. 1^r1), ligesom f. Ex. *the grekæ* GldaKr: 72²²
(Aage Hansen Bestemt og ubest. Subst. 161 ff.). Endelig staar
mænnisca 1^r5–6 (*silhan mænnisca cum i thætta heem*) med lig- 15
nende artsbetegnende Anvendelse som ubest. Subst. Sing. i f. Ex.
bjørn er þar ok á því landi (Nygaard Norrøn Syntax: 26); om
Ordets Tilnærmelse til ubestemt Pronomen og Brugen svarende 18
til *man*, *mæn* og Lovsprogets *bonde* se GG § 494, 2.

Nogle Gange bruges i Digtet et Verbum i Sing. ved Subjekt
i Plur., dog kun i to Sætningsformer, der ogsaa i andre baade 21
ældre og yngre Sprogkilder kan fremvise denne Inkongruens: 1°
Sætninger med Inversion (hvor Verbet formes og nedskrives før
Subjektet), 2° Relativsætninger, hvis Subjekt er et ubøjeligt Rela- 24
tivum (i. e. uden særlig Plur.-Form). Exemplerne er: 1° *aldrigh*
giorthes for thylec iartighne 1^r5, *tha sauthe annas oc cayphas*
1^r10 (her med Subj. bestaaende af to Substantiver i Sing.), 27
sauthe the 2^v19;¹ 2° *mz tolf the hans næsta sum hanum uæl kænde*
1^v6,² *twa syner [sum brathleca do]the* 2^r19–20. Alle Formerne
tilhører de svage Verber (hvor ogsaa Bornholmsk har Sammenfald 30
af Sing. og Plur.; Esp. § 200, 2, jf. dog § 201), tilmed saadanne
Verber, hvis Rodvokal har fremkaldt en vokalharmonisk Infortis-
Svækkelse (*u > o*), som her i Sætninger, hvor der ikke var et 33
for Tanken klart fremtrædende pluralt Subjekt, har kunnet

¹ Oftere dog den sædvanlige Plur.-Form, ikke blot ved de stærke Verber (*sagho*
ui 1^v3, *oc batho the* 1^v 14), men ogsaa ved de svage: *Thre dagha letto the* 1^r16–17,
Tha sautho iutha 1^v3, [*Tha si]ghnatho the* 2^v17; hvorfor ogsaa i Konjektur er indsat
saldó the 2^v12. Om *sauthe the* 2^v19 se p. 106³.

² Mulig af Afskriveren omformet fra *sum han* (Subj.) *uæl kænde*, se Kommentar
ad 1^v6.

- videreføres til et Sammenfald med Sing.-Formen, idet denne Ud-
vikling dog har været støttet af en begyndende generel Infortis-
3 udvikling $o > ə$, der (ligesom $i > ə$) fremtræder i nuværende
Skaansk-Bornholmsk, men allerede i Sjælens Trøst finder ad-
skillige Udtryk (*the hafdhe* 6¹⁴, 13^{5,22} o. fl.).
- 6 Af Konjunktioner noteres de temporale *sithan* 1^{r5}, *thaghan*
1^{r21}, 1^{v10}. 20–21, 2^{r7.13}, *thæntima* 1^{v5}, 2^{r10}; derimod er
for 1^{r5}, *gestan* 1^{v5.10}, 2^{v6.7} og *tha* 1^{r7.10}, 1^{v3}, 2^{v3} temporale
- 9 Adverbier (ligesom det i Dansk tidligste Exempel paa *forthum*
1^{r15}). Som causale Konjunktioner bruges *forthy*: *the iutha haftho*
rætt cristelec sial . forthy the græto oc ømkatho ih'c mal 1^{r3} (som
- 12 Motivering af den foregaaende Ytrings Fremførelse; jf. ODS
XXIII: 1017, *thi* 4), *iak gør ithær thæt kunnuct . forthy iac ma*
thætt æi thighia 1^{v16}; desuden det formodentlig talesprogprægede
- 15 *for*: *i sculu thæt ikki tro for thætt ær æi satt* 1^{r9}; ligesom *the*
skulæ skiftæ at man tal æm mikit konæ sum man . for thæt ær
gangæ arf DgL VIII: 8^{4.109}22.251⁷; men i SkAO: *fore thy at thz*
18 *ær gange arf* DgL VII: 10⁸ (jf. Såby i TTF 1 R X: 187); *for* findes
i denne Anvendelse flere Gange i Rimkroniken: *Saa fick ieg thz*
myn broder i handh, for ieg willæ mere wynne 1297, *Men erich han*
21 *dog marken beholth, for ieg bleff illæ slawen* 1320, *Han brænde*
oc skændhe theris landh, for konninghen wor en gammel mandh
1560 o. fl.; i Skuespil: *Tha muve i see en fauer roosen, Skal*
24 *mange bedhle fanghe, Foer hun er god at ligge hoss* ÆdS: 447. —
Som spørgende Konjunktion staar *um* 1^{r20} (*leta um ih'c ma*
hittas i iorthriki; jf. 2^{v14}); adversativt staar *æn* 1^{r20} (*æn iak tro*
27 *sanneleca att han ær i himmiriki*) samt efter foregaaende Nægtelse
num: *thætt sighia æi the ena . Num thæt uittna gothe clærka .*
riddara oc suena 1^{r13}, *ænghen stath mughu ui ih'm sporia . Num*
30 *ioseph sagho ui i arymathia* 1^{v3}, *han bath mik æi ræthas oc*
æi græta num uara glath 1^{v20} (som i Skaanske Lov og endnu
SøndEv: 1^{30.24.23}, KbhDipl. I: 143²⁶ (a. 1417) o. fl.; i denne An-
33 vendelse derimod ikke i Fornsvensk; Exemplerne i Söderwall
Suppl. er alle tagne fra ChrOpst.).

- For Adverbiernes Vedkommende kan fremhæves den faste
36 Brug af *thær* med efterstillet Præp. (*a, af, til*), svarende til
(ældre) Forbindelse af Præp. med demonstr. Pron. som Sty-
relse (*thæt, thy, thæs*; jf. PDiderichsen Sætningsbygn. i SkL:
39 123f.); saaledes *thær af* 2^{r2}, *thær [til]* 2^{v18}, [*thær*] *til* 2^{r14–15},

[*thær a*] 2^r10 (~ *sua*), *th[ær . . a]* 2^v1-2. Lignende Brug kendes i Lovsproget: *thær af* DgL I: 154^{2,4}, *thæræ i* DgL V: 91⁸, *thæræ foræ* DgL VIII: 286⁹.287² o. fl., ofte i Harpestreng (*thær af* 15².26⁶, 3 *thær for(æ)* 23⁷.128²⁴, *thær i* 7⁸, *thær mæth* 13² osv.), i Sjælens Trøst (*thær æptir* 6²⁷.7²¹, *thær j* 11¹⁸ &c) og andre senere Texter. — Af negative Adverbier bruges *aldrigh* 1^r4-5 og *æi* 1^r9.13, 1^v16. 6 20(bis), 2^r12 samt *ikki*: *i skulu thæt ikki tro for thætt ær æi satt* 1^r9 (formodentlig et mere talesprogpræget Ord, brugt til Variation; jf. Brøndum-Nielsen ST: 24f.). 9

Af særlige Præpositioner (Adverbier) noteres *um cring* 1^r18-19 (*latum ui nu oc mæn um cring ganga*; ligesom *um cring* DgL V: 124⁵, *vm kring* Sjt: 6¹⁶ o. fl.), *a mott* 1^v14 (*huatt the* 12 *haftho gjort isofeph a mott*; jf. *a moot* DgL II: 145³, *amot* Huskv. I (Fragm. 24³.28³), *omot* Sjt: 12¹⁴.21 o. fl.) samt det særegne *a hændar* 1^v10 (*thaghan iofeph cum a hændar irl'm*), hvis Side- 15 former gl'da. (*a hænder*, *a hander*, jydsk *ahænne(r)* o. fl. jeg har behandlet i APhS XIX: 215 ff. (= ST: 222 ff.), en Undersøgelse, som nu kan suppleres paa forskellige Punkter. Til de gl'da. 18 Hovedformer *hændær* Gl'daKr. o. fl.,¹ *a hænder* PostilU: 450¹¹.531 (ad 101¹⁰), SøndEv: 3¹.111¹ osv. svarer nøje fsv. *hender* og *a hender* Erikskr. o. fl. (Söderwall I: 461, Suppl. 284); med afvi- 21 gende Rodvokal findes gl'da. *hannær* Lucid., *a hander* Vfp¹ og fsv. *hander* Erikskr. 2464 (Hdskr. N; *hander til uidh*, Hovedtexten: *hender tiwidh*). Betydningen er »(længere) henimod« o. l., 24 i Almindelighed med Stedsangivelse som Styrelse, undertiden dog ogsaa med Tidsangivelse: *hænder pascha* PostilU: 140¹⁵, *hender afflennen* DiplChr I: 152¹⁶ ligesom (med analogisk -s) fsv. *hen-* 27 *dhers fastelagen* (a. 1508; Söderwall). Brugen som Adverbium er sjælden (*førstæ man seglær tidh hannær* Lucid.), hvorfor Exemplerne *a hander øster*, *a hander sønder* Vfp: 212¹⁵.213⁹ rime- 30 ligvis bør antages at indeholde Præp. (med *øster*, *sønder* som Subst.). Medens Söderwall uden Forbehold knytter fsv. (*a hæn-* 33 *der* til Subst. *hand*, maatte jeg i nævnte Afhandling finde en saa- dan Tydning ufyldestgørende og derimod afledede *hændær*, *handær* af den adverbielle Komparativ *hænd(æ)r*, *handar*,² hvorved saavel

¹ Nærmere Kildehenvisninger i APhS XIX: 215 ff. (ST: 222 ff.). Præp. *hender* (*hennar*, *hennær*) er ogsaa almindelig i Mandevilles Rejse (14⁹. 34²³. 38¹⁷. 48⁶.15. 51²². 191⁹ o. fl.).

² Jf. i SJKl: *handær mer* el. *hændær mer* (DgL VIII: 453¹⁰. 476⁷) svarende til *tængra um land* i SkKl.; *wil han handermeræ* (el. *hændærmer*) *jaræ* DgL V: 297¹¹. 543² o. fl.

Formen med *a* i første Stavelse som den adverbielle Brug (spe-
 cielt i jy. *ahæŋ'ə*) fik en fyldestgørende Forklaring, idet dog navn-
 3 lig den jydsk Variantform *nohanne(r)*, *nohænne(r)* viste Paa-
 virkning fra eller Sammenblanding med en Form af Subst. *hand*
 (*nogerhande* »nogenlunde«). Imidlertid stilles Problemet i noget
 6 ændret Belysning navnlig ved to særegne Former, dels nærvæ-
 rende *a hændar* i ChrOpst., dels en Variantform med *til*: *jhesus*
christus gik til hender ierusalem PostilU: 375³⁻⁴. Den sidste af disse
 9 viser afgørende en i 15. Aarh. følt Samhørighed med Subst. *hand*,
 hvorimod den første, med *-ar*, lige saa afgørende synes at tale
 imod en saadan Forbindelse og derimod henpege paa en adver-
 12 biel Komparativ med *-ar* (*handar*; > *hændar* ved Sammenblan-
 ding med Komp. *hænd(æ)r*). Det er da formentlig rettest at antage
 en gammel Brug af to oprindelig forskellige Udtryk: 1° Komp.
 15 *handar*, *hændær*, 2° Præp.-Forbindelsen *a hændær* (til Subst.
hand), af hvilke det første da har haft oprindelig adverbial
 Funktion, det sidste derimod har tjent som Præposition (< Post-
 18 position) med oprindelig Dativ-Styrelse (*siukdom gar þem a*
hændær DgL I: 24⁷, vn. *feðr á hendr — á hendr frændum*; med
 trykssvag Udvikling *ā > ǎ*, jf. GG § 56 C og § 113); Lighed i
 21 Form og Betydning maatte da naturligt føre til tidlig Sammen-
 blanding. Litterært tilhører denne dansk-svenske Ordform (*a*)
hændær, (*a*) *handær* Tiden fra c. 1300 til lidt efter 1500 (*hender*
 24 *stranden* KbhDipl. II: 218³⁶; a. 1519), men som den Talesprogs-
 gløse den synes at være, har den kunnet leve videre og dukke
 op i omdannet Form (*henad*) hos Christian IV (jf. ST: 229 f.)
 27 og i Jydsk holde sig i Brug lige til Nutiden (som Adv.
ahænne osv.).

Ordstillingen er i Digtet gennemgaaende den stilistisk-syn-
 30 taktisk normale, med forholdsvis faa prosodisk betingede Om-
 stillinger. Rimtvang har dog f. Ex. fremkaldt den direkte Ord-
 stilling i *A[f thæfffa barns ski]pilfe han mikitt spathe* 2^r18 (modsat
 33 *Thre dagha lelo the* 1^r16-17 o. fl.) saavel som den tvungne
 Verslinie *For mik tethes man en* 1^v18 med *en* (»quidam«) som
 efterstillet Attributiv; men Sætningens emfatiske Formning (jf.
 36 p. 13⁵) har mulig støttet denne Ordstilling. Nogle Gange findes
 connectiv Inversion: *Oc mato the ængha lund hitta han* 1^r17-18,
Oc batho the han them af sin frægh sighia 1^v14-15; ligesaa i
 39 Skaanske Lov: *ok skal han sua suerice* DgL I: 32⁴ (jf. Lollesgaard

Synt. Stud. 33 f., Diderichsen Sætningsbygn. i SkL p. 70 og 196, Note 159).

Hvor en Hovedsætning er stillet efter sin Bisætning (som 3 Eftersætning), har den i ChrOpst. kun Inversion, naar den indledes med et Adverbium (*tha*): [*Thaghan i haua n*]ocott af *them skælleca lett. Tha sig[hia the ithær mærk]ilec thing thær* 6 *the haua sett* 2^v3-4, *Thaghan the haftho lett thre dagha . tha cummu the* [*atær til iutha*] oc *sautho sua* 1^r21-1^v2; uden indledende Adverbium har Eftersætningen derimod direkte Ordstilling: 9 *Thæntima ioseph hafthe lefett breuett han louathe guth* 1^v8-9, *Thaghan ioseph cum a hæNDAR ierufalem . iutha gingu uutt geen han meth glæthe oc mikin rem* 1^v10-12, *Thæn tima the undratho* 12 *mi[kitt thær a . ioseph] talathe til iutha sua* 2^r10-11, *tha[ghan han ihefum hitte] han sighnathe han* 2^r14, *A pascha dagh sum iak la a min knæ . hufett lyptes op fyra uæghna* 1^v16-18, i Kon- 15 jektur: *Thaghan iutha hørtho all thæf[fe orth . the fiollo af fa]fa dothe nither a iorth* 2^r7-8. Denne Ordstilling findes ogsaa i en efterstillet Inquit-Sætning, der (med sin foregaaende Oratio 18 *directa*) staar som Eftersætning: *Thaghan iak spurthe huatt hærra thæn uar . iak ær* [*ihefus han suar*]athe 1^v20-2^r1 (ligesom i Dyrerimene: *then tiidh hans hond wor vnner thin skiin, »wær- 21 uelkommen«, tw sade, »kieresthe myndh«* Nr. 47⁹⁻¹⁰); hvorimod en almindelig trykssvag Inquit-Sætning har den normale inverterede Ordstilling: [*Far*] os *pærghmen sauthe the ui uil[ia 24 gorleca thætt s]criua &c* 2^v19-20 (jf. Kommentar hertil).

Denne særlige Brug af direkte Ordstilling i en umiddelbart (uden indledende Adverbialled) tilknyttet Eftersætning kendes 27 ogsaa fra enkelte Exempler i andre Texter (Lollesgaard Synt. Stud. 35 og 92 f.), saaledes i Skaanske Lov: *kærær kunungs bryti ællær ærkibiskops andrum manni ofna hænder . . ok stæfnir* 30 *hanum til þings ællær til hærræ sinne bøndæn bötæ þre mark ællær dyli mæþ tyltær eþ* DgL I: 140³⁻⁴, *wil hin dylia at ey war wæþ sköt hælder æn wærælsköt hin ær e wiþær wærn latæn* 33 *j sinum hæfþum hauir* DgL I: 63² (jf. Paul Diderichsen i Stud-Dahlerup: 96 Fodn.); ligeledes i Skaanske Kirkelov: *kirkiæ um løs uarþær bøndær skulu præst til uæliæ* DgL I: 824¹, *uarþær* 36 *friþ brutin i kirkiu ællær i kirkiu garþe hin ær bröt bötæ brut sin* 825³. Fra andre Lovtexter skal kun enkelte Exempler anføres. Eftersætning (uden *tha*) med direkte Ordstilling findes i Sjælland- 39

ske Kirkelov (»Ældre Redaktion«): *warthær frit broth i kirkæ
 ællær ij kirkæ garth then ær frith brytær bötæ thre mark*
 3 *DgL VIII: 447²⁻³; i Jydske Lov: æn hauær man slækæfrith born .
 oc thiggær theræ mothær sithæn the børn æræ allæ athælkunæ
 born DgL II: 66², hwa sum hauær slækæfrith i garth mæth sik . . .*
 6 *oc sökær atæ oc dryk mæth opænbarlich i thre wintær. hvn skal
 wæræ athalkunæ oc ræt hwsfrø DgL II: 69¹⁻². Samme Ordstilling
 forekommer ogsaa i Eftersætning med et aabenbart uoprindeligt*
 9 *tha som Indleder: warthær frith brot i kirki ællær i kirki gardh.
 tha then ær frith brot bötæ thre marc DgL VIII: 469⁸⁻⁹ (SjKl.
 »Yngre Redaktion«; jf. Ældre Redaktion ovf.), kumær swa at*
 12 *bonden hauær gift ut sinæ sünær . . oc sighær ænnæt theræ .
 ær ut ær faræt at thet fæc ey full lot af fæ . tha the ær innæ
 sitia giuæ tæltær eth oc witnæ at the hauæ full fangæt DgL:*
 15 *26⁵ (Var. c. 1340: tha giuæ the &c), kan swa warthæ at nokær
 man skiutær ut stauer a annærs toft sum the bo samæn. tha hin
 ær hans iord ær staureh . han callæ grannæ withær oc*
 18 *latæ them a se DgL V: 206¹⁰. I alle disse Lovtexter har overho-*
 vedet de med *tha* indledte Eftersætninger (med Inversion) stor
 Overvægt i Frekvens; men ogsaa umiddelbart (uden *tha*) til-
 21 knyttet Eftersætning med Inversion forekommer jævnlig, saaledes
 i Skaanske Lov c. 60 Gange, især med Verbet i Konjunktiv
 (*skiliaes þe siþæn ællær doþ ællær kuik skiftis e bo þera i mællin*
 24 *DgL I: 5¹⁰, ær þæn bondæ doþær ær þæt kennæs uiti hans
 arfæ þæt sammæ 9⁷ &c), men ogsaa med Indikativ (Modal-*
 27 *verbum): þæn timæ konung ær innan lanz scal hwær man
 hauæ friþ 69⁵ (jf. Diderichsen i StudDahlerup: 93 Fodn.);¹ en
 tilsvarende Inversionssætning (med Konjunktiv) findes en enkelt
 Gang i Skaanske Kirkelov: *æn um æi orkar hin ær brutit hair*
 30 *thre marc . fulli til kirkiu mæn . swa at thre marc se DgL I:*
 874¹⁷⁻¹⁸ (& 826²). Da nu Kirkeloven, der lige fra sin Affattelse
 overleveredes skriftligt, viser en mere arkaisk Sprogform end
 33 Landskabsloven (jf. Brøndum-Nielsen Forelæsn. o. SkKl: 4, Paul
 Diderichsen Sætningsbygn. i SkL: 165f.), tør man mulig, trods
 dens ringe Antal Eftersætninger uden indledende *tha*, bestemme
 36 dens i disse fremtrædende Overvægt for den direkte Ordstilling
 som Udtryk for en mere arkaisk Sprogform end den, der her*

¹ Derimod skal Stedet fra B76 DgL I: 57⁶⁻⁷ rettelig læses *gar hanum af hændæ. siþan scal hin &c* (Haandskr. har Skilletegn foran *siþan*).

præger Skaanske Lov, hvor den inverterede Ordstilling i Eftersætninger — ligesom i Nutidssprog — har en langt større Frekvens end den direkte (c. 60 mod 2; om nyere Sprogbrug se Kr. Mikkelson Dansk Ordføjningslære p. 577. 579f., Ulla Albeck Dansk Stilistik³ (1953) p. 193).

En Støtte ved Stilbestemmelsen af Ordstillingen i disse Eftersætninger uden indledende Adverbialled kan naturligt søges i Peder Laales Ordsprog. Ved Siden af de almindelige Eftersætninger med *tha* eller *saa* (Nr. 2.16.67.118.146.178 &c) staar her: 9 Ringher presth saa han springher iegh kommer ey før han sywnger 193, Naar two the trætthes the syæ icke baade eth 251; efter Relativsætning med konditional Funktion: Hoo oormen 12 traader paa halen han wendher hannum howedhet i geen 214 & 470, Hwo som kaster bwloxæ ath wor herre han wendher hannum skafftheth i geen 479, Ho som ladher vatn offwer howeth 15 thet løber snarth i ærmen 408. Tilsvarende Eftersætninger med Inversion forekommer ikke hos Peder Laale.

Samme Sprogbrug findes i Rimkrøniken. Ved Siden af Eftersætninger med *tha* (eller *saa*, foranstillet Præpositionsled, Objekt o. l.) staar umiddelbart tilknyttede Eftersætninger med direkte Ordstilling, f. Ex: Ere the ondæ man maa them fly 8, Ere the 21 godæ man maa them thy 9, Ther ieg kom hiem tha mz en faarth | myn steffader spurde meg at saa snarth 550, Hwor sorghen ær hwn kænder paa kyn 2979 &c (c. 75 Gg.). Tilsvarende Sætninger med Inversion findes ikke i Ghemen-Rimkrøniken. At Rimeren imidlertid ikke af prosodisk-stilistiske Grunde skyer den i Sproget hjemlede Inversion, specielt ikke undgaar 27 Verbet som Versindleder, sees af Linier som: I andre lande ther trynt om kring | hade alle nog bode i mark och bing 3565, I sweriges rygæ i nogræ aar | tiæntæ han syen i konings gaar 30 1194 &c.

Den nu almindelige inverterede Ordstilling i en umiddelbart (uden indledende Adverbialled) tilknyttet Eftersætning, som Lov- 33 sproget giver Exempler paa, findes imidlertid i Gammeldansk ogsaa udenfor Prosastilen. I Dyrerimene er vel den i ChrOpst. og Ghemen-Rimkrøniken kendte direkte Ordstilling den alminde- 36 ligste: Een tok iek fordøwer thet hordæ ieern — tet er myn retthe naturæ — iek torw alligwel fwlgoodh wern Nr. 4¹⁻³, nar iek hawer fæliæ met hennæ bedrewet | hwn slaar mek tha som 39

førre stot screwith 114⁴⁻⁵; tilsvarende 15¹⁶.18¹¹.19⁶.23¹⁵ o. fl. Men Inversion findes ogsaa (3Gg.): naar iek er gammel och gantzke
 3 twng | skal iek i geen saa oordæ vngh 1⁹⁻¹⁰, een togh iek er ey
 möghit wærdh | kommer iek athligweel i høfferdh 20¹⁻², veltw
 hawæ then sammæ qwynnæ | som thw gilier er thet ey mynnæ
 6 33¹⁻². Paa samme Trin staar andre samtidige Litteraturværker i
 bunden Stil, idet Eftersætninger uden *tha* almindeligvis har di-
 rekte Ordstilling, men stundom ogsaa Inversion. Saaledes Hr. Mi-
 9 chaels Rimværker (Inversion: Hwart ieg mig wændher, lidher
 ieg nw wee 146¹⁷, Ther daghen skeen, wildhæ i ey see 55²⁸
 o. fl.), Ældste danske Skuespil (Før en ieg tin mandat giøre,
 12 Thet wiil ieg nw lade alle høre, Wiil ieg heller af vret mødes
 136²¹, Medhen huo szom thet icke haffuer giort (∴: dersom de
 ikke har gjort det) . . Sigher Christus til thøm saa 140⁷),
 15 Peder Smed og Adser Bonde (Nu wi hans afflads breff icke acte
 mere | skulle wi hans kettere vere D2^v, i Prosaen: Som Peder
 Smid sidder nedre ved dørren oc dricker kommer Azer Bonde
 18 ind oc siger saa Aij^r); saaledes ogsaa Rimkrønike-Tillægget om
 Kong Hans (i Udgaven 1533), her altsaa afvigende fra den gamle
 Rimkrønike, hvis Stil Rimeren ellers, af ringe Formue, efterligner
 21 (ther slot oc by wor bortte med alle | wilde min reisse icke
 well falde V. 524, thet første the komme i Skone land | grebe
 the och monge tiil miin hand V. 648; tilsvarende V. 372.718.764).
 24 Den direkte Ordstilling i Eftersætning (uden indledende Ad-
 verbialled) karakteriseres da ved den anførte Citatrække som en
 Stilform, der med et arkaisk-poetisk Præg fastholdes i bunden
 27 Stil (Ordsprog og Vers), anvendt, omend med aftagende Styrke, lige
 op mod vore Dage. Fast hjemlet viser den sig allerede i ChrOpst.;
 længere tilbage kan vi ikke følge den i skriftlig bevaret Form.

30

4. Konklusion.

ChrOpst. har visse Ord eller Passager, der peger hen paa en
 poetisk Stiltradition, hjemlig eller fremmed, som *yuir biargh dala*
 33 *scogha thranga* 1^r19, med Asyndese, modsat den almindelige
 litterære Syndese i *gothe clærka . riddara oc suena* 1^r14; *thætt*
hiarta ryghe s[ua hart sum ett] staal 2^r9, med en litterær Comparatio;
 36 *gotha lø[kko oc kranka] bathe* 2^r18, en mulig Folkeviser-Remini-
 scens; fra det høviske Sprog: *riddara oc suena* 1^r14, som f. Ex.

i Rimkrøniken *riddhere oc swene* 1796.2092.2562.4122.4755. Men i fremtrædende Grad er Stilen jævn, præget af Evne til kraftig og god Formning: *the mana[tho them um guth o]c alt thætt guth scop* 2^v13, *Sighir [um thæn sum ithær]r refde af doth . ær thæs guz [sun sum os thæffe] logh both* 2^v13–15. Mange Ord og Ordformer viser Tilknytning til den jævne Sprogform, Talesproget i dets tids- og stedsprægede Art; saaledes Substantivernes og Adjektivernes Kasusforhold (spec. Genitiver som *ihesus* og *guth alzfua[l]dandef*, ovf. p. 32^{16,27}), enklitisk Pronomen (i *horthott*), 9 demonstrativt *thæn* i særlig personlig Anvendelse (p. 44³²), *them* som Reflexiv, verbal Sing. for Plur., Præt. *mana* (og *vittnatha*), Frasen *louaffe guth*, Konjunktionen *for* 1^r9, Nægtelsen *ikki*, Præp. 12 *a hændar*, vel ogsaa PrætPtc. *fratt*, muligvis det gentagne *hitta(s)* 1^r18.20, 1^v4 (overfor *finna* i det fornsvenske NichEv.), og endnu flere af de ovenfor omtalte sproglige Særegenheder. Hertil slutter sig som et stilistisk Træk den udstrakte Brug af Oratio directa, flere Gange indført paa en Maade, der kan se ud som et litterært Raffinement, men snarest er en Tilnærmelse til den jævne mundt- 18 lige Fortælleform. Ved Siden af den gængse Indforelse af Oratio directa ved foregaaende Inquit (*Tha sauthe annas oc cayphas &c*) findes nemlig Oratio directa uden Inquit; saaledes er *iak gor* 21 *ithær thæt kunnuct . forthy iak ma thæt æi thighia* 1^v15–16 kun ved Contexten bestemt som Josephs Ytring, endvidere umiddelbart fortsat i selve hans Beretning: *A pascha dagh sum iac la a min* 24 *knæ &c* 1^v16–17. Paa lignende Maade staar Jødernes Anmodning til de to Simeon-Sønner: *Sighir [um thæn sum ithær]r refde af doth &c* 2^v13ff. uden direkte Inquit. Og i Josephs Beretning refereres 27 i indirekte Form hans Spørgsmaal til Jesus (1^v20f.) i to sammenhængende Bisætninger (*Thaghan iak spurthe &c*), hvorefter umiddelbart følger — med den mundtlige Fortællemaades syntaktiske 30 Frihed — Jesu Svar som Oratio directa med efterstillet Inquit: *iak ær ih'c han suarthe*. Det samme Talesprogspræg kan muligvis foreligge i Jødernes Udbrud af Glæde ved Udsendingenes Beretning om, at de har fundet Joseph i Arymathia (1^v3ff.): *Tha sautho iutha æfter thætta buth . att ioseph ma hittas louaffe guth*, hvor *att* kan tænkes at staa som Indleder af Oratio directa (jf. 36 ODS I: 923¹⁶ med Henviisning); en saadan Oratio directa ligata findes f. Ex. i Rimkrøniken: *Hwn sade ath bliffue i weth theth rodh som i tijl sammen lade Tha gøræ i danmarck en ewigh hodh* 39

2109 (ligesaa 3113 og 2373 (Stockh.-Hs.); med *Thz* i samme
 Anvendelse: 4001); ogsaa (delvis) i Lovsproget: *tha mughu æy*
 3 *the . . sighiæ at han ma ey giuæ min lot* DgL V: 262⁶; lignende
 f. Ex: *sigher war herræ hardhæ oc gamblæ syndæræ, at wden the*
ij gen kommæ til mech met bætring . . jak schal hæmfne ower
 6 *them ij myn wredhe* SøndEv: 75¹⁷; ligesaa 144¹³.156²⁶ o. fl. Men
 snarere staa dog *att* her som Bisætningsindleder, saaledes at
 Stedet med anden Ordstilling kunde hedde: *louaffe guth att*
 9 *iofeph ma hittas* (jf. ODS I: *at* 3,3).

Den her fremhævede jævnere Stilform tør rimeligvis opfattes
 som Udtryk for en i Skaane raadende Tendens, en Sans for god
 12 folkelig Forkyndelsesform, der ogsaa kommer tilsyne i de fra
 Fornsvensk oversatte skaanske Postiller (PostilU, SøndEv.) lige-
 som i den skaanske Oversættelse af Sjælens Trøst, i Modsætning
 15 til de svenske Forlægs stærkt litterære, latinprægede Stil (demon-
 streret i min Redegørelse i APhS IX: 187 ff.).

Digitets Sprogform er ren Skaansk fra c. 1300, mere ensartet
 18 end i de af gammel Stiltradition og fortsat Afskrivning prægede
 Lovhaandskrifter, mere rent skaansk end i den samtidige Maria-
 klage, der viser en Del vstdansk Afskrivningsislæt. Sikre Svecis-
 21 mer findes ikke, idet en Form som *omkatho* (se p. 29¹) eller Gloser
 som de konjekturale [*fa*]sa 2^r7-8 og *spanatt* (V. 104) tør antages at
 have været fælles for Gammeldansk (Gammelskaansk) og Forn-
 24 svensk (jf. bornh. *fasa* m. Esp: 68, *faselig* Kalkar I: 514, GLech
 SB: 73, bornh. *spâna* »spore, følge et Spor« Esp: 483, jf. Wigforss
 SHF: 201, om Betydningsudviklingen Lindroth i FestskrSöder-
 27 wall: 162 ff.).

En nærmere geografisk Bestemmelse af Digitets Sprogform kan
 kun med Reservation foretages, idet dog Jævnførelserne ovenfor
 30 med Mariaklagen gør det sandsynligt, at disse to næsten sam-
 tidige Litteraturværker bærer Præg af nærstaaende skaanske Eg-
 nes Dialekt. I den af Aage Rohmann og mig i 1929 besørgede
 33 Udgave af Mariaklagen formodes (p. 42), at denne er bleven til
 i et nordvestskaansk Kloster, Cistercienserklostret Herresvad (i
 N. Åsbo Hd.), en Antagelse, som dog ikke udelukker den Mulig-
 36 hed, at Oversætteren kan have hørt hjemme i en anden (noget
 sydligere) Del af Skaane. Hvad ChrOpst. angaar, er det i hvert
 Fald rimeligt at søge Forfatterens Hjemsted og Digitets Tilblivelses-

sted længere mod Sydvest, snarest ved selve Kulturcentret Lund, Erkebispestaden i Torna Hd., eller Egne deromkring. Hvad der peger mod denne Del af Skaane, er ikke just den manglende 3 Adjektivendelse i NomSgM, idet dette Forhold (i ChrOpst. som i Mariaklagen) formodentlig blot fører Sprogformen bort fra selve det nordøstlige Hjørne af Skaane, hvor Adjektiverne endnu 6 den Dag idag har en særlig Masc.-Form paa *-or* (Bertil Ejder Adjektivændelsen *-er* (1945) p. 19), og hvor denne Form maa antages at have været raadende ogsaa ved Aar 1300; snarest har 9 dette *-er*-Omraade dengang haft større Udstrækning end i Nutiden, omfattende Egne, som nu har *-or* baade i Masc. og Fem. Væsentligere Kriterium for sydvestskaansk Sprogform er Verbal- 12 formerne med *-ir* (ChrOpst.) eller *-ær* (Mariakl.) i Imper2Pl., idet tilsvarende Imperativformer endnu findes (med *-or* o. l. < *-ær*, *-ir*) i Sydvest med Torna og Ljunits Hdd. som Ydergrænse, 15 hvorimod de nordligere og østligere Dele af Skaane har Former paa *-en* (GLEch SB: 119.135). Forskellen mellem Mariaklagens Ind2Pl. *i kryzæn* og Christi Opstandelses *i haa* osv. lader sig 18 muligvis knytte til Dialektskellet mellem et større sydvestligt Omraade (til op omkring Hälsingborg), hvor en særlig Plur.-Form af Verbernes Indicativ nu er tabt, og den øvrige Del af Skaane, 21 hvor Ind2Pl. (ligesom i Mariaklagen) har Endelsen *-en* (GLEch SB: 116f.119.135.136). Formerne i ChrOpst. kunde da tænkes at vise et ældre Sprogtrin (med Pl. *-a*) indenfor det nævnte syd- 24 vestlige Omraade (spec. Torna Hd.). Den Reservation maa dog tilføjes, at disse Dialektskel i Tidernes Løb kan have forskudt sig, og at Endelserne (*-ir*, *-ær*; *-æn*) har kunnet bruges efter litte- 27 rær Tradition imod en Forfatters eller Afskrivers lokalt bestemte Sprogbrug.

Et dialektgeografisk Kriterium tør endvidere, med lignende 30 Forbehold, søges i den ovenfor (p. 36f.) omtalte Præt.-Form *mana*, der svarer til \bar{o} -Konjugationens Præt. *kàla* &c i et bredt Bælte, der strækker sig fra Nordvest til Sydøst, fra Sdr. Luggude, 33 Åsbo og V. Göinge til Gärds, Färs, Herrestad og Ljunits Hdd. (og saaledes omfatter bl. a. Torna Hd.).

Mod den sydlige Del af dette samme Omraade (Gärds, 36 Färs, Herrestad, Ljunits, Torna m. m.) peger muligvis Vokalforholdet i Vb. *cumma*, med Præt. *cum*, PrætPl. *cummu* (delvis Konjektur) samt Subst. (obl.) *cummu* (ovf. p. 24³⁰), i Modsætning 39

til Mariaklagens Præt. *kom*, *komæ* (ved Siden af Inf. *kumma*, PrætPtc. *kummæ*). Om den nuværende Dialektgrænse og Vokal-
 3 forholdets sandsynlige Udvikling se Wigforss SHF: 351 ff.; jf. GLech SB: 111. — Det samme kan gælde *mikin*, *mikitt* (overfor Mariaklagens *mykæl*, *mykit*), hvorom se ovf. p. 24¹⁰.

6 Denne sproglige Redegørelse har da bestemt Sprogformen i ChrOpst. som gammelskaansk (snarest fra det sydvestlige Skaane; Torna Hd.) og tilhørende Tiden omkring eller kort efter Aar 1300.

V. 1.

FACSIMILE I

$\frac{1}{1}$ Størrelse.

gæthe oc utan gaman. þiſe iuſta heſtho ræc crite
 lec dæl. feoþo the gæto oc omkætho iſc maſ. þiſe 3
 baþho iþm them nætha oc ſigina. oc ſaunho ælðr
 gh gæthes feo thylec iartigine. Diſhan mæmif
 ca cum iðxata heem. ſum iſc hælet nu gæat 6
 uſm. þiſa ſaunthe annas oc cæpþas. þu ſata 1
 ſua. þiſc iðxat nu ængte hælpa ma. ſoculu dæt
 iſkæti tro feo thæt æt æt ſaun. þæt iſc ſtoth of æt 9
 doth. ſum iþaua fiæt. þiſa ſaunthe nichodemus
 nu heoþoþt alle ſaunman. þuæt iðdarana vit
 nætha. oc the andre tre mæn. þæt iſc æt of dæan 12
 æt of doth. thæt ælðra æt iſc. æt nu dæt

nathā. oc the andre tre men. At the xi. of octay 12

ken af doth. that signa xi the ena. 9. num that

mitna godhe clerke. riddara oc suena. Gimb lot

fatum eliam yham til padis fosa. elyseno lot 15

after han. oc iphe men wt geachtre daghale

to the after than helghe man. Oc maro the an

gha lund hita han. Sua latum in nu oc man um 18

cing ganga. yur biargh dala seogha thanga

At leta um the ma hitas iorthyriku. an las. tuo

eanneleca at han xi i himmuriku. Maghan the 21

oc eapthi eapthi eapthi eapthi eapthi eapthi eapthi eapthi eapthi eapthi

3

San ioseph eapthi in ierusalemia. Iha eapthi iudha

3

apthi iudha iudha. At ioseph ma iudha iudha iudha

6

Ihe ioto gedan bief eapthi. oc til ioseph eapthi. me

6

iof the hand nestia sum hanu uel kande. Ihe quas

9

do ioseph i breuet mikat iudha. oc bado han

9

cumma el iudha iudha eapthi. Iudha ioseph

9

hasthe leket breuet han iudha iudha. oc gredhe

9

gedan eapthi iudha iudha. Iudha ioseph cum a iudha

9

iudha. iudha gingu iudha. Iudha iudha. gredhe oc mikat

12

Iudha iudha iudha. Iudha iudha. oc iudha iudha iudha

12

metu iudha iudha. Iudha iudha. Iudha iudha iudha

Handwritten text at the bottom of the page, possibly bleed-through or a separate section, including the word "Kente".

men. man doma. fudra valcho them milia. fudra
 bot. huan the hachoglot. fudra mont. de vado
 the han them of om fingu. eighia. iak. ge. ihex. thit 15

kammit. feerly iak ma thit xi thighia. fudra
 dagh. eum iak la a min kax. hulett. bytes op fura
 fudra. fex. milk. tethce. man en. han. oken. okaxia 18

the an. olen. han byte milk op. oc. bithcheleca. bith
 milk. xi. thias. oc. xi. gaxa. num. uara. gath. thag
 han iak. e. in. the. huatt. fudra. thax. uar. iak. xi. 21

2r

clethe. thax af filialk rax
 & han mik til arymathia. oc be
 tughu dagha. Oc sithan til ol
 tala meth hanum oc hans unce
 til himmirikas fara. meth heth
 ra. Thaghan nitha hoxho all th
 sa dothe nither a ioxth. Oc undratho
 tra maal. oc thax hiartha ryghe
 'straal. Thentima the undratho m
 talathe til nitha sua. Imughu me
 att ihc xi op stoth af doth en en
 somcon nar en belaght man. th
 han sighnathe han. Han bedes af
 til lifthe. att han mate ihm nith
 gaf hanum thax thaxn helghe
 mynstarett bar meth sin hand
 pilse han mikatt spathe. gotha
 bathe. Simcon hathe twa syme
 the. the stotho op af doth meth
 The xra nu

Galard 1578. 1. 53

12

15

78

27

20
men into til thair nocott mala
of them skelleca lett. Tha sig 3
ec thing thair the haue set. An
hoclemus . gamahel . yoseph . thair
stan til arimathiam alle sam 6
the twa men fore gestan til ar
imian. The ledo them meth lof he
erra kyrkia . oc loto alla dothrer 9
em lykka . Itha ledo them fore al
ana them a guth alsuadandei nafn
e them therra logh bok . oc mana 12
e alt thair guth scop . Sighur
rele af doth . ar thair guth
ogh both . karinus oc leucius 15
lyften therra oghon of til him
matho the therra mun oc soc
oc batho ihm them loua thair 18
os parghmen sauthe the in ul
rua . huatt guth ulbiartat
os sua starleca til manatt 21

V.2.

FACSIMILE II

Restitueret Text, c. $\frac{2}{3}$ Størrelse.

1r Iba cummu alle the utba samman-utan
 glothe oc utan gaman. Ithe utba haftho nat criste
 3 lec sial. foerthw the gæcto oc omkatho the mal. Ithe
 batho ihm them natha oc signa. oc sautho aldri
 gh gæcthes fæ thylec iartigine. Duthan mennis
 6 ra cum i thotta heem. sum the hauei nu gæct i
 urlin. Iba sauthe annas oc cayphas. hu hita i
 sua. Ithe utber nu ængre hialpa ma. Jocu lu thet
 9 skki tro fæ thott ær æl sattu. Att the stoch of af
 doth. sum i haui fratt. Iba sauthe nichodemus
 in hoethott alle samman. huatt riddarama. vitt
 12 natha. oc the andre tre mæn. Att the ær of stan
 den af doth. thett signa ær the ena. I um thet
 utma. gothe clerka. riddara oc suena. Duth loit
 15 foerthum eliam. wþiam til padis fecca. Elyseus loit
 æfter han. oc wþie mæn vitt gæta. Ithe daghale
 ito the æfter thæn hoelghe man. Oc maro the æn
 18 gha lund hita han. Sua latum ut nu oc mæn um
 fring ganga. wurr biargh dala scogha. þrangra
 Att icta um the ma hitas noethraki. ær the red
 27 sanneleca att han ær i lummurki. Ithagham the

hafcho ten drie dagha: tha cummu the atter til utha 70
 of somes em. Neben er ad migh. ~~...~~
 Tha ioseph sagde til sin macha. Tha sardis uitha 3
 atter. Tha buri ar ioseph ma hinas ionalle guth
 tha ioseph buri bres scrua. oc til ioseph axenda. ma
 rot. the hane nesta sum hamu uel kande. The quas 6
 es ioseph breuet mikar manlega. Oc bartho han
 enuma til ufn harla skurelega. Thantima ioseph
 hafthe laar breuet han tonathe guth. oc groethe 9
 guth an xtre utha buri. Thaghban ioseph cum a haxda
 uitha. nitha gingu uitha geen han ma gheche oc mikar
 van alle macha. ~~...~~ cummu. oc ludo han strachen 12
 ma. ~~...~~ somas. juda. sardis mem uitha. ~~...~~
 bou. ~~...~~ the hafcho groet. ~~...~~ De vadio
 the han them at. om fregh sigthia. rak ge. ~~...~~ 15
~~...~~ rak ma thaxt. xi thigthia. Tha pascha
 dagh sum rak la a min kax. hulett. hupres op fyra
 uagona. For mils terhes man en. han oken skaxa 18
 rye. ~~...~~ Han hupre mik op. oc bhrheleca bath
 mik. ~~...~~ oc xi gaxra num uara glach. Thagh
 han rak. ~~...~~ huatt. ~~...~~ thaxen uar. rak. ~~...~~ 21

...
 ...
 ...

2r ihc han suararthe. han terhe mik arthan oc vitt liik
 clerthe. ihc af sik iak iatt n. g. l. x. the. Sathan le
 3 de han mik til arymathia. oc ba. b. k. b. i. t. h. a. t. h. e. r. f. y. r. i.
 t. u. g. h. u. d. a. g. h. a. Oc sathan til o. h. e. r. v. i. a. r. g. h. f. a. r. a. a. t. t.
 6 t. a. l. a. m. e. t. h. h. a. n. u. m. o. c. h. a. n. s. u. n. c. e. r. a. I. h. e. r. s. a. i. a. k. h. a. n.
 t. i. l. h. u. m. m. i. r. i. k. a. s. f. a. r. a. m. e. t. h. h. e. t. h. e. r. e. e. x. r. o. t. h. a. r. a. t. t. u. a.
 r. a. I. h. a. g. h. a. n. u. t. h. a. h. e. r. t. h. o. a. l. l. t. h. a. t. e. o. e. t. h. e. f. i. o. l. l. o. a. f. f. a.
 9 s. a. d. o. t. h. e. u. t. t. h. e. r. a. i. o. e. t. h. Oc u. n. d. e. r. a. t. h. o. s. u. a. s. t. o. r. l. e. c. a. a. t. h. a.
 t. r. a. m. a. a. l. o. c. t. h. e. t. h. a. r. t. a. r. y. g. h. e. s. u. a. h. a. r. t. s. u. m. e. t. t.
 s. t. a. a. l. I. h. e. n. t. i. m. a. t. h. e. u. n. d. r. a. t. h. o. m. i. k. e. n. t. t. h. e. r. a. i. o. s. e. p. h.
 t. a. l. a. t. h. e. t. i. l. u. t. h. a. s. u. a. I. m. u. g. h. u. m. e. t. h. a. l. l. o. n. e. k. a. t. h. a. t. b. u. t. h.
 12 a. t. t. i. h. e. x. i. o. p. s. t. o. r. t. a. f. d. o. r. t. e. n. e. n. g. u. t. h. S. t. o. r. e. p. s. t. e. n.
 s. i. m. e. o. n. a. t. t. e. n. h. e. l. a. g. h. m. e. n. t. h. a. g. h. a. n. h. a. n. i. h. m. h. i. t. t. e.
 h. a. n. s. i. g. n. a. t. h. e. h. a. n. h. a. n. b. e. d. e. s. a. f. g. u. t. h. a. t. t. h. a. n. t. h. e. r.
 15 t. i. l. l. i. f. t. h. e. a. t. t. h. a. n. m. a. t. t. e. i. h. m. i. n. t. a. l. l. i. f. h. u. t. a. I. h. a.
 g. a. f. h. a. n. u. m. t. h. e. t. h. e. n. h. e. l. g. h. e. a. n. d. a. t. t. h. a. n. i. h. m. i.
 m. y. n. s. t. a. r. e. t. t. b. a. r. m. e. t. h. s. i. n. h. a. n. d. a. f. t. h. a. s. s. a. b. a. r. n. s. s. k. i.
 18 p. i. s. s. e. h. a. n. m. i. k. i. t. t. o. p. a. t. h. e. g. o. t. h. a. l. o. k. k. o. o. c. c. r. a. n. k. a.
 b. a. t. h. e. S. i. m. e. o. n. h. a. f. t. h. e. t. w. o. s. y. n. e. r. s. u. m. b. r. a. t. h. l. e. c. a. d. o.
 t. h. e. t. h. e. s. t. o. r. t. h. o. o. p. a. f. d. o. r. t. h. m. e. t. h. m. i. k. e. n. u. t. t. h. e. r. m. o. t. h. o.
 21 t. h. e. x. r. a. n. u. r. a. e. y. m. a. t. h. i. a. m. e. t. h. a. l. o. s. u. a. s. u. m. d. o. t. h. e.

2r5 Efter iunccara er Skilletegn delvis bevaret.

2r21 Efter arymathia er Skilletegn udfaldet paa Facs.

the thia. Thy uil iak mona. thar att i legge thar skel 2 v
 a. att thasse halg. næn nato til thar nocow mala
 Thaghan i haua no. att at them skalleca lett. Tha sig 3
 hia the thar marklecc thing thar the haua sett. An
 nas. cayphas. nichodemus. gamahel. yoseph. thes
 se fem men. fero gest an til arimathiam alle sam 6
 man. The hitu thar the twa men fero gestan til ar
 mathiam alle samman. The ledo them meth lof he
 thar oc xro in therra kyrkia. oc loto alla dothrer 9
 na thar after them lykka. htha ledo them fæ at
 tarett fram. oc mana them a guth al. suadandes nafn
 Thandar saldo the them therra loth bok. oc mana 12
 tho them um guth oc alt thar guth scop. Sigbur
 um then sum thar refde af doth. ær thæs guro
 sun sum os thasse loth both. Karinus oc leucius 15
 sculuu tha bathe o lyftu therra oghon op til him
 la um nache. Tha sigmatho the therra mun oc sot
 catho milute sara. oc batho ihm them loua thar 18
 til att suara. far os pærgymen sauthe the in uil
 ia gæleca thar sanna. huatt guth uil i huatt
 os in gwa. Thau os sua starleca til manna 21

VI.

RESTITUERET TEXT I TRANSSKRIFTION

- 1^r [Tha cummu alle the iutha] samman.
 ufan | glæthe oc utan gaman.
 3 The iutha haftho rætt crifte|lec sial.
 forthy the græto oc ømkatho *ihesus* mal.
 The | batho *ihesum* them natha oc fighna.
 6 oc sautho aldri|gh giorthes for thylec iartighne.
 Sithan männif|ca cum i thætta heem.
 sum *ihesus* hauer nu giort i | *ierufalem*.
 9 Tha sauthe annas oc cayphas. hui lata i | sua.
Ihesus ithær nu ængte hialpa ma.
 I sculu thæt | ikki tro for thætt ær æi satt.
 12 Att *ihesus* stoth op af | døth. sum i haua fratt.
 Tha sauthe nichodemus | ui høρθott alle samman.
 huatt riddarana vitt|natha. oc the andre tre mæn.
 15 Att *ihesus* ær op stan|den af døth. thætt sighia æi the ena.
 Num thæt | uittna gothe clærka. riddara oc suena.
 Guth lott | forthum elyam *prophetam* til *paradis* føra.
 18 Elyfeus lott | æfter han. oc *prophete* mæn wtt gøra.
 Thre dagha le|tto the æfter than hæghe man.
 Oc mato the æn|gha lund hitta han.
 21 Sua latum ui nu oc mæn um | cring ganga.
 yuir biargh dala scogha thranga |
 Att leta um *ihesus* ma hittas i iorthriki.
 24 æn iak tro | sanneleca att han ær i himmiriki.
 1^v Thaghan the || haftho lett thre dagha.
 thā cummu the [atær til iutha] | oc sautho sua.
 27 ænghen stath mughu ui *ihesum* spøria. |
 Num ioseph sagho ui i arymathia.
 Tha sautho iutha | æfter thætta buth.
 30 att ioseph ma hittas louaffe guth. |
 The loto gestan bref scriua. oc til ioseph sænda.
 meth | tolf the hans næfta sum hanum uæl kænde.
 33 The quad|do ioseph i breuett mikitt innarleca.
 Oc batho han | cumma til *ierufalem* harla skiuteleca.
 Thæntima ioseph | hafthe lefett breuett han louathe guth.

- 36 oc giorthe | gefstan æfte iutha buth.
 Thaghan ioseph cum a hændar | ierufalem.
 iutha gingu uutt geen han meth glæthe oc mikin | rem.
- 39 Alle fagnatho [iosephs] cummu.
 oc ledo han i stathen | meth mikin soma.
 Iutha sautho them uilia ratha a | bott.
- 42 huatt the haftho giort ioseph a mott.
 Oc batho | the han them af sin frægh sighia.
 iak gør ithær thæt | kunnuct. forthy iak ma thætt æi thighia.
- 45 A pafcha | dagh sum iak la a min knæ.
 hufett lyptes op fyra | uæghna.
 For mik tetes man en.
- 48 han sken skæra|the æn solen.
 Han lypte mik op. oc blitheleca bath |
 mik æi ræthas oc æi græta num uara glath.
- 51 Thag|han iak spurthe huatt hærra thæn uar.
- 2^r iak ær || [i^he^fu^s han sua]ræþe.
 hæn tēþe mīk sī[than oc sitt liik] | clæthe.
- 54 thær af fik iak rætt mikin [glæthe.]
 [Sithan le]de han mik til arymathia.
 oc bath miķ [bitha thær fyri]tiughu dagha.
- 57 Oc sithan til oliueti þ[iargh fara.]
 [att] | tala meth hanum oc hans iunccara.
 [Thær sa iak han] | til himmirikis fara.
- 60 meth hethær o[c æro thær att ua]ra.
 Thaghan iutha hørtho all thæf[fe orth.]
 [the fiollo af fa]fa dothe nither a iorth.
- 63 Oc undratho [sua storleca a thæ]tta maal.
 oc thætt hiarta ryghe s[ua hart sum ett] | staal.
 Thæn tīma the undratho mi[kitt thær a.]
- 66 [ioseph] | talathe til iutha sua.
 I mughu met[h allo neka thætt buth] |
 att i^he^fu^s æi op stoth af dōth en san [guth.]
- 69 [Store præften] | symeon uar en hælagh man.
 thag[han han i^he^fu^m hitte] | han sighnathe han
 Han bedes af [guth att han thær] | til lifthe.
- 72 att han mate i^he^fu^m i thæ[tta lif hitta.]

[Tha] ; gaf hanum thætt thæn hæghe a[nd.]

[att han ihesum i] ; mynftarett bar meth sin hand.

75 Af thæffa barns ski] ; pillfe han mikitt spathe.

gotha l[økko oc cranka] ; bathe.

Simeon hafthe twa syner [sum brathleca dø] ; the.

78 the stotho op af døth meth [mikin uithermötho] ;

The æra nu i [arym]athia.

2^v meth al[lo sua sum döthe || the thiia.]

81 [Thy uil iak] mæna ithær att i lægge th[ær skæl ; a.]

[att thæffe hæg]he mæn mato til ithær nocott mæla ;

[Thaghan i haua n]ocott af them skælleca lett.

84 Tha sig[;hia the ithær mærk]ilec thing thær the haua sett.

An[;nas. cayphas. ni]chodemus. gamaliel. yofeph. thæf[;fe

[foro] geftan til arimathiam alle sam[;man.] fæm mæn.]

87 [The hittu thæ]r the twa mæn.

foro geftan til ari[;mathiam alle sa]mman.

The ledö them meth lof he[;thær oc æro in i t]herra kyrkia.

90 oc loto alla döthrer[;na thær æfter th]em lykkia.

Ivtha ledö them for al[;tarett fram.]

[oc] mæna them a guth alzua[I]dandef nafn ;

93 [I hændær saldo th]e them therra logh bok.

oc mæna[;tho them um guth o]c alt thætt guth scop.

Sighir ; [um thæn sum ith]ær refde af döth.

96 ær thæs guz ; [sun sum os thæffe] logh both.

Karinus oc leucius ; [sculuu tha bathe.]

[o]c lyftu therra oghon op til him[;la um nathe.]

99 [Tha si]ghnatho the therra mun oc soc[;catho mikitt sar]a.

oc batho ihesum them loua thær ; [til att suara.]

[Far] os pærghmen sauthe the ui uil[;ia gorleca thætt s]criua.

102 huatt guth uil i hiartatt ; [os in giua.]

[I ha]ua os sua star[k]leca til manatt ||

88 Om Liniens Forvanskning (arimathiam for ierusalem) se Kommentaren.

95 Eller: Sighir [um thæn ih'c ith]ær refde af döth (se Kommentaren).

103 Den hertil hørende Rimlinie (V. 104), som har staaet paa det følgende (tabte) Blad, kan have lydt: att sighia huatt ui haua i hæluite spanatt.

VII.

BILAG AF LATINSKE OG FORNSVENSKE
TEXTSTYKKER

Af

Evangelium Nicodemi

efter *Codex apocryphus Novi Testamenti collectus a J. A. Fabricio*
(1703 & 1719) = Tischendorf D^a.

- XIV.¹ Quidam autem Sacerdos nomine Phinees & Ada Præceptor, & Levita nomine Agæus, isti tres venerunt de Galilæa in Jerusalem, & dixerunt Principibus Sacerdotum, & omnibus, qvi in Synagogis erant: Qvia Jesum crucifixistis, qvem vidimus cum undecim discipulis suis loquentem, sedentem in medio eorum in monte Oliveti, & dicentem eis: Euntes in mundum universum prædicate omnibus gentibus, baptizantes eos in nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti. Et qvi crediderit & baptizatus fuerit, hic salvus erit. Et cum hæc locutus fuisset discipulis suis, vidimus
- XIV.² eum ascendentem in coelum. Et hæc audientes Principes Sacerdotum, & Seniores, & Levitæ, dixerunt tribus Viris illis: Date gloriam Deo Israel, & date ei confessionem, si vera sunt, quæ vidistis & audistis. Illi autem respondentes dixerunt: Vivit Dominus Patrum nostrorum, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob, sicut audivimus loquentem Jesum cum discipulis suis, & sicut vidimus eum ascendentem in coelum, sic veritatem dicimus vobis. Et respondentes tres illi Viri dixerunt: Et superaddentes sermones hos iidem tres Viri dixerunt: Si verba, quæ audivimus ab Jesu, & quod vidimus eum ascendentem in coelos, taceamus, peccatum habebimus. Statim exsurgentes Principes Sacerdotum tenentes legem Domini adjuraverunt contra eos, dicentes: Jam enim amplius non nuncietis verba, quæ locuti estis de Jesu, & dederunt eis pecuniam multam. Et miserunt cum eis alios viros, qvi ducerent eos usque in regionem suam, ut nullo modo starent in Jerusalem.
- XIV.³ Congregati ergo sunt omnes Judæi, & fecerunt inter se magnam lamentationem, dicentes: Quid est hoc signum, quod factum est in Jerusalem? Annas autem & Caiphæ consolantes eos, dixerunt: Numquid militibus, qvi custodierunt monumentum Jesu, debemus credere, dicentibus nobis, quoniam Angelus revolvit lapidem de ostio monumenti? Forsitan hæc discipuli ejus dixerunt eis & dederunt pecuniam, ut hæc dicerent, & tollerent corpus Jesu. Hoc autem scitote, quod non est credendum ullo modo alienigenis, quia & à nobis acceperunt pecuniam copiosam. Et secun-

dum quod docuimus eos dicere, sic omnibus dixerunt. Aut nobis habent tenere fidem, aut discipulis Jesu.

Exsurgens vero Nicodemus, dixit: Recte loquimini filii Israel. XV.¹ Vos audistis omnia quæ locuti sunt tres illi Viri jurantes in lege Domini. Qui dixerunt: Vidimus Jesum loquentem cum discipulis suis super montem oliveti, & vidimus eum ascendentem in coelum. Et docet nos Scriptura quod Beatus Elias Propheta assumptus est, & interrogatus Helisæus à filiis Prophetarum: Ubi est Pater noster Elias? Dixit eis, quia assumptus est. Et dixerunt filii Prophetarum ad eum: Forsitan Spiritus rapuit illum in montibus Israel. Sed eligamus viros nobiscum, & circumeuntes montes Israel forsitan inveniemus eum. Et deprecati sunt Helisæum, & ambulavit cum illis tribus diebus, & non invenerunt eum. Et nunc audite me filii Israel, & mittamus viros in montes Israel, ne forte rapuerit Spiritus Jesum, & forsitan inveniemus eum, & agemus poenitentiam. Et placuit omni populo consilium Nicodemi, & miserunt Viros, & quærentes non invenerunt Jesum, & reversi dixerunt: XV.² Circumeuntibus nobis non invenimus Jesum, sed invenimus Joseph in civitate sua Arimathia. Hæc audientes Principes & omnes populi gavisii sunt, & glorificaverunt Deum Israel, quia inventus est Joseph, quem incluserunt in cubiculo, & non invenerunt. Et facientes congregationem magnam dixerunt Principes Sacerdotum: Quo ordine possumus adducere Joseph ad nos, & loqui cum eo? Et tollens tomum chartæ, scripserunt ad Joseph, dicentes: Pax tecum, & omnibus, qui tecum sunt. Scimus, quia peccavimus tibi, & in Deum. Dignare ergo venire ad patres tuos, quia admirati sumus de assumptione tua. Scimus, quia consilium malignum habuimus adversum te, & Dominus suscepit te, & ipse Dominus liberavit te de consilio nostro. Pax tibi Joseph honorabilis ab XV.³ omni plebe. Et elegerunt septem viros amicos Joseph,¹ & dixerunt ad eos: dum perveneritis ad Joseph, salutate eum in pace, dantes ei epistolam. Et pervenientes viri ad Joseph, salutantes eum, pacificè dederunt ei libellum epistolæ. Et cum legisset Joseph, dixit: Benedictus Dominus Deus, qui liberasti me ab Israël, ut non effunderet sanguinem meum. Benedictus Deus, qui protexisti me sub alis tuis, & osculatus est eos Joseph, & suscepit in domum suam. Alia autem die ascendens Joseph asinum suum, ambulavit XV.⁴ cum illis, & perrexerunt in Jerusalem. Et cum audissent hæc

¹ Quos et ipse Ioseph noverat amicos *add. Tisch. A-C.*

omnes Judæi, occurrerunt ei obviam clamantes, & dicentes: Pax in introitum tuum pater Joseph. Quibus respondens ait: Pax Domini omni populo. Et osculati sunt eum omnes. Et suscepit eum Nicodemus in domum suam, faciens magnam susceptionem. Alia autem die parasceve Annas & Caiphas & Nicodemus dixerunt ad Joseph: Da confessionem Deo Israël, & manifesta nobis omnia, de quibus interrogatus fueris, quia contristati sumus, eo quod sepelisti corpus Domini Jesu: includentes te in cubiculo non invenimus te, & admirati sumus nimis, & pavor nos comprehendit, usque dum te suscepimus præsentem. Coram Deo ergo XV.⁵ manifesta nobis, quod factum est. Respondens autem Joseph dixit: Bene reclusistis me in die parasceve ad vesperam. Cum starem in oratione mea die Sabbati media nocte, suspensa est domus à quatuor angulis,² & vidi Jesum sicut fulgorem lucis, & præ timore cecidi in terram. Jesus autem tenens manum meam elevavit me de terrâ, rosque perfudit me. Et extergens faciem meam osculatus est me, & dixit mihi: Noli timere Joseph, respice in me, & vide, quia ego sum: Ego autem respexi & dixi: Rabboni Helias. Et dixit ad me: Non sum Elias ego, sed sum Jesus Nazareus, cujus corpus sepelisti. Ego autem dixi ad eum: Ostende mihi monumentum, ubi posui te. Jesus vero tenens manum meam deduxit me in locum, ubi posui eum, & ostendit mihi sindonem, & fasciale, in quo caput ejus involveram. Tunc cognovi quia Jesus est, & adoravi eum, & dixi: Benedictus qui venit in nomine Domini. Jesus vero tenens manum meam, duxit me in Arimathiam, in domum meam, & dixit mihi: Pax tibi, & usque in quadragesimum diem non ex eas de domo tua. Ego autem ambulo ad discipulos meos.

XVI.¹ Cum hæc omnia audissent principes Sacerdotum & cæteri Sacerdotes, & Levitæ, stupefacti sunt, & veluti mortui ceciderunt in facies suas in terram & exclamantes ad se dixerunt: Quid est hoc signum, quod factum est in Jerusalem? Novimus Patrem & Matrem Jesu. Dixit & quidam Levita: Ego cognovi multos de cognatione sua timentes Deum, & cum orationibus semper in templo hostias & holocausta offerentes Deo Israel. Et quando suscepit eum magnus Sacerdos Simeon tenens in manibus, dixit ad eum: Nunc dimittis servum tuum, Domine secundum verbum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum, quod

² Angelis *D^o*.

parasti ante faciem omnium populorum. Lumen ad revelationem gentium & gloriam plebis tuæ Israel. Similiter & ipse Simeon benedixit Mariam Matrem Jesu, & dixit ei: Annuncio tibi de puero isto: Hic positus est in ruinam, & in resurrectionem multorum, & in signum contradictionis. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, & revelabuntur de multis cordibus cogitationes. Tunc dixerunt omnes Judæi: Mittamus ad illos tres viros, qui dixerunt se eum vidisse colloquentem cum discipulis suis in monte Oliveti. Hoc facto interrogaverunt eos, quæ vidissent. Qui respondentes uno ore dixerunt: Vivit Dominus Deus Israel, quia manifestè vidimus Jesum colloquentem cum discipulis suis in monte Oliveti, & ascendentem in coelum. Tunc Annas & Caiphas segregaverunt eos ab invicem, & interrogaverunt eos sigillatim. Qui unanimiter veritatem confitentes dixerunt se vidisse Jesum. Tunc Annas & Caiphas dixerunt: Lex nostra continet: In ore duorum vel trium testium stat omne verbum. Sed quid dicimus? Beatus Enoch placuit Deo & translatus est verbo Dei, & beati Moysi sepultura non invenitur. Jesus autem traditus est Pilato, flagellatus, consputus, spinis coronatus, lancea percussus & crucifixus, in ligno mortuus & sepultus est, ut corpus ejus pater honorabilis Joseph sepelivit in sepulchro novo, & testificatus est eum vidisse vivum. Et tres viri illi testificati sunt vidisse eum colloquentem cum discipulis suis, in monte Oliveti, & ascendentem in coelum.

Exsurgens autem Joseph dixit ad Annam & Caipham: Vere & bene admiramini, quoniam audistis, quod visus est Jesus de morte vivus ascendisse in coelum. Vere admirandum est, quia non solum resurrexit à mortuis, sed etiam de monumentis resuscitavit mortuos, & à multis visi sunt in Jerusalem. Et nunc audite me, quia omnes cognovimus beatum Simeonem Sacerdotem magnum, qui suscepit in manibus suis Jesum infantem in templo. Et ipse Simeon habuit duos filios germanos fratres, & nos omnes in dormitione & in sepultura eorum fuimus. Ambulate ergo & videte monumenta eorum, aperta enim sunt, quia surrexerunt, & ecce sunt in civitate Arimathia, simul viventes in orationibus. Quidam audiunt clamantes, cum nemine tamen loquentes, sed ut mortui silentes. Sed venite, ambulemus ad istos, cum omni honore & moderatione perducamus eos ad nos. Et si adjuraverimus eos, forsitan loquentur nobis de resurrectione eorum mysteria quædam. Hæc audientes Judæi gavisi sunt omnes valde, & euntes

Annas & Caiphas, Nicodemus & Joseph, & Gamaliel non invenerunt eos in sepulchro eorum, sed ambulantes in civitatem Arimathia, ibi eos invenerunt in oratione flexis genibus intentos. Et osculantes eos cum omni veneratione & timore Dei perduxerunt eos Jerusalem in Synagogam. Et clausis januis tollentes legem Domini, & ponentes eam in manibus eorum adjuraverunt eos per Deum Adonai, & Deum Israel, qvi per legem & Prophetas locutus est Patribus nostris dicentes: Si ipsum esse creditis Jesum, qvi vos suscitavit à mortuis, dicite nobis qvòd vidistis, & qvomodo
 XVII.³ resuscitati estis à mortuis. Hanc adjurationem audientes Charinus¹ & Lenthius² contremuerunt corpore, & conturbati corde gemuerunt. Et simul respicientes in coleum fecerunt signaculum crucis digitis suis in lingvis suis. Et statim sic locuti sunt dicentes: Date nobis singulos tomos chartæ, & scribemus vobis omnia qvæ vidimus.

Et dederunt eis. Et sedentes singuli scripserunt dicentes &c.

Af

Fornsvensk Nicodemus Evangelium

efter *G. E. Klemming* i SFSS XXII: 397ff.

XIV.¹ Tha komo prestine aff galilea som swa heta. phinees. abbas. preceptor. leui aat vidhirnampne aggeus. Thesse komo til iherusalem oc sagdho höfðhingomen. oc allom som varo i iudha kirkionne. Jhesum som i korsfæstin. han saghom vi mz sinom discipulis oppa olio biærghino sitiande i bland thøm. ok predicadhe for thøm sighiandis swa. Gangin kring vm værlidina oc predikin mit ewangelium allo folke. ok döpün thøm i nampn fadhirs ok sons oc thæs hælgha anda Amen. Ok hulkin som takir vidhir tronne ok vardhir swa døptir. han skal vardha hel. Ok hulkin som vil ey tro han skal vardha fordömdir. Sidhan han hafdhe swa talat mz sinom kænneswenom. tha saghom vi han opfara til himpna
 XIV.² ij sky. Tha uidhane ok aldrogðo männene oc preste thætta hördho saghdo the til the thre männena. Gifwin æro israels gudhi ok sighin honom loff vm thætta ær swa sant som i nu sighin. The thre männene swaradho swa som mz enom munne til lica sighiande. Swa lifwir vara fædhra herra gudh. habrams gudh. ysaacx gudh oc iacobs gudh som vi saghom ihesum tala mz sinom discipulis oc opfoor sidhan til himerikis. Ok vm vi thighiom thæssin vndir som vi saghom af ihesu. tha syndadhom

¹ Carinus *A*, Karinus *Db* & *al*.

² Leucius *Db* & *al*, Leontius *CodHavn*.

vi. J samu stund opstodho presta höfðhingane oc hallande gudz lagh i sinom handom. manadho thöm og sagdho til thera. Vm gudz lagh manom vi idhir at i sighin ængom thæssin ordh hulkin i hafwin os nu saght aff ihesu. Ok the gafuo thöm mykla pæninga ok sændo mz thöm thre mæn som thöm fylghdo hem i sin land. at the skuldo ængaledhis sta oc bliua i iherusalem

Tha komo saman alle iudhane. ok hafdho storan graat mællan XIV.³ sin sighiandis, Hwat ær thætta teknit som nu giort ær i iherusalem Æn annas oc cayphas hugswaladhe thöm. sighiande swa. hwat skolom vi tro riddaromen som griptena vaktadho. the sagdho os at gudz ængil vælte stenin bort aff griptinne. Æn vanlica hans discipuli badho thöm thætta sighia. oc gafuo thöm pæninga at the skuldo swa sighia, ok baro bort hans licamma, Æn vitin thz at ey ær tryght at tro eet ordh wtlændningiom. thy at the toko oc mykla pæninga af os. oc æptir thy vi thöm lærdhom sagdho the. Hwat haua the hallit nakra [tro] os ælla ihesu discipulis.

tha stodh op nichodemus oc sagdhe allom, talin ræt israels XV.¹ syni. J hordhin alt hwat the thre mænnene idhir sagdho swæriandis vm gudz lagh oc sagdho. Vi saghom ihesum tala mz sinom discipulis. oc oppa olio biærgheno saghom vi han ofpara til himilin. Ok scriptin lærir os at sanctus helyas var optakin i himilin Ok thæntidh hans kænneswen helyseus. var aatspordhir af prophetanna synom. hwar ær thin fadhir helyas sagdhe han thöm J himilin ær han optakin. the sagdho. vanlica nakar stor ande grep han oc fördhe han oppa biærghin i israel. Vtan wtueliom os mæn som vmgange israels biærgh. oc vanlica the finna han Ok giordho swa. oc letto æpte honom thre dagha. ok funno han ey. Æn nu israels syni hörin mik. oc sændin owir al biærghin i israels lande. at ey vanlica nakar ande hafue gripit ihesum. ok vanlica vi finnom han oc gørom angir. Tha thæktis allo folkino nichodemi radh. oc sændo mæn oppa biærghin oc the letto oc funno han ey. The komo atir ok sagdho iudhomen. Vi hafuom vmgangit alla væghna ok finnom ey ihesum. Vtan vi funnom XV.² iosep i sinom stadh aramathia. Thaghir iudha biscopane thætta hordho. vordho the gladhi. oc æradho israels gudh. oc giordho stora samquæmd sighiandis Medh hwat matto skolom vi koma iosep til os hulkin vi hafdhom innetæpt i myrkohuse. mædhan han ær nu funnin at vi mattom tala mz honom. The toko oc scrifuo til hans breff swa ludhande Fridhir vari thik ok allom som

mz thik æru. Vi kænno mps at vi syndadhóm mote gudhi ok amote thik. thy værdoghas thu at koma til os. for thy at vi kænno mps os storlica haua syndat at mote thik. Æn vi vndrom alle af thinne borttakilse. Vi vitom oc at vi thænktóm ilzseo fult radh a mote thik. oc gudh tok thik til siin. oc frælsté thik af vara ilzseo radhe. Fridhir vari thik herra iosep. hedhirlikin ok ælskelikin af allom

XV.³ almoghanom. Sidhan valdo the siu mæn ioseps vini oc sagdho thóm. Thæntidh ij komin til iosep helsin han fridhsamlica. oc anduardhin honom brefuit. Sændebudhin foro af stadh oc fingo ioseppe brefuit helsande han fridhelica, tha iosep hafdhe brefuit læsit sagdhe han. Vælsignadhir see gudh som os frælsté at vart blodh skulle ey wtgiutas. Vælsignadhir gudh som mik skylte vndir sinom vingom. Ok iosep kyste the siw mænnena. ok tok

XV.⁴ thóm in ij sit hws. Annan daghin sattos the oppa sina hæsta oc foro in til iherusalem. oc alle iudhane varo til redho. oc gingo mot honom sighiandis. Fridhir i thinne infærdh fadhir iosep. tha kysto alle han Æn nichodemus tok han in ij sit hws. oc giordhe stort gæstabudh Annan daghin ther æptir. annas oc cayphas oc nichodemus sagdho til iosep inne ij gudz mœnstre. Gør vidhirgango israels gudhi i hans mœnstre. oc oppinbara os alt thz vi spœriom af thik. for thy thu vest alla bæzst sannindina. thy at thu iordadhe ihesu licamma. oc vi innelyktóm thik hær i iherusalem. Sidhan kunnom vi thik ey finna. oc vndradhom thy mykyt. oc stor fasi grep os alt til thænna daghin vi hafuom thik nu hær atir fangit.

XV.⁵ Vtan oppinbara nu for allom hwat som giort ær mz thik. Josep swaradhe thóm ok sagdhe. Thæntidh i innelyktin mik a langa freadagh vm quællin. ok iak stodh a minom bœnom a hælgha daghenom sabbati. Vm midhio nat oplyptis husit a fyra hœrnomen. ok tha iak oplypte hofwodhit. sa iak ihesum skinande swa som ena sool. ok aff rædde fiol iak a iordhina. Tha grep han mik vm handina oc oplypte mik af iordhinne. oc gœt a mik dagginna vatn thœrkande mit ænlite. ok kœste mik oc sagdhe mik. Josep brodhir. Thu ær ren mz thins tros vatn ok alla thina synde æru thik forlatna. Ræds ey min vin skodha mik oc see. for thy iak ær thæn sami. Æn iak aatskodadhe ok sagdhe. herra mæstare min helyas. Han sagdhe mik. ey ær iak helyas vtan iak ær christus ihesus. hulkins licamma thu hedhirlica iordhadhe. Jak sagdhe til hans. tee mik griptina hwar iak lagdhe thik. tha tok han mik vm handina oc ledde mik til stadhin hwar iak hafdhe

han nidhir laght. oc viiste mik liikklaedhit. oc hofwodh klædhit i hulko han var sweptir. Tha ginstan kændis iak vidhir at han var christus. oc badh iak til hans oc sagdhe. Vælsignadhir æst thu herra gudh som kom til os i herra gudz namn oc søkte oc helte os. Han hiolt mina hand. og fördhe mik til min stadh aramathiam. inledhandis mik i mit hws doromen atirlyktom oc sagdhe mik, Fridhir vari thik. oc i fyretighi dagha skalt thu ey wtfara af thino huse. for thy iudhane gøra stor drøuilse mino trono folke. Æn iak gaar nu til minna discipulos. oc the skulu mik see. oc iak skal mz thøm tala af værldinna helso. thæntidh swa var saght. gik han fran mik

Tha iudha biscopane oc adhre preste oc gudz æmbitis mæn ^{XVI.¹} thætta hørdho fasadh is thøm vidhir. oc af myklom ræddogha fiollo the til iordhinna oppa sin ænlite oc ropadho sighiandis swa. Hwat tekn mon thætta vara som giørt ær i iherusalem. Riddarene som gømdo ihesu gript. sagdho sik haua seet ængillin hulkin som sagdhe at ihesus stodh op. oc skal synas i galilea. ok vi vitom alle at ihesus var man. ok vi kændom hans fadhir ok modhir som varo iosep ok maria. Hwat viliom vi hær til sighia. Tha gik fram en iudhe som hæt leuius. oc sagdhe til iudhanna. Jak kænde ihesu slækt thy at iak hawir varit alla dagha mz thøm som gudh ræddos ok mz thøm som oatiruændelica offradho gudhelicæ bøne oc offir i israels gudz mønstre. Jak var ok nær tha store prestin sytheon tok vidhir honom i sin famn ok sagdhe til hans swa. Nunc dimittis domine &c. Samuledh oc thænne sami sytheon vælsignadhe ihesu modhir. oc sagdhe hænne af thæsso barneno. Thænne ær sattir mangom til oprættelse oc til motsighilsa tekn i israels mogha, tha sagdho alle iudhane. Sændom æpte thøm ^{XVI.²} threm mannomen som sagdho sik haua seet ihesum tala mz sinom discipulis oppa olio biærghino. The komo oc sagdho for allom swa. Vm lifuandis israels gudh kænnomps vi. at oppinbarlica saghom vi ihesum fore sinom discipulis opfara i himilin Tha ^{XVI.³} swaradho annas oc cayphas sighiandis. Vaar lagh halda. at i tvæggia manna ælla i thriggia munne skal sta alt mal. Æn hwat skolom vi sighia hælghæ enoch thæktis gudhi oc var opfordhir i himilin. oc hælgha moysi gript fanz aldre. Æn ihesus var af ^{XVI.¹} os anduadadhir pylato oc vardh flængdir. bespottadhir. mz thorn kronadhir. sidhan korsfæstir ok ginum stungin mz spiute. Ok hans licamma iordadhe ærlikin fadhir iosep i nya gript. hulkin

nu vitnar sik haua seet han lifuandis. Ok the thre mænnene bæra ok vitne at the sagho han mz sinom discipulis oppa olio biærgheno oc opfara til himerikis

- XVII.¹ Nw opstodh iosep ok sagdhe iudha biscopomen Anne oc cayphe Sannelica ok væl maghin ij vndra. thy at i hørin at ihesus ær sedhir. oc af dødha opfoor lifuandis til himerikis Visselica meer ær vndrande. thy at han ey at enast opstodh af dødha. vtan æn manga dødha opreste han af sinom grafuom. hulke af mangom varo sedhe lifuandis in ij iherusalem. hulkit i otrone mæn ey trodhin. Hørin mik nu. Alle vitom vi sanctum symeonem biscop rætuisan man varit haua. som tok ihesum barn i sina arma i mønstrino. Nw thænne symeon. hafdhe twa syni thwillinga brødhir. karinum oc leoncium. Ok alle vi næruarom tha the doo oc nidhir iordadhos. Gam thy oc sem thera gript. Jak veet for visso at thera licamma æru ey ther. Vtan opstodho ok æru i minom stadh aramathia badhe til saman i bonom. the tala mz ængom vtan thighia swa som dødhe. Thy farom til thera ok mz allom hedhir oc siæflikhet ledhom thøm mz os in ij mønstrit. oc thæntidh vi hafuom thøm manat. vanlica the sighia os nakat af
- XVII.² ihesu opstandilse. oc huru han opreste thøm af dødha. Alle thætta hordho vordho gladhi. Sidhan gingo annas oc cayphas. nichodemus iosep. oc gamaliel til thera grafua. oc funno ey thera licamma J samu stund foro the til aramathiam som var fyretighi milo valska fran iherusalem. ok funno thøm ther a bonom standande a iordhinne mz bøgðhom knæm. The kysto thøm mz store vyrðning ok gudz ræddogha. oc leddo thøm sidhan til iherusalem in ij iudha kirkiona. oc doromen atirstængdom. toko the fram gudz lagh oc satto thøm i thera hændir manande thøm vm israels gudh oc vm hans hælgha nampn adonay. hulkin mz lagh. oc prophetom taladhe vidh vara forfædhir. vm i tron oppa ihesum
- XVII.³ som idhir opreste af dødha. Tha karinus ok leoncius hordho thæsse manilse skoluo the mz allom licammenom. oc drøfdhe sökkadho the ij hiærtano. oc opskodhande til lica i himilin. giordho the kors märke mz fingromen a sinom tungom. ok ginstan taladho the badhe til lica sighiande, fan os thwænne stykke perman at vi maghom scrifua thz vi saghom oc hordhom. ok the fingo thøm. Tha sattos the nidhir ok scrifuo swa lydhande

VIII.

TEXTKRITIK OG KOMMENTAR

Texten har i Almindelighed ladet sig restituere med stor Sikkerhed (Orthografi og Bøjningsformer inclusive). Solidt Grundlag for Restitutionen har især de bevarede Bogstavspor i Randen afgivet, idet disse ofte entydigt har ladet sig udlæse. Støtte har kunnet søges dels udenfor Texten: i de latinske og fornsvenske Nicodemus-Evangelier, dels i Texten selv: den metriske Form, Rimene samt det i Linierne ledige Rum. Til Kontrol af Restitutionerne har jeg (Facsimile II) optrukket den oprindelige Kolumne og udfyldt Lakunerne ved en Efterligning af Fragmentets Skrift, saavidt muligt ved Kalkering af hele Ord og, af Hensyn til den lidt vekslede Skriftstørrelse, helst fra samme Side¹.

1^r1. Da den første fuldt bevarede Linie (1^r2) indeholder Synonymerne *glæthe* og *gaman*, hvoraf det sidste har et foregaaende *utan*, maa ogsaa det første have været styret af denne Præposition, og indsættes Ordet *utan* sidst i den foregaaende Linie, vil dettes Bogstaver Træk for Træk vise sig at svare til de bevarede Bogstavspor. Da den saaledes fremkomne Ordfølge *utan glæthe oc utan gaman* udgør en fuld Knittellinie (med 4 Hævninger), maa der antages foran det indsatte *utan* at have staaet et Skilletegn til Markering af Versslutning. Som Rimord paa *gaman* tør man med stor Sandsynlighed regne med Adv. *samman* (jf. *samman* 1^r11), og indsættes dette Ord (foran Skilletegnet), vil dettes Bogstaver atter Træk for Træk svare til de bevarede Bogstavspor. Udfra disse Sætningsrester tør man slutte, at Stedet her i sin Helhed har svaret til det latinske Nicodemi Evang. XIV³ (p. 74): *Congregati ergo sunt omnes Judæi, & fecerunt inter se magnam lamentationem* og det svenske Prosaevangeliums *Tha komo saman alle iudhane. oc hafdho storan graat mællan sin* (p. 79). Foran det indsatte *samman* kan da, svarende til *Judæi*, resp. *iudhane*, indføjes Subjektet *the iutha* (jf. *The iutha* 1^r2 og ovf. p. 45⁹), og denne Konjektur sikres ved to Spor af den nedløbende Hale af *h* (i *the* og *iutha*), synlige foroven lige efter *T* i *The* 1^r2 og mellem

¹ ¹ Nedenfor betegner *Lat.* det latinske Evangelium Nicodemi (A. Fabricius: *Codex apocryphus Novi Testamenti*, Hamburg 1703, revideret 2. Udg. 1719; C. Tischendorf: *Evangelia apocrypha*, Lipsiae 1853); *Fsv.* = Klemmings Udg. af Nicodemi Evangelium, SFSS XXII og IX, 2.

h og *a* i *iutha* 1^{r2}. Til dette Subjekt *the iutha* kan da føjes et foregaaende Attributiv *alle* (= Lat. *omnes*, Fsv. *alle*), hvorefter Verbet *cummu* kan indsættes foran *alle* (*cummu . . samman* = Lat. *congregati sunt*, Fsv. *komo samman*; om Formen *cummu* se ad 1^{v1} og ovf. p. 24³¹ og 35³²), og foran dette Verbum kræves da et Adverbium, der har fremkaldt Sætningens Inversion, sandsynligvis Ordet *Tha* (= Lat. *ergo*, Fsv. *Tha*), skrevet med stort *T*, da det indleder første Vers i et Verspar. Dermed er en sammenhængende Periode tilvejebragt: *Tha cúmmu álle the iútha sámman. útan | gláthe oc útan gáman*. Foran *Tha* maa antages at have staaet nogle Bogstaver (et Ord), som Fortsættelse af det foregaaende, tabte Blads Text.

1^{r3} *forthy*] som Motivering af foregaaende Ytring (»thi«, »nemlig«); jf. ovf. p. 46¹⁰.

1^{r4} *natha*] »vise Naade«; jf. Præs. *nadhar* PostilU: 160¹⁶ o. fl., ODS XIV: 811.

1^{r4-7} *aldrigh . . irl'm*] Til *aldrigh* slutter sig Bisætn. med *sithan*, og Relativsætn. med *sum* knytter sig til *thylec iartighne* (jf. ovf. p. 40⁵); med Prosaordstilling: *aldrigh sithan mænnifca cum i thætla heem. giorthes thylec iartighne sum ih'c hauer nu giort i irl'm*.

1^{r5-6} *mænnifca*] se ovf. p. 45¹⁵.

1^{r6} *heem*] »Verden«; jf. *hemen* DgL I: 865³.866⁴. Om Genus: GG § 430 Anm. 7.

1^{r10} *fratt*] »hørt«, »hørt sige« (jf. ovf. p. 35³⁹).

1^{r11} *riddarana*] ♂: de ved Jesu Grav som Vagt posterede Stridsmænd (Matth. 27.64-66, 28.11f.); *milites* Lat. XIII (=Vulg.), *riddarane* Fsv.

1^{r12} *the andre tre mæn*] ♂: de tre Mænd, der kom fra Galilæa til Synagogen og berettede, at de havde seet Jesus, »som I korsfæstede«, sidde paa Oliebjerget med sine Disciple: *sacerdos nomine Phinees & Ada præceptor & Leuita nomine Agæus, isti tres* (Lat. XIV), *prestine aff galilea swa som heta. phinees. abbas. preceptor. leui aat vidhernampne aggeus . . the thre mænnene* Fsv. Disse tre Mænds Beretning fremkaldte da Jødernes Raadslagning: *Tha cummu alle the iutha samman* &c 1^{r1}.

1^{r12-14} *Att ih'c ær op standen af doth . thætt sighia æi the ena . Num thæt uittna gothe clærka . riddara oc suena.*] Dette Verspar har intet tilsvarende i Prosaevangelierne; *gothe clærka* er

formodentlig atter de tre Mænd fra Galilæa (jf. *prestine aff galilea* Fsv. XIV¹), ligesom *riddara* er de i foregaaende Verspar omtalte; det sidste Ord trækker saa fra den gængse Forbindelse *riddara oc suena* (jf. p. 52³⁸) Rimordet *suena* med sig.

1^r15–18 *Guth lott forthum elyam &c]* Nichodemus henviser til Skriftens Beretning (2Kg.2.1π.) om den himmelfarne Elias, som Elisa (*Elyseus*; *Eliseus* Vulg., *Elisaeus* Lat. (Tischend.), *Helisæus* Lat. (Fabric.), *helyseus* Fsv.) lod eftersøge ved halvtredsindstyve Mænd.

1^r16 *oc]* kan kun give Mening som Adv. («ogsaa»); det foregaaende Skilletegn tyder imidlertid paa, at Skriveren har opfattet *oc* som Konjunktion (jf. Skilletegn foran Konj. *oc* 1^r12, 1^v5.19), i saa Fald urigtigt forbindende *han* og *propheta mæn*; *oc* er muligvis indføjet af Afskriveren paa Grund af en Misopfattelse af Texten.

1^r16 *prophete mæn]* *filiu prophetarum* Vulg. & Lat.; *prophe-tanna synom* Fsv.; jf. ovf. p. 32²³.

1^r16 *æfter han]* ε: at lede efter ham (Elias).

1^r16 *wtt gora]* »udruste«, »udsende«, (jf. Kalkar IV: 560 og II: 123). Ligesom i Fsv. (ovf. p. 10 m. Fodn. 2) og Vulg. (2Kg.2.17) udsender Elyseus her Mænd til Eftersøgning, medens i Lat. Helisæus selv drager med ud at søge efter Elias. Den første af disse Former giver det bedste Forbillede for, hvad der nu sker ved Eftersøgningen efter Jesus.

1^v1. Kolumnen er paa Versosiden afsat en Smule lavere end paa den foregaaende Rectoside, hvorfor der her i den delvis bortskaarne Linie findes lidt tydeligere Bogstavrester, ligesom paa foregaaende Side navnlig i Liniens yderste Del, paa 1^v altsaa af Liniens Begyndelse. De levnede Bogstavspor tillader saaledes umiddelbart at læse det første Ord som *haftho*, det fjerde som *dagha*; Liniens 2. Ord kan med nogenlunde Sikkerhed læses som *lett*, PrætPtc. (Sup.) af *leta* 1^r20 (jf. *lett* 2^v3 samt ovf. p. 23⁷); det 3. Ord kan med nogen Sandsynlighed tydes som *thre* (med nedadgaaende Bue i *h* svagt fremtrædende, men ret utvivlsom; dette *h* er smalt af Form, ligesom *h* i *the* senere i samme Linie). Disse Ord danner da den umiddelbare Fortsættelse af den i foregaaende Sides sidste Linie begyndende Bisætning (*Thaghan the || haftho lett thre dagha*) og viser saaledes, at denne delvis bortskaarne Linie er selve den oprindelige Sides første Linie, hvilket

bekræftes ved det følgende Blads Vidnesbyrd (2^r1, 2^v1; jf. ndf.). Den saaledes restituerede Sætning modsvarer det korte & *qværentes* Lat., (*the*) *letto* Fsv., saaledes at Tidsangivelsen *thre dagha* formodentlig er Rimerens egen Tilføjelſe, indsat som en Parallel til det foregaaende *thre dagha* 1^r16. Efter *dagha* kan med Sikkerhed læses *tha*, hvor navnlig *h* markerer sig tydeligt. Derefter kan videre udlæses *cummu*, Træk for Træk svarende til de bevarede Bogstavspor, der viser, at *c* og første Streg af *u* har været hævede en Smule over Linien, paa lignende Maade som *cu* i *cumma* 1^v8, første Streg af *h* i *han* 1^v9 o. fl. (om PrætPl. *cummu* se ovf. p. 35³³). Endnu det følgende Ord lader sig efter de bevarede Spor med Sandsynlighed læse, nemlig som *the*, hvor der af *h* dog ikke sees nogen under Linien nedløbende Hale, idet dette *h*, hvis ikke den lille Haarstreg er afslidt i Randen, saaledes som vistnok den øvre Del af ' i *ih'm* i samme Linie, har standset lige ved Linien, ligesom *h* i *ithær* 1^r8, *forthum* 1^r15, *thæn* 1^r17 o. fl. Da intet Skilletegn til Markering af Versslutning her er bevaret, melder sig imidlertid Spørgsmaalet, om *tha* hører til den første eller den anden Linie i dette Verspar. Tænkes *tha* knyttet til den foregaaende Sætning, hvorved Num. *thre* vel maatte staa som Thesistavelse, vilde *tha*, brugt emphatisk («da», under disse Forhold«), danne et passende Rim med *sua* 1^v2; men denne Tydning forbydes af det efterfølgende *cummu the*, som hører Eftersætningen til; en saadan Inversion forudsætter efter Digtets Ordstillingsnorm (se ovf. p. 49³) et Eftersætningen indledende Adverbium, hvoraf følger, at *tha* er dette Indledningsord, saaledes at Versskilletegnet har staaet foran *tha*. Derved bliver *dagha* den første Linies Slutningsord, følgelig dannende Rim med *sua* 1^v2, et Rim af samme Type som *knæ* ~ *uæghna* o. fl. (ovf. p. 13). Versparrets anden Linie, der saaledes begynder med *tha cummu the*, svarer til *reversi* Lat., *the komo atir* Fsv.; og efter det ledige Rum i første Linies Slutning kan her formodes at have staaet *atær til iutha* (om *atær* med *æ*, svarende til *hethær*, *ithær*, se ovf. p. 27³, om *iutha* uden Artikel ovf. p. 45⁹), hvortil da føjer sig næste Linies *oc sautho sua*; jf. *reversi dixerunt* Lat., *the komo atir ok sagdho iudhomen* Fsv. Versparret restitueres da i følgende Form, hvor Scansionen kan være noget tvivlsom: *Thaghan the haftho létt thre dágha. tha cummu* (el. *cúmmu*) *the átær til iútha oc saútho suá.*

1^v2 *sporia*] om Rimforholdet i dette Verspar se ovf. p. 11 (nederst).

1^v4 *att*] jf. ovf. p. 53³⁶.

1^v4 *louaffe guth*] »lovet være Gud«; jf. ovf. p. 29¹², 32³⁵ og 38²⁷.

1^v6 *tolf*] *septem viros* Lat., *siu mæn* Fsv. Tallet *tolf* (*XII*) skyldes en Fejllæsning (for *VII*), en velkendt Forvexling af *x* og *v*, som f. Ex.: *Mat. VIII* PostilU: 65¹⁹ ♂: *Matth. XIII*; *Mat. XV* 70²⁷ ♂: *Matth. XX* o. fl.; jf. ODS XXVII: 1027, u. X 1. 2.

1^v6 *sum hanum uæl kænde*] muligvis Afskriverforvanskning for opr. *sum han uæl kænde*, med *han* som Subjekt og dertil svarende regelret Sing-Form af Verbet (ovf. p. 45²⁰); jf. Lat.: *viros amicos Ioseph, quos et ipse Ioseph noverat amicos*; Relativsætningen udelades i Tischendorfs Text-Gruppe D, ligesom i det fornsvenske Nicodemus-Evangelium.

1^v10 *a hæNDAR*] »henimod«, »(nær) til«; jf. ovf. p. 47¹⁴.

1^v12 *rem*] »Larm«, »højt Raab«; svarer til vn. *hreimr* m. »Larm« (*reimr* Fritzner); dette Ord er iøvrigt ukendt i Østnordisk, men Haandskriftets faste Orthografi tillader kun en Tydning med *e < æi*, forbyder saaledes en Sammenstilling med bornh. *ræmjā*, vn. *renja* »brøle«.

1^v12 *faghnatho . . cummu*] Efter *faghnatho* findes en Rasur; et kort Ord er bortraderet, muligvis *oc*, idet et *c* kan synes at være svagt kendeligt, men Skriveren har vistnok efter at have observeret sin Skrivefejl først overstreget det urigtig skrevne Ord med et Par skraa Streger, som Rasuren ikke helt har fjernet. Man maa snarest formode, at Afskriveren fejlagtig har opfattet *cummu* som PrætPl., sideordnet med *faghnatho*, og derfor skrevet *faghnatho oc cummu*; Fejlen er da delvis ophævet ved Rasuren, men den knebne Plads kan have hindret Indføjelsen af det rette Ord (som endelig ved en Skrivefejl kan have manglet i hans Forlæg). Idet Stedet her svarer til *occurrerunt ei obviam (clamantes &c)* Lat., (*alle iudhane*) *vorō til redho . oc gingō mot honom (sighiandes &c)* Fsv., maa det manglende Ord være *hans* eller af metriske Grunde snarere *iosephs*, eller muligvis (svarende til latinsk Genitiv *ioseph*) uden Gen.-Endelse: *ioseph*.

1^v15 *sin frægh*] ♂: hvad han havde hørt (erfaret), hvad han vidste. Om *frægh(th)* ovf. p. 30²⁶.

1^v17 *husett*] ♂: det Hus, hvori Joseph sad fængslet.

1^v17–18 *fyrā uæghna*] *a fyrā hørnomen* Fsv., *a quattuor angulis* Lat.

1^v18 *For mik tetthes man en*] jf. ovf. p. 13⁵ og 48³⁴.

1^v18–19 *han sken skærathe æn solen*] mulig Afskriverfejl for *han skæráthe* (< *skæráre*; ovf. p. 29¹⁸) *æn sólen skén* (~ *man en*).

2^r1. Denne Linie har kun bevarede Bogstavspor i den oprindelig midterste Del, begyndende lige over *af* i 2^r2 og sluttende, med stærkt udviskede Træk, i det yderste Hjørne tilhøjre af den bevarede Del af Bladet. Sporene af det første Ord i dette Afsnit kan med nogenlunde Sandsynlighed læses . . *athe* (*a* mindst sikkert); derefter følger et saa stort Mellemlum, at her kan antages at have staaet et Skilletegn til Angivelse af Verslinieslutning. Det næste Ord er *han* (neppe *Han*, da ingen rød Farve er kendelig; jf. p. 19³²), sikret Træk for Træk, hvorefter følger et sandsynligt *tethe* (hvor navnlig *e*, *h*, *e* med Sikkerhed kan læses), derefter rimeligvis *mik* (med Spor af alle Bogstaver) og endelig yderst i Hjørnet Spor af to Bogstaver, af hvilke det første kan være *o* eller snarest *s*, det andet *c* eller snarest *i*; hvorom nærmere nedenfor. Liniens afskaarne Del tilvenstre maa ifølge Contexten have begyndt med Ordet *ih'c* (*ihesus*, som Prædiket til foregaaende Sides *iak ær*), og derefter tør skønnes at have staaet et Inquit-Led, hvis Verbum ender paa det ovennævnte . . *athe*, altsaa sandsynligvis: *han suarathe*¹, efterstillet, men uden Inversion (jf. ovf. p. 49¹⁷); det sidste af disse Ord skal følgelig danne Rim med *uar* 1^v21, af lignende Type som *knæ* ~ *ueghna* 1^v17–18 (jf. ovf. p. 13). Denne Verslinie, vel med 3 Hævninger (jf. ovf. p. 12f.): *iák ær ihéfus han suárathe*, idet Scansionen *suárathe* ikke synes rimelig, gengiver da *dixit ad me: Non sum Elias ego, sed sum Jesus Nazarenus, cujus corpus sepelisti* Lat., *han sagdhe mik. ey ær iak helyas vtan iak ær christus ihesus. hulkins licamma thu hedhirlica iordhadhe* Fsv. — Liniens sidste Del, der sammen med *clæthe* ved det efter dette Ord staaende Skilletegn markeres som udgørende den næste Verslinie (i et nyt Verspar), maa efter Ordene *Han tethe mik clæthe* have indeholdt en Sætning svarende til (*Jesus*) *ostendit mihi sindonem, & fasciale, in quo caput ejus involveram* Lat., (*han*) *vüste mik liikkældhit. oc hofwoth klædhit i hulko han war sweptir* Fsv.; efter Rummet i Linien tør Sætningen da rimeligvis restitueres som *Han tethe mik sithan oc sitt liik || clæthe* (eller muligen . . . *oc sithan . .*), idet en poetisk Forenkling

¹ Man kunde mulig her som Inquit have ventet *uar hans suar*, med Rim paa det foregaaende *huallt hærra thæn uar*; men en saadan Inquit-Form har Rimeren formodentlig ikke haft til Raadighed.

af *sindonem* & *fasciale* indføres, med Støtte af Vulgatas *accepto corpore, Ioseph inuoluit illud in sindone munda* Matth. 27.59.

2^{r2} *mikin*] Efter dette Ord skimtes i Randen den forreste Bue af et *g*, af hvilket yderligere sees den afsluttende tynde Skraa-
streg til nedre Bue, muligvis tillige lidt af denne Bues venstre Side. Efter Rimordet [*liik*] *clæthe* kan da her med fuld Sikkerhed indsættes Ordet *glæthe*, med efterfølgende Skilletegn til Markering af Versliniens Afslutning. Den næste Linies *de*, med efterfølgende Subj. *han* og Obj. *mik* samt Stedsbetegnelsen *til arymathia*, gør Udfyldningen af *de* til [*le*]*de* sikker (jf. PrætPl. *ledo* 1^{v12}, 2^{v8}.10 samt ovf. p. 23¹⁵); foran dette Ord maa da have staaet et Adv., efter Rummet i Linien sandsynligvis *Sithan*, hvormed Inversionen faar sin Begrundelse.

2^{r3} *bath mik*] med Hovedstaven af *k* i *mik* bevaret lige ved den afskaarne Rand. Udfyldningen af Linien kan ikke være tvivlsom, idet Knittellinien *oc bath mik . . . tiughu dagha* maa svare til (*Jesus . . duxit me in Arimathiam . .*) & *dixit mihi: Pax tibi, & usque in quadragesimum diem non exeas de domo tua* Lat., (*han*) *sagdhe mik, Fridhir vari thik. oc i fyretighi dagha skalt thu ey wtfara af thino huse* Fsv.; herefter kan *tiughu* udfyldes til *fyritiughu* (jf. *fyra* 1^{v17} og Formerne *fyra* — *fyritiugu* i B 69, DgL I: 740⁴.226¹⁴.233⁵.235²; GG § 140 Anm. 1), og det foregaaende *bath mik* i L.3 kræver umiddelbart Inf. *bitha*, hvorefter Rummet i Linien saavel som Contexten gør Indføjelse af Adv. *thær* (efter eller foran *bitha*) rimelig. I den saaledes restituerede Verslinie *oc bath mik* [*bitha thær* (event. *thær bitha*) *fyri*]*tiughu dagha* synes den foreliggende Texts ved Skilletegnene sikrede Rim *arymathia* ~ *dagha* i høj Grad ufuldkommet (selv i Sammenligning med *sporia* ~ *arymathia* 1^{v2-3} o. l.), saaledes at man fristes til her at formode Afskriverforvanskning for *oc bath mik thær fyritiughu dagha bitha* (~ *arymathia*).

2^{r4} *Oc sithan &c*] I det følgende omformer Digteren med kompositorisk Forenkling Nicodemus-Evangeliets vidtloftige Beretning, der efter Jesu Ord til Joseph: *usque in quadragesimum diem non exeas de domo tuo. Ego autem ambulo ad discipulos meos* har (i Lat. og Fsv.) følgende Handlingsled: 1° Jøderne forfærdes. 2° En vis Levit (*quidam Levita*; Var.: *Levi didascalus* o. l.; *en iudhe som hætt leuius* Fsv.) fortæller om den gamle Simeon, der i Templet tager Jesusbarnet i sine Arme og velsigner det. 3° Jø-

derne hidkalder de førømtalte tre Mænd fra Galilæa (jf. ovf. ad 1^r12) og lader dem gentage deres Beretning om den opstandne Jesus paa Oliebjerget og hans Himmelfart derfra; Jøderne undrer sig og gentager Mændenes Ord. 4° Joseph staar op og spørger Jøderne, hvorfor de undrer sig over Jesu Opstandelse: Simeon sacerdos magnus havde to Sønner, der ogsaa stod op af deres Grave. I Digtet sammentrænges dette Afsnit paa en saadan Maade, at Joseph samtidig i øget Grad bliver Handlingens Hovedperson; baade quidam Levita (i Mom. 2; jf. ndf. ad 2^r11) og de tre hidkaldte Mænd (i Mom. 3) forsvinder, idet deres Ytringer lægges Joseph i Munden. Yderligere motiveres i Digtet Josephs 40 Dages Tøven i Arymathia, idet han, efter Jesu Ord, paa den 40. Dag gaar til Oliebjerget og ser Jesus fare til Himlen (jf. ndf. ad 2^r5 Slutn.).

2^r4 *oliueti*] Derefter i Randen Spor af et *b*, i det selvfølgelige 2. S sammensætningsled *biargh* (skrevet med halv Afstand; se ovf. p. 20²⁸); jf. f. Ex. *oliueti biergh* VFP: 213^{5.9.28}, Brandt GL: 243¹⁰. Det i L.5 følgende Rimord *iunccara* kræver efter *oliueti biargh* Inf. *fara*, sideordnet med det foregaaende (konjekturele) *bitha*, og Inf. *tala* i L.5 forudsætter en foregaaende Infinitivspartikel *att* (skilt fra *fara* ved det sædvanlige Tegn for Verslinieslutning): *til oliueti b[iargh fara. att] tala meth hanum oc hans iunccara*.

2^r5 *iunccara*] af Skriveren rettet fra *iungara* (neppe omvendt); *c* er tydelig markeret ved en lille, i skarp Vinkel tilsat Fane foroven, ganske som foregaaende *c*; men af *g* er den nedre venstre Bue med Skraastreg saavel som Fanen foroven tydelig fremtrædende, hvorimod højre Side i øvre og nedre Bue kun svagt skimtes og maa antages at være bortraderet. Subst. *iunccara* er AccPl. af *iungari* m. »Discipel« (jf. (*Jhesus*) *aath nattuort mz hans iungeræ* HellKv: 13¹³, *allæ the iungeræ och allæ apostlæ ther myn kiæræ søn i værilden tientæ* 21³; mht. *iunger*, oht. *iungiro*, osax. *iungaro* o. fl., Grimm DWb IV, 2: 2379) sammenblandet med *iuncari* m., Sideform til *iunchærra* (Marius Kristensen FrO: 44; mnt. *iunker*, *iuncher*, mht. *iuncherre*); Sammenblandingen skyldes ikke blot Ordenes formelle Lighed, men ogsaa Brugen af *iuncari* i Bet. »ung Mand«, som i fsv. *thæn vnga menlösasta oc ælskelicasta iunkherran*, om Christus (Söderwall), ligesom af mht. *junchërre* i Bet. »Jüngling« (Lexer MhdWb. I: 1490, s. v. *junger*); jf. omvendt *iungeræ Cristoffer* GldaKr: 192³⁰.

2^r5 Slutn.] Da Digtet saaledes, som ovenfor fremhævet, lader Joseph selv drage til Oliebjerget og tale med Jesus og hans Disciple, er han blandt dem, der oplever Jesu Himmelfart. Den bortskaarne sidste Del af Linien 2^r5 kunde da antages (efter et Skilletegn til Markering af Verslinieskifte) at have indeholdt Ordene *Thær sagho ui han* (jf. *sagho ui* 1^v3 og om Acc. *han* ovf. p. 34²²), fortsat med næste Linies *til himmirikis fara*. Rummet i Linien gør det imidlertid sandsynligt, at der ikke har staaet *sagho ui*, men det lidt mindre pladskrævende *sa iak*, hvilket stemmer vel med Digtets Placering af Joseph som Hovedperson. Den rette Restitution er derfor nok: *Thær sa iak han til himmirikis fara*.

2^r6 *meth hethær o . . .*] Denne Verslinie, der begynder med Synonymleddet *meth hethær o*[c . . .] og ender med Rimordet [. . .]ra (~ *fara*), er en poetisk Udfyldningslinie, der saa at sige digter sig selv, idet *hethær* drager Ordet *æra* (i oblik Form *æro*) med sig (jf. *hedher oc æræ* Rimkr. 4208, 4392, 4570, 5044, 5054 o. fl.), og Rimordet paa *fara* næsten lige saa sikkert er Verbet *uara* (jf. ovf. p. 24²). Verslinien faar da følgende restituerede Form: *meth hethær o*[c *æro thær att ua*]ra (om oblik Form *æro* se ovf. p. 32⁸).

2^r7 *all thæf . . .*] Efter *thæf*[*fe*] maa følge et Subst. i NtrPl., rimende paa *iorth*; altsaa *all thæffe orth*. (med Skilletegn i Versslutning), svarende til *Cum hæc omnia audissent principes sacerdotum & cæteri sacerdotes, & levitæ* Lat., *Tha iudha biscopana oc adhre preste oc gudz æmbitis mæn thætta hortho* Fsv. Den derefter følgende Hovedsætning, der slutter med *a iorth* 2^r8, svarer til *stupefacti sunt, & veluti mortui ceciderunt in facies suas in terram* Lat., *fasadhis thøm vidhir. oc af myklom ræddogha fiollo the til iordhinna oppa sin ænlite* Fsv. Af denne Hovedsætnings sidste Ord (2^r8) svarer *døthe* da til Latinens *mortui*, og *nither a iorth* kræver et foregaaende *falla* (i PrætPl.) ≠ *ceciderunt* Lat. og *fiollo* Fsv., altsaa *fiullu* (jf. *fiullæ* Cambr. og (?) Huskv. I (Fragm: 2¹⁹.32¹), HellKv: 11³⁴, Lucid: 29³²) eller *fiollo* (jf. *fiollæ* ÆB: 22⁷ o. fl.); da yngre skaanske Kilder har *fiollo* Sjt: 18¹³.33¹².34¹¹, PostilU: 13¹⁹.233¹⁹.333²⁰ &c¹ (med *iø* < *io*), er *fiollo* her sandsynligst (om Formerne se GG § 95, § 178, 3, § 180, 2 samt ovf. p. 26²⁸). Med Støtte af *fasadhis* og (*af myklom*) *ræddogha*

¹ Sjældnere *fiollo* PostilU: 363².

Fsv. (*stupefacti* Lat.) kan den forrest i L.8 bevarede Orddel *fa* restitueres til *af fafa* (jf. ovf. p. 31²⁴). Verslinierne faar da Formen *Thaghan iutha hortho all thæf[fe orth. the fiollo af fa]fa dothe nither a iorth.*

2^r8 *Oc undratho*] Verbet forudsætter, ligesom nedenfor L.10, utvivlsomt i den tabte Del af Linien Præp. *a* (jf. *hon vndrathe vpa hans vishet* Sjt: 59²¹, *vppa hwilkit som the migit vndratho* 29³²), desuden et forstærkende Adverbium (jf. *tha borghathe konungin storliga vndra* Sjt: 11²⁹, *vndratho migit* 29³².49¹), efter Rummet i Linien snarest *sua storleca* (jf. *sua star[k]leca* 2^v20; om *-leca* ovf. p. 25³). Versliniens restituerede Form bliver da *Oc undratho [sua storleca a thæ]tta maal.*

2^r9–10 *oc thætt hiarta ryghe s . . . staal*] Verslinien er ved *oc* betegnet som sideordnet med *thætta maal*, og *staal* kan med Rimelighed kun antages at staa som Del af en Comparatio, med Konj. *sum* og den især i ældre Tid her almindelige ubestemte Artikel (*sum ett staal*; jf. *jomfrv blegnede som etth bast* RD III: 36 o. fl., Aage Hansen Best. og ubest. Subst. p. 69, ODS IV: 345, en 18,2 Slutn.). I Forbindelsen *thætt hiarta ryghe* foreligger det ovf. p. 28¹⁵ omtalte Subst. (mht. *herze(n)riuwe*), betegnende den stærke Hjertesorg (Hjerteve, Kummer, Anger), som Jøderne nu med Undren føler, og til dette Led hører da den ovenfor nævnte Comparatio, der maa have haft Formen *sua hart sum ett staal* (»der skærer i Hjertet som et Staal«).

2^r10 *the undratho mik . . .*] Linien supplerer sig ved det delvis bevarede Adv. *mikitt* og Rimordet *sua* 2^r11; i Overensstemmelse med Parallelsætningen ovenfor i L.8 maa den da have haft Formen *Thæn tima the undratho mikitt thær a* (jf. *thær af* 2^r2, *thær [til]* 2^v18–19 samt ovf. p. 46³⁹).

2^r11 *talathe til iutha sua*] *talathe* skulde ifølge Prosaevangelierne have som Subj. *Levi* el. *quidam Levita*; men som ovf. (ad 2^r4) omtalt, maa denne Handlingsperson skønnes at være udskudt i Digtet, saaledes at den Talende her rimeligvis er Joseph. Det sidste Ord i L.10 maa da antages at være *ioseph*, neppe *leuius* e. l.

2^r11 *I mughu me . . .*] Efter *me* sees en Bue af det følgende Bogstav, der snarest er et *t*, i Ordet *meth*. Da følgende Verslinies sidste Ord maa være *guth* (se ndf. ad 2^r12), tør det hermed

rimende Ord i 2^r11 antages at være *buth* i Betydningen »Meddelelse, Udsagn, Paastand« (jf. *buth* ~ *guth* 1^v4), nærmere forklaret ved Bisætningen *att ih'c æi op stoth af doth* &c. Linien tør følgelig antages at have haft Formen *I mughu meth allo neka thætt buth*, ligesom ndf. 2^v21 med Præpositionsleddet *meth allo* (jf. DgL I: 72⁶), desuden med *neka* i Betydningen: benægte, afvise.

2^r12 *en san*] kræver som umiddelbar Fortsættelse Subst. *guth*, idet NomSgM *san*, ikke *sandær*, er den her ventede Form (ovf. p. 32³⁶); jf. *san gud* PostilU: 147²³.150²⁴.151³¹ o. fl. — Herefter maa i Liniens Slutning have staaet en Apposition til Navnet *symeon*, svarende til *magnus sacerdos Simeon* Lat., *store prestin symeon* Fsv.; denne Simeon, der Luc. 2. 25 blot omtales som *homo iustus & timoratus, expectans consolationem Israel*, identificeredes stundom med Rabban Simeon, der var præses synedrii, fungerende Ypperstepræst. Som Oversættelse kunde da tænkes Betegnelsen *præsta hofthing*, som SøndEv: 44¹⁰ (hvor der for Udgavens *allæ præstæ, hoffdhingænæ* skal læses *allæ præstæ hoffdhingænæ*, som Sammensætning); da imidlertid Rummet i Linien neppe tillader Indsættelse af dette Ord, maa der antages at have staaet blot *Præsten* eller snarere (jf. Fsv. og Lat.) *Store p̂sten* (jf. ovf. p. 20¹¹).

2^r13 Slutn.] Efter *man.* (Rimord til *han* 2^r14) har staaet en Bisætning, hvortil Hovedsætningen *han sighnathe han* har sluttet sig som Eftersætning (jf. ovf. p. 49¹⁴). Af denne Bisætning er den indledende Konjunktion delvis bevaret, idet der i Liniens Slutning staaer *tha* med Spor af to umiddelbart følgende Bogstaver: *gh* (af *g* sees Toppen af øvre Bue og nedre Bues afsluttende Skraastreg, af *h* blot Toppen); her kan altsaa læses *thaghan*, hvorefter maa have fulgt *han ih'm hitte* (eller *fan*, som dog ikke synes at have kunnet fylde det ledige Rum i Linien).

2^r14 *Han bedes af*] kræver Fortsættelsen *guth*. Som foregaaende Verslinie viser, slutter ChrOpst. sig her nærmere til Lucas-Evangeliet end til Nicodemus-Evangeliet. Ordene *Han bedes af guth* [. . .] *til lifthe. att han matte* &c maa saaledes sammenstilles med Luc. 2. 26: *Et responsum acceperat a Spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini*. Stedet her kan da restitueres som: *Han bedes af* [*guth att han thær*]

til *lifthe. att &c.*, hvor *thær til* (+ *att*) har temporal Betydning, ligesom f. Ex. i vn. *lát barnit hjá mér þar til er þér komit apr* (Fritzner III: 1008); jf. ovf. p. 46³⁹.

2^r15 *i thæ . .]* har Præp. *i* med halv Afstand fra det efterfølgende Pron. (jf. *i thætta* 1^r6); maa sandsynligvis restitueres som *i thætta lif hitta* (om Acc. for Dat. se ovf. 31²⁰ og 35¹¹; om Halvrím p. 13). Efter det paafølgende Skilletegn maa forudsættes et Adv., der fremkalder Inversionen i den næste Sætning, rimeligvis *Tha* (*Tha gaf hanum . .*); jf. p. 49⁴.

2^r16 *hælghe]* efterfulgt af *and*, af hvis første Bogstav den forreste Halvdel er bevaret; Ordet *and* staar i Versliniens Slutning, ~ *hand* 2^r17. Næste Verslinies Begyndelse kan med Rimelighed restitueres til [*att han ih'm i*] *mynstarett bar &c.*, svarende til *suscepit eum . . tenens in manibus* Lat.

2^r17 Slutn.] Efter *hand* (med usikkert Skilletegn efter) staar *A* samt Spidsen af den venstre Skraastreg i *f*. Denne Præposition hører sammen med Verbet *spathe* 2^r18, og Præpositionens Styrelse er det Substantiv, hvoraf Slutningen er bevaret forrest i L.19: *pilse*, der naturligt restitueres som *skipilse*, svarende til *skipilse* »Natur, Beskaffenhed« PostilU: 143²¹.155^{15,27}, Kalkar III: 784. Versliniens fulde Form tør da antages at have været *A[f thæffa barns ski]pilse han mikitt spathe*. (jf. *dixit ei: Annuncio tibi de puero isto* Lat., (*han*) *sagdhe hænne af thæssø barneno* Fsv.).

2^r18–19 *gotha l . . bathe]* Denne Verslinie (~ *spathe* 2^r18) maa udgøre en appositionel Bestemmelse til *mikitt*, svarende til *Hic positus est in ruinam, & in resurrectionem multorum* Lat. (= Vulg. Luc. 2. 34), *Thænne ær sattir mangom til oprættelse oc til motsighilsa tekn* Fsv.¹ Efter *gotha l* sees en buet Del af et Bogstav, der her, efter *l*, kun kan være en Vokal: *e*, *o* eller *ø*; denne Bogstavforbindelse maa antages at være Begyndelsen af det Substantiv, hvortil *gotha* staar som Attributiv, medens et andet Adjektiv af modsat Betydning (jf. *ruinam* : *resurrectionem*) som efterstillet Attributiv har været tilknyttet ved *oc* (i Forbindelse med *bathe*), som i *ræta mæn oc spakæ* o. l. (Lollesgaard Synt. Stud. p. 65f.). Det med disse Attributiver udstyrede Substantiv maa efter Parallelstederne antages at have haft Betydningen: Til-

¹ Jf. *Thenne ær satter onda mænniskior oc otroo til nidherfal, Oc godha mænniskior oc troo ær han satter til opstandilse, Oc til thz tekn som skal moot sighas* PostilU: 28²⁵⁻²⁸, *thennæ ær satter ij nedher fal ondæ ok utro, ok ij opstandilsæ godhæ ok [tro]. Ok ij thz tekn som skal motsighes* SøndEv: 38³⁻⁵.

skikkelse (af god eller daarlig Art) e. l., og efter Attributivets Form (*gotha*) bestemmes det som AccSgFem. (se ovf. p. 33²⁰) eller AccPlMasc. el. Fem., dog saaledes at *bathe* snarest tyder paa den første af disse Muligheder, idet en Konstruktion med et Subst. i AccPl. (Masc. el. Fem.) muligvis vilde have medført Formen *batha* (som Pronomen, med samme Kasusform; jf. *batha fôtær* (Acc.) DgL I: 227²⁷, *batha hændær* 234¹⁴, *thæn ena* — *thæn andra* [præst] — *thøm batha* Sjt: 65¹, *vppa batha sidhær* 87¹⁷), medens et Sing.-Substantiv gør *bathe* (- oc) til den selvskrevne Form. Som muligt Plur.-Subst. kunde man tænke paa *loter* el. *løter* (GG § 461, 5-6): *gotha loter (løter) oc onda bathe*, hvortil dog maa bemærkes, at *lot* i middelalderligt Sprog først og fremmest betyder: Part, Andel, lige Del, og at Betydningen »Vilkaar«, »Skæbnetilskikkelse« baade i ældre og nyere Sprog vistnok udelukkende er knyttet til Sing.-Formen; f. Ex. vn. *lutr þeirra var í bezta lagi, er Oddr var í sveit með; lutr bóandanna; þeirra lutr var æ minni ok minni* &c (Fritzner *hlutr* 6); fsv. *han læt illa vm sin lot; tha hafde tw faat then werra lutt; werre lotin; thu gafft oss thinna æwinnelikketz looth ok del* (Söderwall *luter* 3); jf. SAO *lott* 4, ODS I. *Lod* 3. — Som en anden Mulighed staar Subst. *lykka (løkka)* i neutral Betydning: Skæbnetilskikkelse, Skæbne, som f. Ex. i mz *hannum i kretzen gaa och ficthe som løckhen hwn gaffue* Rimkr. 1370, *Løcken hwn ær eth vndherlieth trolldh* 1925, med kvalitativt bestemmende Adj. som i Folkevisen: *Marsti haffuer di daatter tho: saa tranngæ lycke* (Vedel: *saa krancke Skeben*) *saa monne di faa* DgF III: 394, *handtt skal haffue den unde lycke* (el. *den krancke lycke*), *den guode kandtt icke faa* II: 180 ff. (jf. smst. 150: A 13, B 3 og Danske Metrikere I: 141), eller hos Peder Laale: *Somme tijl land oc somme til strand haffwe bæst løckæ* PL 321 o. fl. Indsættes denne fra Ordsprog og Folkeviser tidlig kendte Forbindelse, fremkommer en Verslinie, der giver en efter Forudsætningerne passende Mening og desuden paa rimelig Maade udfylder Liniens Rum, dog, som det maa skønnes, bedst, naar *kranka* indsættes som det sidste Attributiv (og ikke *onda*, som vistnok knebent fylder Rummet); mod Restitutionen *gotha løkko oc kranka* (ev. *onda*) *bathe* kan neppe gøres anden Indvending end den, at en lydaabnet Form *løkko* staar som Textens eneste Exempel paa $y > \emptyset$ udenfor *r*-Forbindelse (ovf. p. 25¹⁸; om udlydende *o* i *løkko* se p. 26³⁰ og 32⁸), og at man

andensteds i Texten finder Formen *lykkia* 2^v10 (Inf. »lukke«). Her-til maa dog bemærkes, at *lykka* »Lykke« og *lykkia* »lukke« rummer væsentlig forskellige Forudsætninger for Lydaabning, idet Laane-ordet *lykka* ikke har den palatale Konsonantforbindelse, der i *lykkia* har Betingelse for at hindre Lydaabning; jf. bornh. *lōka* (& *lāka*) »fortuna, felicitas«, *lōkəlīer* (Esp. § 104) overfor *lykka* »indhegnet Mark« (glda. *lykkia*; Esp. § 92, 1 og p. 209; tilsvarende i Skaansk, GLeeh SB: 31); Antagelsen af Lydaabning i *lōkka* (*lōkko*) her i ChrOpst. kan endvidere støttes af Formen *soc[cattho]* »sukkede« 2^v17 (ovf. p. 25³²) og af den i 15. Aarh. ofte forekom-mende ø-Form (f. Ex. almindelig i Rimkrøniken, i Stockh.-Haandskriftet endda eneraadende). Ogsaa andre Konjekturmulig-heder findes dog, som *lethning* »Førelse« (i Sing. el. Plur.), ogsaa *lethsaḡha* »Vejvisning« o. fl. — Den navnlig af Rimet fremkaldte Ordstilling med *bathe* sidst i Sætningen er velkendt fra senere Digtning: *her Suanti oc bespen baade (~ til raade)* DanskeViser I: 6 (V. 22; ligesaa V. 24.33; Nr. 25, 21 o. fl.).

2^r19–20 *Simeon hafthe &c*] Liniens Slutning maa have indeholdt det logiske Mellemed mellem den første Sætning, at Simeon havde to Sønner, og den følgende, at de stod op af Døde, og dette Mellemed har med sit sidste Ord (som ender paa *the*) dannet Rim paa næste Linies Slutningsord, der har staaet som Styrelse for Præp. *meth* 2^r20 og derved knyttet sig til *stotho op af doth*. Ikke mindst i dette særlige Tilfælde, hvor Simeon-Sønnerne, som det senere berettes, sendtes tilbage fra Dødsriget *ut muti*, indtil Gud gav dem Lov til at tale, kan deres Opstaaen af Døde naturlig have haft Bestemmelsen *meth mikin uithermotho* (af *m* i *mikin* sees den første Streg lige ved den afskaarne Rand; om AccSgF *mikin* se ovf. p. 33¹⁴, jf. *mikin* [*glæthe*] 2^r2; om oblik Form *uithermotho* se ovf. p. 32⁸, om *e* i *uither-* ovf. p. 27⁴, om *-o* p. 26³⁰ og 32⁸; jf. gllda. *wedhermodh* Dyrerim Indl. 244, Kalkar IV: 772, fsv. *vidhermotha*, mnt. *weddermode*), hvoraf videre følger, at det foregaaende Rimord er [*dō*]the, jf. *the doo oc nidhir iordhadhos* Fsv. (om svag Præt. *dothe* se ovf. p. 36²³ og 45²⁹; Rimet *dothe* ~ *motho* svarer til *sænda* ~ *kænde*; ovf. p. 13; men Originalen kan muligvis have haft *dotho* ~ *motho*); da nu PrætPl. *dothe* (for *dotho*) forudsætter en Relativsætning med *sum* (el. *thær*) som Subj., og ikke en Hovedsætning med Subj. i grammatisk Plur.-Form (se ovf. p. 45²⁰; om *sum: thær* ovf. p. 40ff.), kan L.19 ud-

fyldes til *sum . . . dothe* med et mellemstaaende Ord, der efter Rummet i Linien kan antages at have været *brathleca* (jf. *een siæl, hwilken bradhelighe war kallædh for gutz dom* SøndEv: 5²⁰, *at æy komme dodzsins dagh bradhelighe offwer edher* 161¹⁷, *om noghen wordher bradhelighe doth* ÆB: 297¹²; efter det ledige Rum i Linien er *brathleca*, og ikke *bratheleca*, den sandsynligste Form; jf. ovf. p. 27¹). L.19–20 faar da følgende restituerede Text: *Simeon hafthe twa syner* [*sum* (ev. *thær*) *brathleca dø*]the. the *stotho op af doth meth* *m*[*ikin uithermotho*].

2^r21 *The æra nu*] kræver som Verslinieslutning Ordene i *arymathia*, sikrede ved de bevarede Bogstavspor: Toppen af *i* (med halv Afstand fra det efterfølgende Ord; ovf. p. 20²⁵) og af Substantivets 5 sidste Bogstaver: *athia*. Sætningen, der udgør en fuld Verslinie, svarer til *ecce sunt in civitate Arimathia* Lat., *the . . æru i minom stadh aramathia* Fsv. — Af dette Verspars 2. Linie kan læses Begyndelsen: *meth*, sikret ved de bevarede Toppe af de 3 sidste Bogstaver (med Plads til foregaaende *m* efter Skille tegn ved Verslinieslutning), samt *al*, sikret paa tilsvarende Maade. Da denne Verslinie skal danne Rim paa *arymathia*, og de to første Ord naturligt restitueres som det ovenfor (2^r11) omtalte Præpositionsled (Adverbium) *meth allo*, fores man til Konjekturen *meth allo sua som dothe the thiia*, svarende til *cum nemine tamen loquentes, sed ut mortui silentes* Lat., *the tala mz ængom vtan thighia swa som dothe* Fsv. Rummet i Linierne 2^r21 og 2^v1 viser (se Facs. II) med betydelig Sikkerhed, at Sideskiftet har været efter *dothe*, og at det følgende Sætningsverbum (i 2^v1) maa have haft den ogsaa fra Skaanske Lov kendte Verbalform *thiia*, rimeligvis valgt for Rimets Skyld (~ *arymathia*), modsat *thighia* 1^v16 ~ *sighia*. Øverst paa Bl. 2^v er Linieafstanden forholdsvis lille og Skriften derfor noget mindre, men et fuldskrevet *thighia* synes Rummet neppe at tillade.

2^v1. Svarende til 2^r1 har øverste Linie paa Versosiden kun bevarede Bogstavspor i den oprindelig midterste Del. Efter den ovf. nævnte Versslutning *the thiia*, Rim paa *arymathia*, har den yderste, tabte Del af øverste Linie indeholdt nogle Ord, hvoraf det sidste Slutningsbogstav har efterladt sig et Spor i Bladets yderste Hjørne, en Skraastreg, der kan være sidste Del af et *k*. Derefter læses med nogenlunde Sikkerhed *mana*, et af Rimerens Yndlingsord, og med fuld Sikkerhed *ithær* (lige over *mato* i L.2);

derefter et kort Ord, rimeligvis *att*, samt et *i* (Pron.), ved halv Afstand (ovf. p. 20²⁷) skilt fra et Ord, der maa være et Verbum og med særlig Støtte af de to tydelige *g*'er med Sikkerhed kan læses som *lægge* (PræsKonj2Pl.; se ovf. p. 38¹⁸⁻³⁴). Derefter sees Spor af endnu to Bogstaver, hvoraf det andet maa være et *h*, kendeligt paa den afsluttende Haarstreg; muligvis Ordet *thær*. Da ogsaa disse Linier indeholder Josephs Ord til Jøderne, maa *mana* være Inf. og saaledes forudsætte et Modalverbum i den foregaaende (tabte) Del af Linien og efter al Rimelighed som Subjekt Ordet *iak*, hvis sidste Bogstav har efterladt sig det ovenfor omtalte Spor. Efter de til foregaaende Vers hørende Slutningsord *the thiia* (el. *thighia*), med paafølgende Skilletegn, tør da antages at have staaet *Thy* (eller *Nu*) *uil iak mana ithær at i lægge thær . .*, hvor dette konjunktiviske Verbum maa have staaet i en fraseologisk Forbindelse, der har givet Rim paa det følgende *mæla* 2^v2, og som har betegnet en Omtanke eller Bestræbelse, hvis Maal eller Resultat udtrykkes i næste Linies: *. . mæn mato til ithær nocott mæla*. Efter *lægge* kan da formodes at have staaet et til vn. *hugr* («Hu, Sjæl, Omtanke, Lyst») svarende Ord, i en Forbindelse af samme Art som vn. *leggja hug á (e-t)* »gjeva gaum på, leggja vinn på, tenkja på« (Heggstad; jf. Fritznér II: 85.445); et saadant Ord er gl. *skæl* »Forstand, Hu, Omtanke« (jf. *skælleca* 2^v3), der tillige giver det krævede Rim paa *mæla* 2^v2, i en Forbindelse, der kan have haft Formen *att i lægge thær skæl a* eller *att i lægge thær a skæl*; den første af disse giver det brudne Rim *skæl a ~ mæla*, som nogenlunde svarer til *twa mæn ~ samman* 2^v7-8 o. l. (og til *hanum ~ van om* Dyrerim Nr. 55.13/15, *dotther ~ got ær* Rimkr. 4854/56, *boren ~ wor en* 4946/48), den anden et Enstavelsesord *skæl* som Rim paa et Tostavelsesord *mæla*, svarende til *knæ ~ uæghna* 1^v17-18 o. l. (se ovf. p. 13). Da kun den første af disse Former synes at passe til det ledige Rum i Linien, idet da *skæl* har været sidste Ord i 2^v1, *a* (med paafølgende Skilletegn) første Ord i 2^v2, bør man give denne Fortrin. Om Formen *skæl*, Sideform til *skial*, se ovf. p. 25f.

2^v2 *. . mæn mato &c*] Efter hvad ovenfor er bemærket, maa denne Linie danne en Bisætning, knyttet til *lægge thær skæl a* og derfor indledt med *att*. Foran Ordet *mæn* staar Bogstaverne *he*, desuden foran *h* en vandret Tværstreg: af et *g* eller et *t* (et tvivlsomt Bogstavspor nede ved Skriftlinien kunde mulig bedst

passee til et *t*, men er for usikkert til at være afgørende). Snarest maa i denne Ord-Rest søges et Adjektiv i NømPIM, Attributiv til *mæn*, i saa Fald resp. *hælghe* eller *gothe* (jf. *hælghe* 1^r17, 2^r16, *gothe* 1^r14). Da der er Tale om de af Døde opstandne Simeon-Sønner, bør det første af disse Attributiver nok findes sandsynligst. Sætningen maa saaledes have haft Formen [*att thæsse hælg*]he (el. [*got*]he) *mæn mato til ithær nocott mæla* (med Verbet i Indikativ, jf. ovf. p. 38³⁵; om *thæsse* ovf. p. 35¹¹). Udformningen af denne Passage er fri i Forhold til Prosaevangeliet: *Sed venite, ambulemus ad istos, cum omni honore & moderatione perducamus eos ad nos* Lat., *Thy farom til thera oc mz allom hedhir oc siæflikhet ledhom thøm mz os in ij mønstrit* Fsv.

2^v3 [*n*]ocott af *them skælleca lett*] maa være en Bisætning, hvis efterfølgende Hovedsætning begynder med *Tha sig*[*hia*] (med *Tha* uregelret for *tha*, indledende Versparrets 2. Vers; ovf. p. 19²⁵). Da *lett*, PrætPtcNtr. (Supinum) af *leta*, forudsætter Hjælpeverbet *haua*, kan Liniens Begyndelse restitueres i Formen [*Thaghan i haua n*]ocott af *them skælleca lett*.

2^v3—4 *Tha sig* . .] Suffixet *ilec* forrest i L.4 viser ved sit *i*, at et *k* maa have været det nærmest foregaaende Bogstav (ovf. p. 26³⁵), saaledes at dette Ord kan restitueres som *mærkilec*, Attributiv til *thing*, der staar som Objekt for det Verbum, hvis første tre Bogstaver slutter L.3: *sig*[*hia* . .]. Verslinien lader sig da med Sikkerhed restituere som *Tha sig*[*hia the ithær mærk*]ilec *thing thær the haua sett*. Versparret i L. 3—4 svarer til Prosaevangeliets *Et si adjuraverimus eos, forsitan loquentur nobis de resurrectione eorum mysteria quædam* Lat. (*mysteria* = *mærkilec thing*), oc *thæntidh vi hafuom thøm manat. vanlica the sighia os nakat af ihesu opstandilse. oc huru han opreste thøm af dødha* Fsv.

2^v4—6 *An* . . . *chodemus. gamaliel* . . .] Verslinien er en metrisk overfyldt Opramsningslinie (ovf. p. 12f.), hvori de manglende Dele med Sikkerhed lader sig indsætte med Støtte af Prosatextens: *euntes Annas & Caiphas, Nicodemus & Joseph, & Gamaliel non invenerunt eos in sepulchro eorum, sed ambulantes in civitatem Arimathia &c* Lat., *Sidhan gingo annas oc cayphas. nichodemus iosep. oc gamaliel til thera grafua. oc funno ey thera licamma. I samu stund foro the til aramathiam* Fsv. Versparret kan da restitueres i følgende Form: *An*[*nas. cayphas. ni*]chodemus. *gamaliel. yoseph. thæ*[*fe fæm mæn. foro*] *geftan til arimathiam alle samman*. For-

men *fæm mæn* synes at forudsættes af Rummet i Linien og af Rimordet *samman* (jf. *twa mæn ~ samman* 2^v7-8, *tre mæn ~ samman* 1^r11-12). Afvigelsen i Navnenes Rækkefølge med Joseph som den sidste skyldes formodentlig Digterens ovenfor omtalte Stræben efter at fremhæve ham som Hovedperson.

2^v7-8 . . . *the twa mæn &c*] Spor af et *r* foran *the* kan høre til et foregaaende Adv. *thær* (nemlig: i Arimathia). Man kunde muligvis tænke sig, at denne Verslinie kunde være knyttet til den foregaaende i en Form som *Att hitta thær the twa mæn* svarende til *Att leta um ih'c ma hittas* 1^r20. Men Textens oprindelige Form har dog sikkert været en anden, saaledes som det vil fremgaa af en Undersøgelse af Versparrets 2. Linie: *foro gestan til ari-[mathiam alle sa]mman*, et Vers, der er en ord- og bogstavret Gentagelse af det foregaaende Verspars sidste Linie (2^v6-7) og tydeligt rober sig som en Textforvanskning, fremkaldt ved Afskriverfejl af en saare velkendt Type: et Spring fra et Ord i Texten til samme Ord paa et andet Sted¹. Saadanne vildførende Ord kan i Forlægget have været *mæn* (i *fæm mæn* — *twa mæn*) eller *foro* og muligvis flere (jf. ndf.), i anden Omgang Liniernes Slutningsord *alle samman*, der efter Gentagelseslinien fører Skriveren til at fortsætte — rigtigt — med *The ledo &c*. Men Texten er kommen i Uorden, idet Fortsættelsen med *therra kyrkia* (ἁ. Templet i Jerusalem) forudsætter et Scenskifte, som har været udtrykt i den (delvis) oversprungne Linie, der mulig har haft Formen *foro gestan til ierufalem alle samman*, men ogsaa kan have haft en noget afvigende Form, som *foro* (el. *oc foro*) *sithan til ierufalem alle samman*. Paa denne Baggrund maa da Restitutionen af Linien med Ordene *the twa mæn* foretages, og det tør da antages, at denne ikke har udtrykt Jødernes Hensigt at finde de to Mænd, Simeon-Sønnerne, men derimod, ligesom Prosaevangeliet, har berettet, at de fandt dem — Forudsætningen for, at de alle kunde drage tilbage til Jerusalem, hvor de to Mænd fortes ind i Templet. Herefter kan da følgende restituerede Text fastsættes: *The hittu* (el. *funnu*) *thær* (i Arimathia) *the twa mæn. foro* (el. *oc foro*) *gestan* (el. *sithan*) *til ierufalem alle samman*. I Prosa-

¹ Se f. Ex. DgL I: 88⁶⁻⁸, hvor Skriveren har oversprunget en Række Ord, fordi hans Oje, ved Fortsættelsen efter *stæfnæ*, fangedes af dette samme Ord i en senere Linie i hans Forlæg. En tilsvarende Fejl, fremkaldt af den gentagne Ordforbindelse *um frændæ sin doþæn* 88⁵⁻⁶ og 88⁷, findes i Haandskrifterne BDE⁵ (se DgL I: 88⁶⁻⁷ Var.).

evangeliet hedder det: *ibi (ϝ: i Arimathia) eos invenerunt in oratione . . Et osculantes eos . . perduxerunt eos Jerusalem* Lat., (the) *funno thom ther a bonom . . The kysto thom . . oc leddo thom sidhan til iherusalem* Fsv.; jf. følgende Note.

2^v8–9 *The ledo them meth lof he . . . [th]erra kyrkia*] svarer til *cum omni veneratione & timore Dei perduxerunt eos Jerusalem in synagogam* Lat., *The kysto thom mz store vyrdhning oc gudz ræddogha. oc leddo thom sidhan til iherusalem in ij iudha kirkiona* Fsv. Forbindelsen *meth lof he . .* maa da restitueres til *meth lof hethær . .*, hvor Asyndeton vidner om et Udtryk med tre Synonymer ligesom i *clærka. riddara oc suena* 1^r14 (jf. ogsaa 1^r19), saaledes at der her, som i 2^r6, maa have staaet *hethær oc æro*; den restituerede Textform bliver da *The ledo them meth lof hethær oc æro in i therra kyrkia*. Om Udeladelse af Skilletegn efter *lof* se ovf. p. 20²¹.

2^v9–10 *oc loto alla døthrer . . . em lykkia*] svarer til *Et clausis januis* Lat., *oc doromen atirstængdom* Fsv. Da *em* (foran *lykkia*) forudsætter Pron. *them*, maa der her have staaet et Præp.-Led: *æfter them*; endvidere maa *alla døthrer* suppleres med den enklitiske Artikel *-na*, hvad ogsaa Rummet forrest i L.10 viser. Den fulde Verslinie er da: *oc loto alla døthrerne æfter them lykkia*. Som ovenfor (p. 29¹⁹) omtalt staaer *døthrer[na]* for *dørrerna* el. *dørerne* (ovf. p. 25²⁰ og 31³⁸). Pron. *them* inkluderer muligvis (som refl. Pron., ovf. p. 44¹⁸) Ypperstepræsterne selv.

2^v10 *Ivtha ledo them for al . . .*] restitueres naturligt til *for altarett fram.*, med Rimet *fram ~ nafn* (se ovf. p. 27³¹). — Derefter følger Begyndelsen af Versparrets 2. Linie: [*oc m*]ana them &c (med Spor af *m* i *mana* bevaret). Om Præt. *mana* se ovf. p. 36³⁵, om *guth alzfaa[l]dandef* ovf. p. 39¹¹. Linien svarer til *adjuverunt eos per Deum Adonai & Deum Israel* Lat. og (med større Overensstemmelse) *manande thom vm israels gudh oc vm hans hælgha nampn adonay* Fsv. Besværgelsen er med Variation gentaget i næste Verspar.

2^v12–13 . . . *them therra logh bok &c*] svarer til *tollentes legem Domini, & ponentes eam in manibus eorum adjuverunt eos per Deum Adonai & Deum Israel, qui per legem & prophetas locutus est patribus nostris* Lat., *toko the fram gudz lagh oc satto thom i thera hændir manande thom vm israels gudh oc vm hans hælgha nampn adonay. hulkin mz lagh. oc prophetom taladhe*

vidh vara forfædhir (Var.: *fædhir*) Fsv. (jf. foregaaende Verspar). Foran det første fuldt bevarede Ord *them* staar et *e*, som negativt bestemt ikke kan have haft et *d* (f. Ex. i en Præt.-Form med *-de*) foran sig, idet en Rest af dette Bogstav (i Bueforbindelse med *e*, se ovf. p. 15³⁰) da maatte være synlig; ejheller *t* (i Præt. paa *-te*) eller *g* (i en Præt.-Form som *finge*) er nogen rimelig Mulighed, da Spor af disses Tværstreg ikke sees (jf. *te* i *mate* 2^r15, *ge* i *gestan* 2^v7); derimod kan *e* være en Rest af Pron. *the*, Sætningens Subjekt; Sætnings verbet har da staaet foran dette Ord, og Inversionen har været fremkaldt af et indledende Præp.-Led svarende til *in manibus* og *i thera hændir*. Efter Rummet i Linien kan da restitueres som *I hænder saldo* (el. *fingu*) *the them therra log bok*, hvor Verbet *saldo* (om Plur. *-o* se ovf. p. 26³⁰ og p. 45 Fodn. 1) forudsætter en friere Oversættelse af lat. *ponentes* end den fornsvenske Texts *satto*, og støttes ved den i Gammeldansk velkendte Brug af *sælia* i Betydningen »overgive, overrække«: *sælia i hænder* DgL I: 22⁸, II: 235³.260³, *i hand* el. *hender selie* HellKv: 6¹¹, RD I: 28. — I Versparrets 2. Linie forekommer atter Verbet *mana*, der ligesom i L. 11 maa have haft en Præp. tilknyttet; dennes Styrelse er da *alt thætt guth scop*, men foran *alt* ses et *c* som Del af Konjunktionen *oc*, saaledes at man her (jf. det fornsvenske NichEv.) har haft en Forbindelse af to Led: *guth oc alt thætt guth scop*. Trods den foregaaende Brug af *mana* med Præp. *a* 2^v11, synes det i L.13 rimeligst at antage Præp. *um*, ligesom i den fornsvenske Text; i Forbindelse med *mana* er nemlig *um* den fortrinsvis anvendte Præposition (Exempler hos Söderwall II: 14f.), og *a* i L.11 staar i en særlig Anvendelse, med (*guth alzfualdandef*) *nafn* som Styrelse, ligesom i Nutidsdansk paa ved *sværge* (ODS u. *sværge* Bet. 1.5). Med Støtte af Liniens Rumforhold kan Verset da restitueres som: *oc mana[tho them um guth o]c alt thætt guth scop* (om Formen *manatho* se ovf. p. 37¹⁹).

2^v13–15 *Sighir . . logh both*] Denne paa livligt berettende Maade, uden Inquit, indførte Oratio directa svarer til Prosaevangeliets *dicentes: Si ipsum esse creditis Jesum, qui vos suscitavit a mortuis, dicite nobis quod vidistis, & quomodo resuscitati estis a mortuis* Lat. (Fsv. med afvigende Text, mulig unojagtig Oversættelse: *vm i tron oppa ihesum som idhir opreste af dødha*). Herefter kan de to Verslinier, med Støtte af det foran *refde* bevarede

ær ɔ: *ithær*, med stor Sikkerhed restitueres som *Sighir* [*um thæn sum* (el. *thær*; jf. ovf. p. 40ff.) *ith*]ær *refde af doth. ær thæs guzs* [*sun sum* (el. *thær*; jf. ovf. p. 40ff.) *os thæffe*¹] *logh both*, hvor sidste Relativum viser tilbage til *guth* i *thæs guzs*. Digteren har, dreven af Rimet, meget smukt valgt at bestemme Jødernes Gud, hvis Son Jesus sagde sig at være, som Lovgiveren, hvem de skyldte den *logh bok*, som de just havde givet Simeon-Sønnerne i Hænde. En anden Restitutionsform: *Sighir um ih'c* (*sum &c*) støttes af den latinske Texts *Jesus* (*Jesum*, dog vexlende med *ipsum*, der af Tischendorf antages at være Læsefejl for *Jesum*) saavel som af den tyske Oversættelses *Iesus* (*ob ir glaubt das Iesus hab euch erwecht von tod*); jf. ogsaa den svenske Text. Muligt er endelig: *Sighir um thæn ih'c ithær refde af doth*, med Rel.omiss. ved fremdraget Objekt *ithær*.

2^v15–17 *Karinus oc leucius . . .*] Det med *Karinus* begyndende nye Verspar slutter i L.17, hvor Verbet *. . ghnatho ɔ: sighnatho* (med *s* el. *f*, se ovf. p. 18⁷ m. Fodn.) i Stillingen foran Subjektet *the* forudsætter et foregaaende (temporalt) Adv.: *Tha* el. *Sithan* (med stort Bogstav i nyt Verspars første Ord). Begge Rimene i 2^v15–17 er da bortskaarne, hvorved Restitutionen vanskeliggøres. Det tilsvarende Sted i NicEvang. lyder: *Hanc adiurationem audientes Karinus et Leucius* (Var. *Lentius, Leontius* o. fl.) *contremuerunt corpore . . Et simul respicientes in coelum (&c)* Lat., *Tha karinus ok leoncnius hordho thæsse manilse skoluo the mz allom licammenom . . oc opskodhande til lica i himilin (&c)* Fsv. Det maa herefter formodes, at der forrest i L.16, efter foregaaende Linies *Karinus oc leucius* som Subjekt, har staaet et Verbum svarende til *contremuerunt corpore* (og *skoluo mz allom licammenom*), muligvis PrætPl. af *skialva: sculuu* (jf. *skwlwe, skulffue* RD I: 237, RD III: 79¹⁹, ChrPedersen DS V: 54^{32.107}⁸), hvortil da maa have været føjet en Bestemmelse, som har indeholdt Rimordet til følgende Linies Slutningsord; men til Bestemmelse af disse Rimord giver de bevarede Dele af Verslinierne kun usikre Holdepunkter, idet Ordene *lyftu therra oghon op til him* lader flere Restitutionsmuligheder aabne. Den nærmest liggende er Suppleringen af *him* til *himmilen* (med *i* i 2. Stavelse som i *himmiriki* 1^r21, jf. ovf. p. 26³⁴, og enklit. Art. *-en*, se smst.), svarende til *Susanna vplofte sin oghon til hemelin* Sjt: 64¹⁸, *han wilde ey ælla thordhe, oplypta siin oghon til himelin* PostilU: 329²⁰; lignende PostilU: 362²¹, ÆB: 388²¹, NyTest.

¹ Eller *thæffa*, se p. 35¹⁴

1524: Luc. 18. 13, ChrIIIBib: Es. 51. 6 (hvor Resens Bibel 1607 har *til Himlene*); og med det ovennævnte konjekturale *Sithan* (efter et Skilletegn i Versskifte) vilde den tabte Begyndelse af L.17 dermed være nogenlunde udfyldt. Men heraf vilde følge, at Rimet skulde være knyttet til sidste Stavelse i *himmilen*, hvilket, bortset fra Rimets Ufuldkommenhed (som i det muligvis forvanskede *en ~ solen* 1^v18–19), her er af ringe Sandsynlighed, idet den foregaaende Rimlinie ikke synes at kunne have haft et tilsvarende Udgangsord. — En i formel Henseende tiltalende Restitution kunde man tilvejebringe, dersom man vilde vove at udlæse *til him* som *til himmiriki* (eller til *himmirikis* som i 2^r6), idet *sculuu* i foregaaende Linie da kunde tænkes fortsat med *til lika*, svarende til Prosaevangeliets (til næste Verballd knyttede) *simul* Lat., *til lica* Fsv., saaledes at Versparret fik Formen *Karinus oc leucius sculuu til lica. oc lyftu therra øghon op til himmiriki* (el. *himmirikis*, eventuel *himmilfens riki* el. *himna riki*). Brugen af dette sidste Ord, i Oversættelse af (*respicientes in*) *coelum*, skulde da forsvares udfra Dobbeltbetydningen af lat. *coelum* (= 1° Himmel, 2° Himmerige) og den vaxlende Ordbrug i oversatte Udtryk for Himmelfart: 1° *til himmirikis fara* 2^r16, *han foor nw til himmirikes* PostilU: 154³¹, jf. 153²⁴.199²², SøndEv: 184²¹, *han foor op til himmerike* 156¹, jf. 200²³ o. fl.; 2° *han foor op til himmelin* 153¹⁵. 155²⁰.460⁶.478²³, *war til himmelin farin* 155²⁶, *han opp foor til himbla* 178²⁶ o. fl. Selvom man imidlertid her i ChrOpst. vil regne med poetisk Frihed i Udtryksformen og i det paagældende Ord mulig kan indlægge en Forestilling om en særlig Henvendelse, et bedende Blik, til Gud i Himmerige, kan man dog kun med Tvivl formode en oprindelig Textform med denne Brug af *himmiriki*. — Som en tredie mulig Restitution melder sig Udfyldningen af *til him* som *til himla* (el. *himna*), med Substantivet i Plur. (egl. GenPl.) ligesom i det just anførte *foor til himbla* PostilU: 178²⁶, jf. 154²⁰.103²⁴ o. fl.; herved bliver der (ved Antagelse af Adv. *Tha*, ikke *Sithan*, foran [*si*]ghnatho 2^v17) Mulighed for at søge Udtrykket *lyftu therra øghon op til him[la]* udvidet med en tilknyttet Bestemmelse som *um nathe* (om Formen *nathe* se ovf. p. 32²; m. H. t. Brugen af *um* i Betydningen »bedende om« el. »for at opnaa« kan jævnføres *thw skal for* (ø: før) *gaa hws fra hws vm thit brodh* Sjt: 99⁹, *thæn ene storkin flogh vt vm sina fødho* 112¹), og denne Bestemmelse kunde være motiveret ved Brødrenes

i L.18f. omtalte Bøn om Lov til nu atter at tale. Forudsætter man i denne Versparrets sidste Linie en Udgang *um nathe*, restitueres den foregaaende Verslinie naturligt som *sculuu tha bathe*, idet *bathe* modsvarer Prosaevangeliets *simul* Lat., *til lica* Fsv. Konjekturens Usikkerhed er dog aabenbar, men lader sig maaske ikke ophæve, i et Digt, der rummer saa unike Ord som *rem* 1^v12, *hiarta ryghe* 2^r9, *fratt* 1^r10, *Former*, som man aldrig konjekturalt kunde vove at indsætte.

2^v17–19 *Tha* (el. *Sithan*) *sighnatho the therra mun oc soc . . .*] svarer til *conturbati corde gemuerunt. Et . . . fecerunt signaculum crucis digitis suis in linguis suis* Lat., *drøfdhe sokkatho the ij hiartano. oc . . . giordho the kors mærke mz fingromen a sinom tungom* Fsv. Slutningen af Versparret lader sig efter de bevarede Ord *oc batho ih'm them loua thær* med stor Sikkerhed restituere. Foran *oc batho* (med foregaaende Skilletegn ved Versskifte) sees i Randen den sidste Del af et *a*, der bestemmer det samrimende Udgangsort i næste Verslinie som ligeledes (sandsynligvis) endende paa *a*; dette stemmer med Konstruktionen, hvor *loua* forudsætter en Infinitiv, som maa være Udtryk for det modsatte af *thiia* (el. *thighia*) 2^v1; denne Infinitiv lader sig yderligere bestemme ved det bevarede Adv. *thær*, efter Udtryk som *Thær swarar iac swa til* Sjt: 62²⁸ (jf. *Hwat skulo vi arme mæn hær til swara* 50¹⁴). Versliniens Slutning har da haft Formen *them loua thær til att suara*. Den foregaaende Linie har sluttet med et til *soc*[*catho*] hørende Ord, der naturligt kan antages at have været Adv. *sara*, hvis sidste Bogstav som nævnt er bevaret i Pergamentranden; foran dette Ord maa der have staaet et forstærkende Adv., knyttet til *sara*, efter Rummet i Linien at dømme Ordet *mikitt*, jf. *mikitt innarleca* 1^v7.

2^v19–21 . . . *os pærghmen sauthe the &c*] Versparret svarer til *dicentes Date nobis singulos tomos chartæ, et scribemus vobis omnia quæ vidimus* Lat., *fan os thwænne stykke perman at vi maghom scrifua thz vi saghom oc hørdhom* Fsv. Første Verslinie, hvis sidste Ord er [*s*]criua, kan da restitueres i Formen *Far* (om Endelsen se ovf. p. 38³⁹) *os pærghmen sauthe the ui uilia . . . thætt scriua*, rimeligvis med Adv. *gorleca* mellem *uilia* og *thætt*; jf. *gørlik* Harp: 56⁶.115⁹, *gørla* DgL I: 131¹ (Var.), *giorla* Sjt: 49²⁸; om *ui uilia* se ovf. p. 38³. Anden Verslinie volder derefter ingen Tvivl; den maa have haft Formen *huatt guth uil i hiartatt os in*

giua. Det kan endnu bemærkes, at *Inquit sauthe the*, der efter Mening og Metrum synes overflødig, mulig kan være tilføjet ved Afskrivning.

2^v21 . . *ua os sua star[k]leca til manatt*] Liniens indledende Ord-Rest maa være Del af det foran Sup. *manatt* forudsatte Hjelpeverbum, foran hvilket maa have staaet det af Contexten krævede Pronomen 2PersPl. Her kan altsaa læses *I huaa os sua star[k]leca til manatt*, hvilket udgør et fuldt Knittelvers. Om Formen *I huaa* se 1^r10 og ovf. p. 38¹². I *star[k]leca* foreligger en Skrivefejl, der skyldes Ligheden mellem (Hovedstaven i) *k* og *l* (se f. Ex. 2^v9: *kyrkia, loto, alla*); det tør paa denne Maade fastslaaes, at Ordet i Forlægget og efter Skriverens Intention maa have *k* og ikke *c*, hvilket ogsaa stemmer med Reglerne (se ovf. p. 22³). — Den hertil hørende 2. Verslinie har da staaet paa det følgende (tabte) Blad. Den digter næsten sig selv, idet Context og Rim forudsætter: *att sighia* (event. med tilføjet: *ithær*) *huatt ui huaa i hæluite spanatt* el. event. *uutt spanatt* (om *ui huaa* se ovf. p. 38²; om Glosen *spana* ovf. p. 54²⁶). — Den første af Versparrets Linier har ingen modsvarende Text i Prosaevangeliet. Den tildigtede Linie er en tydeliggørende Udvidelse af L.19f.: *ui uilia gørleca thætt scriua* &c, med Tilknytning til Prosaevangeliets *omnia quæ vidimus (et audivimus)*.

IX.

ORDLISTE

Tal uden særlig Markering henviser til Vers i den transskriberede Text p. 71 ff., Tal i rund Parenthes til Facsimile II (1^r-2^v + Linietal); i skarp Parenthes sættes Henvisninger til Textens konjektureale Partier. Efter *jf.* følger Henvisninger til Udgiverens Redegørelse for Texten.

- a* Præp. 37 (1^v10), 41 (1^v13), 42 (1^v14), 45 (1^v16), 45 (1^v17), 62 (2^r8), [63 (2^r8)], [65 (2^r10)], [81 (2^v2)], 92 (2^v11); *jf.* p. 20²⁵ og 47¹⁴.
- af* Præp. 12 (1^r9), 15 (1^r13), 43 (1^v15), 54 (2^r2), [62 (2^r7)], 68 (2^r12), 71 (2^r14), 75 (2^r17), 78 (2^r20), 83 (2^v3), 95 (2^v14).
- a hændar* Præp. 37 (1^v10); *jf.* p. 47¹⁴.
- all* Adj. AccSgN *alt* 94 (2^v13). Dat SgN *al[lo]* 80 (2^r21), [67 (2^r11)]. NomPIM *alle* [1 (1^r1)], 13 (1^r11), 39 (1^v12), 86 (2^v6), [88 (2^v8)]. Acc PIF *alla* 90 (2^v9). AccPIN *all* 61 (2^r7). *Jf.* *alzs-*.
- aldrigh* Adv. 6 (1^r4-5).
- altare* n. AccSg. best. F *al[tarett]* 91 (2^v10-11).
- alzsualdande* Part. GenSgM *alzsua[ldandes]* 92 (2^v11); *jf.* p. 39¹¹.
- a moll* Præp. 42 (1^v14).
- and* m. NomSg. *a[nd]* 73 (2^r16).
- annar* Pron. NomPIM *andre* 14 (1^r12).
- annas* Propr. 9 (1^r7), 85 (2^v4-5).
- arimathia* Propr. obl. *arymathia* 28 (1^v3), 55 (2^r3), 79 (2^r21). *arimathiam* 86 (2^v6), 88 (2^v7-8), her Fejl for *ierusalem*; se Kommentaren p. 99f.
- att* Konj. 12 (1^r9), 15 (1^r12), 24 (1^r21), 29 (1^v4; *jf.* p. 53³⁶), 68 (2^r12), [71 (2^r14)], 72 (2^r15), [74 (2^r16)], 81 (2^v1), [82 (2^v2)].
- att* Inf.Part. 23 (1^r20), [58 (2^r4)], [60 (2^r6)].
- atær* Adv. tilbage [26 (1^v1)].
- [*barn* n. Gen. *barns* 75 (2^r17)].
- bathe* Pron., Adv. 76 (2^r19), [97 2^v16)].
- bethas* V. Præt3Sg. *bedes* 71 (2^r14); *jf.* p. 23¹⁵.
- bitha* V. bie. [Inf. *bitha* 56 (2^r3); *jf.* Kommentar hertil].
- bithia* V. Præt3Sg. *bath* 49 (1^v19), 56 (2^r3). Præt3Pl. *batho* 5 (1^r4), 34 (1^v7), 43 (1^v14), 100 (2^v18).
- biargh* n. Pl. *biargh* 22 (1^r19); *jf.* *oliueti biargh*.
- biutha* V. paabyde, give (en Lov). Præt3Sg. *both* 96 (2^v15).
- blitheleca* Adv. 49 (1^v19).
- bok* f. se *logh bok*.
- bott* f. Bod. *ratha a bott* 41 (1^v14).
- brathleca* Adv. [77 (2^r19)].
- bref* n. 31 (1^v5). bestF *breuett* 33 (1^v7), 35 (1^v9).
- buth* n. Bud, Paabud, Meddelelse, Udsagn. 29 (1^v4), 36 (1^v10), [67 (2^r11)].
- bæra* V. Præt3Sg. *bar* 74 (2^r17).

- cayphas* Propr. 9 (1^{r7}), [85 (2^{v5})].
cl., *cr.*, *cu.*, se u. *k*.
- dagh* m. jf. *pascha dagh*. AccPl.
dagha 19 (1^{r16}), [25 (1^{v1})], 56
(2^{r4}).
- dal* f. AccPl. *dala* 22 (1^{r19}).
- dyr* f. se *dor*.
- dø* V. Præt3Pl. [*dø*]the 77 (2^{r19}–
20); jf. p. 36²³ og 45²⁹.
- dor* f. AccPl. bestF *dothrer[na]* 90
(2^{v9}); jf. p. 25²⁰, 29¹⁹ og 31³⁸.
- doth* m. *af doth* 12 (1^{r10}), 15 (1^{r13}),
68 (2^{r12}), 78 (2^{r20}), 95 (2^{v14}).
- doth* Adj. NomPIM *dothe* 62 (2^{r8}),
[80 (2^{r21})].
- elyas* Propr. Acc. *elyam* 17 (1^{r15}).
- elyseus* Propr. *Elyseus* 18 (1^{r15}).
- en* Num., Pron., Art. NomSgM *en*
47 (1^{v18}), 68 (2^{r12}), 69 (2^{r13}).
[NtrSg. *ett* 64 (2^{r9})].
- en* enklit. Art. NomSgF *-en*, se
sol; NomAccSgN *-(e)tt*, se *altare*,
bref, *hiarta*, *hus*, *mynster*. Nom
PIM *-na*, se *riddare*.
- ena* Adv. 15 (1^{r13}).
- ja* V. se *fanga*.
- faghna* V. modtage el. hilse med
Glæde. Præt3Pl. *fagnatho* 39
(1^{v12}).
- [*falla* V. Præt3Pl. *fiollo* (*fiullu*) 62
(2^{r7}); jf. Kommentaren hertil].
- fanga* V. faa, overrække. [Imper2
Pl. *far* 101 (2^{v19}); jf. Kom-
ment.]. Præt1Sg. *fik* 54 (2^{r2}).
- fara* V. Inf. *fara* [57 (2^{r4})], 59
(2^{r6}). Præt3Pl. *foro* [86 (2^{v6})],
88 (2^{v7}).
- fase* m. Forfærdelse. obl. [*af ja*]sa
62 (2^{r7}–8).
- for* Præp., Konj. 11 (1^{r9}; jf. p. 46¹⁴),
47 (1^{v18}), 91 (2^{v10}).
- forthum* Adv. 17 (1^{r15}).
- forthy* Konj. 4 (1^{r3}), 44 (1^{v16}); jf.
p. 46¹¹.
- [*fram* Adv. 91 (2^{v11}); jf. p. 27³¹].
- frægh* f. Rygte, Viden, Kundskab.
43 (1^{v15}); jf. p. 30²⁶.
- fræghna* V. høre (sige), erfare.
PrætPtcNtr. (Supinum) *fratt* 12
(1^{r10}); jf. p. 35³⁹.
- fyr* Adv. se *for*.
- fyra* Num. 46 (1^{v17}); jf. p. 26¹⁸.
- fyrliughu* Num. [*fyrli*]tiughu 56
2^{r3}–4); jf. Kommentaren.
- [*fæm* Num. 85 (2^{v6})].
- for* Adv. 6 (1^{r5}).
- fora* V. Inf. *fora* 17 (1^{r15}).
- gamaliel* Propr. 85 (2^{v5}).
- gaman* n. 2 (1^{r2}); jf. p. 31⁷.
- ganga* V. Præt3Pl. *gingu* 38 (1^{v11}).
geen Præp. 38 (1^{v11}).
- gestan* Adv. 31 (1^{v5}), 36 (1^{v10}),
86 (2^{v6}), 88 (2^{v7}); jf. p. 30³³.
- giua* V. [Inf. *in giua* 102 (2^{v21})].
Præt3Sg. *gaf* 73 (2^{r16}).
- glath* Adj. 50 (1^{v20}); jf. p. 32³⁷.
- glæthe* f. 2 (1^{r2}), 38 (1^{v11}), [54
(2^{r2})].
- goth* Adj. AccSgF (?) *gotha* 76 (2^{r18}),
jf. p. 33¹⁹ og Kommentaren.
NomPIM *gothe* 16 (1^{r14}); jf.
Kommentar ad 2^{v2}.
- græta* V. Inf. *græta* 50 (1^{v20}), jf.
p. 35²⁴. Præt3Pl. *græto* 4 (1^{r3}).
- guth* m. 17 (1^{r14}), 30 (1^{v4}), 35 (1^{v9}),
[68 (2^{r12})], [71 (2^{r14})], [94
(2^{v13})], 94 (2^{v13}), 102 (2^{v20}).
Gen. *guzs* 96 (2^{v14}), *guth* (*alz-
ua*[*l*]dandes) 92 (2^{v11}); jf. p. 32²⁷.
- gora* V. Inf. *wtt gora* 18 (1^{r16}).
Præs1Sg. *gor* 44 (1^{v15}). Præt3Sg.
giorthe 36 (1^{v9}). Præt3PIPass.
giorthes 6 (1^{r5}), jf. p. 45²⁶. Præt
PtcNtr. (Supinum) *giort* 8 (1^{r6}),
42 (1^{v14}).
- [*gorleca* Adv. 101 (2^{v20})].
- han* Pron. Nom. *han* 24 (1^{r21}), 35
(1^{v9}), 48 (1^{v18}), 49 (1^{v19}), [52
(2^{r1})], [53 (2^{r1})], 55 (2^{r3}), [70
(2^{r13})], 70 (2^{r14}), 71 (2^{r14}), [71

- (2^r14)], 72 (2^r15), [74 (2^r16)], 75 (2^r18). Acc. *han* 18 (1^r16), 20 (1^r18), 34 (1^v7), 38 (1^v11), 40 (1^v12), 43 (1^v15), [59 (2^r5)], 70 (2^r14), *hanum* 32 (1^v6), 58 (2^r5), jf. p. 34²⁴. Dat. *hanum* 73 (2^r16). Gen. *hans* 32 (1^v6), 58 (2^r5). *hand* f. obl. *hand* 74 (2^r17). [AccPl. *hændær* 93 (2^v12)]. Jf. *a hændar*. *harla* Adv. 34 (1^v8). [harth Adj. NtrSg. *hart* 64 (2^r9)]. *haua* V. Præs3Sg. *hauer* 8 (1^r6). [Præs1Pl. *ui haua* 104; jf. Kommentar]. Præs2Pl. *haua* 12 (1^r10), [83 (2^v3)], [103 (2^v21)]. Præs3Pl. *haua* 84 (2^v4). Præt3Sg. *hafthe* 35 (1^v9), 77 (2^r19). Præt3Pl. *haftho* 3 (1^r2), 25 (1^v1), 42 (1^v14). *heem* n. Hjem, Verden. 7 (1^r6); jf. Kommentar. *hethær* f. 60 (2^r6), [89 (2^v8-9)]. *himmel* m. (Gen)Pl. *him[la]* 98 (2^v16-17); jf. Kommentar. *himmiriki* n. 24 (1^r21). Gen. (*til*) *himmirikis* 59 (2^r6). *hitta* V. Inf. *hitta* 20 (1^r18). [72 (2^r15)]. InfPass. *hittas* 23 (1^r20), 30 (1^v4). [Præt3Sg. *hitte* 70 (2^r13)]. [Præt3Pl. *hittu* 87 (2^v7)]. *hialpa* V. Inf. *hialpa* 10 (1^r8). *hiarta* n. AccSg. bestF *hiartatt* 102 (2^v20). *hiarta ryghe* n. Hjertesorg, Hjertekvide, Anger. 64 (2^r9); jf. p. 28¹⁵. *hus* n. NomSg. bestF *husett* 46 (1^v17). *huatt* Pron. 14 (1^r11), 42 (1^v14), 102 (2^v20); *huatt hærra* 51 (1^v21), jf. p. 31²⁶. *hui* Adv. 9 (1^r7). *hælagh* Adj. NomSgM *hælagh* 69 (2^r13). — bestF NomSgM *hælghe* 73 (2^r16). AccSgM *hælghe* 19 (1^r17). NomPIM [*hælg*]he 82 (2^v2). [*hæluite* n. 104]. *hændar*, se *a hændar*. *hærra* m. (*huatt*) *hærra* 51 (1^v21); jf. p. 31²⁶. *hora* V. Præt1Pl. *hortho* (*ui horthott*) 13 (1^r11). Præt3Pl. *hortho* 61 (2^r7). *i* Pron. 9 (1^r7), 11 (1^r8), 12 (1^r10), 67 (2^r11), 81 (2^v1), [83 (2^v3)], [103 (2^v21)]; jf. p. 38¹². — AccDat. *ihær* 10 (1^r8), 44 (1^v15), 81 (2^v1), [84 (2^v4)], 95 (2^v14); jf. p. 20²⁶. *i* Præp. 7 (1^r6), 8 (1^r6), 23 (1^r20), 24 (1^r21), 28 (1^v3), 33 (1^v7), 40 (1^v12), 72 (2^r15), [74 (2^r16)], 79 (2^r21), [89 (2^v9)], [93 (2^v12)], 102 (2^v20); jf. p. 20²⁵. *ikki* Pron., Adv. 11 (1^r9); jf. p. 24²⁰. *in* Adv. [89 (2^v9)], [*in giua* 102 (2^v21)]. *innarleca* Adv. 33 (1^v7). *iak* Pron. 24 (1^r20), 44 (1^v15), 44 (1^v16), 45 (1^v17), 51 (1^v21), 52 (1^v21), 54 (2^r2), [59 (2^r5)], [81 (2^v1)]. — AccDat. *mik* 47 (1^v18), 49 (1^v19), 50 (1^v20), 53 (2^r1), 55 (2^r3). *iartighne* n. NomPl. *iartighne* 6 (1^r5), jf. p. 27¹³. *ierusalem* Propr. 8 (1^r7), 34 (1^v8), 37 (1^v11); jf. V. 88, Kommentar. *ihesus* Propr. Nom. *ih'c* 8 (1^r6), 10 (1^r8), 12 (1^r9), 15 (1^r12), 23 (1^r20), [52 (2^r1)], 68 (2^r12), [95 (2^v14)?]. Acc. *ih'm* 5 (1^r4), 27 (1^v2), [70 (2^r13)], 72 (2^r15), [74 (2^r16)], 100 (2^v18). Gen. *ih'c* 4 (1^r3), jf. p. 32¹⁶. *iorth* f. 62 (2^r8). *iorthriki* n. 23 (1^r20). *ioseph* Propr. 28 (1^v3), 30 (1^v4), 31 (1^v5), 33 (1^v7), 35 (1^v8), 37 (1^v10), 42 (1^v14), [66 (2^r10)]. *yoseph* 85 (2^v5). [Gen. *iosephs* el. *ioseph* 39 (1^v12), jf. Kommentar]. *iuncare* (& *iungare*) m. Discipel. AccPl. *iunccara* (rett. fra *iuncgara*) 58 (2^r5), jf. p. 31³² og Kommentar.

- iuthe* m. Jøde. NomAccPl. *iutha* [1 (1^{r1})], 3 (1^{r2}), [26 (1^{v1})], 29 (1^{v3}), 38 (1^{v11}), 41 (1^{v13}), 66 (2^{r11}), *Ivtha* 91 (2^{v10}). GenPl. *iutha* 36 (1^{v10}); jf. p. 45⁹.
- karinus* Propr. 97 (2^{v15}).
- clærk* m. NomPl. *clærka* 16 (1^{r14}).
- clæthe* n. AccSg. [liik] *clæthe* 53 (2^{r2}).
- knæ* n. AccPl. *knæ* 45 (1^{v17}).
- [*crank* Adj. AccSgF (?) *cranka* 76 (2^{r18}); jf. Kommentar].
- cring*, se *um cring*.
- cristelek* Adj. AccSgF *cristelek* 3 (1^{r2}-3).
- cumma* f. AccSg. *cummu* 39 (1^{v12}), jf. p. 24³⁰ og Kommentaren.
- cumma* V. (jf. p. 24³⁰) Inf. *cumma* 34 (1^{v8}). Præt3Sg. *cum* 7 (1^{r6}), 37 (1^{v10}). Præt3Pl. *cummu* [1 (1^{r1})], 26 (1^{v1}), jf. p. 35³².
- kunnugh* Adj. AccSgN *kunnuct* 44 (1^{v16}).
- quæthia* V. hilse. Præt3Pl. *quaddo* 33 (1^{v6}-7).
- kyrkia* f. obl. *kyrkia* 89 (2^{v9}); jf. p. 24¹⁵ og 32⁴.
- kænna* V. Præt3Pl. *kænde* 32 (1^{v6}); jf. p. 45²⁸ og Kommentaren.
- lata* V. Præs2Pl. *lata* 9 (1^{r7}). Imper 1Pl. *latum* 21 (1^{r18}). Præt3Sg. *lott* 17 (1^{r14}), 18 (1^{r15}). Præt3Pl. *loto* 31 (1^{v5}), 90 (2^{v9}).
- lesa* V. se *læsa*.
- leta* V. Inf. *leta* 23 (1^{r20}). Præt3Pl. *letto* 19 (1^{r16}-17). PrætPtcN (Supinum) *lett* 25 (1^{v1}), 83 (2^{v3}).
- letha* V. Præt3Sg. [le]de 55 (2^{r2}-3). Præt3Pl. *ledo* 40 (1^{v12}), 89 (2^{v8}), 91 (2^{v10}); jf. p. 23¹⁵.
- leucius* Propr. 97 (2^{v15}).
- [*lif* n. 72 (2^{r15})].
- liggia* V. Præt1Sg. *la* 45 (1^{v17}).
- lik clæthe* n. [liik] *clæthe* 53 (2^{r1}-2).
- liua* V. Præt(Konj)3Sg. *lifthe* 71 (2^{r15}).
- lof* n. Lovprisning. 89 (2^{v8}).
- logh* n. pl. 96 (2^{v15}); jf. p. 32¹¹ og 35¹⁴.
- logh bok* f. 93 (2^{v12}); jf. p. 20³⁰ og 24⁵.
- loua* V. tillade, (lov)prise. Inf. *loua* 100 (2^{v18}). Præt3Sg. *louathe* 35 (1^{v9}). PrætPtc. NomSgM: *louasse guth* (< *louath se guth*) 30 (1^{v4}); jf. p. 29¹², 32³⁵ og 38²⁷.
- lund* f. Maade. *ænggha lund* 20 (1^{r17}-18).
- lyfta* V. Præt3Sg. *lypte* 49 (1^{v19}). Præt3SgPass. *lyptes* 46 (1^{v17}). Præt3Pl. *lyftu* 98 (2^{v16}); jf. p. 22¹³.
- [*lykka* f. se *løkka*].
- lykkia* V. Inf. *lykkia* 90 (2^{v10}).
- lypta* V. se *lyfta*.
- læggia* V. PræsKonj2Pl. *lægge* 81 (2^{v1}).
- læsa* V. PrætPtcNtr. (Supinum) *lesett* 35 (1^{v9}); jf. p. 24²⁷.
- [*løkka* f. Lykke, Skæbne (fortuna). obl. *løkko* 76 (2^{r18}); jf. Kommentar].
- mal* n. Sag, Anliggende, Forhold. *mal* 4 (1^{r3}). *maal* 63 (2^{r9}).
- man* m. NomAccSg. *man* 19 (1^{r17}), 47 (1^{v18}), 69 (2^{r13}). NomAccPl. *mæn* 14 (1^{r12}), 18 (1^{r16}), 21 (1^{r18}), 82 (2^{v2}), [85 (2^{v6})], 87 (2^{v7}).
- mana* V. Inf. *mana* 81 (2^{v1}). Præt 3Pl. *mana[tho]* 94 (2^{v12}-13); *mana* 92 (2^{v11}); jf. p. 36³⁵. Præt PtcNtr. (Supinum) *manatt* 103 (2^{v21}).
- meth* Præp. 40 (1^{r13}), 58 (2^{r5}), 60 (2^{r6}), 67 (2^{r11}), 74 (2^{r17}), 78 (2^{r20}), 80 (2^{r21}), 89 (2^{v8}); *mz* 32 (1^{v5}), 38 (1^{v11}); jf. p. 20⁶ og 24²³.
- mikin* Adj. AccSgM *mikin* 38 (1^{v11}), 40 (1^{v13}). AccSgF *mikin* 54 (2^{r2}), [78 (2^{r20})]. AccSgN *mikitt* 33 (1^{v7}), 65 (2^{r10}), 75 (2^{r18}), [99 (2^{v18})].

min Pron. AccPlN *min* 45 (1^v17).
mott Præp. se *a mott*.
mughu V. Præs1Sg. *ma* 44 (1^v16).
 Præs3Sg. *ma* 10 (1^r8), 23 (1^r20),
 30 (1^v4). Præs1Pl. *mughu* 27
 (1^v2). Præs2Pl. *mughu* 67 (2^r11);
 jf. p. 38^{1,13}. Præt3Sg. *mate* 72
 (2^r15). Præt3Pl. *mato* 20 (1^r17),
 82 (2^v2); jf. p. 23¹³.
mun m. Mund. 99 (2^v17).
mynstar n. bestF *mynstarett* 74
 (2^r17).
mæla V. Inf. *mæla* 82 (2^v2).
mænnisca f. 7 (1^r5–6); jf. p. 45¹⁵.
mærkilec Adj. AccPlN [*mærk*]ilec
 84 (2^v4).
 [*motha* f. se *uithermotha*].
nafn n. 92 (2^v11).
 [*nath* f. AccPl. *nathe* 98 (2^v17); jf.
 p. 32²].
natha V. Inf. *natha* 5 (1^r4).
 [*neka* V. Inf. *neka* 67 (2^r11)].
nichodemus Propr. 13 (1^r10), 85
 (2^v5).
nither Adv. 62 (2^r8); jf. p. 27⁴.
nocor Pron. AccSgN *nocoll* 82 (2^v2),
 83 (2^v3).
nu Adv. 10 (1^r8), 21 (1^r18), 79,
 (2^r21).
num Konj. 16 (1^r13), 28 (1^v3), 50
 (1^v20); jf. p. 46²⁸.
næste (AdjSuperl.) m. AccPl. *næsta*
 32 (1^v6); jf. p. 33¹².
oc Konj. 2 (1^r2), 4 (1^r3), 5 (1^r4),
 6 (1^r4), 9 (1^r7), 14 (1^r12), 16
 (1^r14), 20 (1^r17), 26 (1^v2), 31
 (1^v5), 34 (1^v7), 36 (1^v9), 38 (1^v11),
 40 (1^v14), 49 (1^v19), 50 (1^v20),
 56 (2^r3), 57 (2^r4), 58 (2^r5), 60
 (2^r6), 63 (2^r8), 64 (2^r9), [76
 (2^r18)], [89 (2^v9)], 90 (2^v9), [92
 (2^v11)], 94 (2^v12), 94 (2^v13), 97
 (2^v15), 98 (2^v16), 99 (2^v17), 100
 (2^v18).
oc Adv. 18 (1^r16); jf. Kommentar),
 21 (1^r18), [53 (2^r1)].

oliueti biargh n. (Propr.) 57 (2^r4);
 jf. p. 20²⁸ og Kommentar.
op Adv. 12 (1^r9), 15 (1^r12), 46
 (1^v17), 49 (1^v19), 68 (2^r12), 78
 (2^r20), 98 (2^v16); jf. p. 25²⁹.
op standa V. Præt3Sg. *op sloth* 68
 (2^r12). PerfPtc. NomSgM *op
 standen* 15 (1^r12–13).
 [*orth* n. AccPl. *orth* 61 (2^r7)].

paradis Propr. 17 (1^r15).
pascha dagh m. 45 (1^v16–17).
propheta, prophete m. Acc. *prophe-
 tam* 17 (1^r15). — *prophete mæn*
 (filii prophetarum). 18 (1^r16); jf.
 p. 32²¹.
 [*præst* m. bestF *store præsten* 69
 (2^r12); jf. Kommentar].
pærgmhen n. Pergament. 101 (2^v19);
 jf. p. 28¹⁰.

ratha V. Inf. *ratha (bolt)* 41 (1^v13).
rem m. Larm, Jubelraab (vn. *hreimr*).
 obl. *rem* 38 (1^v12); jf. Kommentar.
resa V. Præt3Sg. *resde* 95 (2^v14).
riddare m. NomPl. *riddara* 16
 (1^r14), bestF *riddarana* 14 (1^r11).
ryghe n. se *hiarta ryghe*.
rætt Adv. 3 (1^r2), 54 (2^r2).
ræthas V. Inf. *ræthas* 50 (1^v20).

samman Adv. [1 (1^r1)], 13 (1^r11),
 86 (2^v6–7), 88 (2^v8).
san Adj. NomSgM *san* 68 (2^r12).
 NomSgN *satt* 11 (1^r9); jf. p. 29¹⁰.
sanneleca Adv. 24 (1^r21).
 [*sara* Adv. 99 (2^v18)].
se V. [Præt1Sg. *sa* 59 (2^r5)].
 Præt1Pl. *sagho* 28 (1^v3). Præt
 PtcNtr. (Supinum) *sett* 84 (2^v4).
sighia V. Inf. *sighia* 43 (1^v15),
 [104]. Præs3Pl. *sighia* 15 (1^r13).
 Imper2Pl. *sighir* 95 (2^v13). Præt
 3Sg. *sauthe* 13 (1^v10). Præt3Pl.
sautho 6 (1^r4), 26 (1^v2), 29 (1^v3),
 41 (1^v13), *sauthe* 9 (1^r7), 101
 (2^v19); jf. p. 24¹⁷, 28⁶ og 45^{26,28}.

- sighna* V. Inf. *sighna* 5 (1^r4). Præt 3Sg. *sighnathe* 70 (2^r14). Præt 3Pl. [*si*]ghnatho 99 (2^v17).
- simeon* Propr. 77 (2^r19), *symeon* 69 (2^r13).
- sin* Pron. AccSgF *sin* 43 (1^v15), 74 (2^r17), [AccSgN *sitt* 53 (2^r1)].
- sithan* Adv. [53 (2^r1)], [55 (2^r2)], 57 (2^r4). — Konj. 7 (1^r5).
- sial* f. AccSg. *sial* 3 (1^r3).
- scapa* V. Præt3Sg. *scop* 94 (2^v13).
- skina* V. Præt3Sg. *sken* 48 (1^v18).
- skipilse* f. AccSg. [*ski*]pilse 75 (2^r17–18).
- [*skialua* V. Præt3Pl. *sculuu* 97 (2^v16)].
- skiuteleca* Adv. 34 (1^v8).
- scogh* m. AccPl. *scogha* 22 (1^r19).
- scriua* V. Inf. *scriua* 31 (1^v5), 101 (2^v20).
- sculu* V. Præs2Pl. *sculu* 11 (1^r8). [*skæl* n. Acc. *skæl* 81 (2^v1); jf. p. 25³⁸].
- skælleca* Adv. 83 (2^v3); jf. p. 25³⁸.
- skær* Adj. Komp. *skærathe* 48 (1^v18–19); jf. p. 29¹⁹.
- socca* V. sukke. Præt3Pl. *soc[catho]* 99 (2^v17–18); jf. p. 25³².
- sol* f. NomSg. bestF *solen* 48 (1^v19).
- some* m. AccSg. *soma* 40 (1^v13).
- spa* V. Præt3Sg. *spathe* 75 (2^r18). [*spana* V. Supinum *spanatt* 54²³].
- spøria* V. Inf. *spøria* 27 (1^v2). Præt1Sg. *spurthe* 51 (1^v21).
- staal* n. 64 (2^r10).
- standa* V. Præt3Sg. *stoth* 12 (1^r9), 68 (2^r12). Præt3Pl. *stotho* 78 (2^r20). PrætPtc. NomSgM (*op*) *standen* 15 (1^r12–13).
- starkleca* Adv. *star[k]leca* 103 (2^v21).
- stath* m. Sted, By. AccSg. (*ænghen*) *stath* 27 (1^v2). AccSg. bestF *stathen* 40 (1^v12).
- [*stor* Adj. bestF: *store præsten* 69 (2^r12; jf. Kommentar)].
- [*storleca* Adv. 63 (2^r8)].
- sum* Konj., Pron. 8 (1^r6), 12 (1^r10), 32 (1^v6; jf. Kommentar), [64 (2^r9)], [77 (2^r19)], [80 (2^r21)], [95 (2^v14)], [96 (2^v15)]; jf. p. 40^{ff.}, 44¹⁵, 45³⁹.
- sun* m. [NomSg. *sun* 96 (2^v15)]. AccPl. *syner* 77 (2^r19).
- sua* Adv. 9 (1^r8), 21 (1^r18), 26 (1^v2), 63 (2^r8), 64 (2^r9), 66 (2^r11), [80 (2^r21)], 103 (2^v21).
- suara* V. [Inf. *suara* 100 (2^v19)]. Præt3Sg. [*sua*]rathe 52 (2^r1).
- suen* m. NomPl. *suenta* 16 (1^r14).
- [*sælia* V. give, overrække. Præt 3Pl. *saldo* 93 (2^v12); jf. p. 45 Fodn. 1].
- sænda* V. Inf. *sænda* 31 (1^v5).
- tala* V. Inf. *tala* 58 (2^r5). Præt3Sg. *talathe* 66 (2^r11).
- te* V. Præt3Sg. *telthe* 53 (2^r1); Præt 3SgPass. *telthes* 47 (1^v18).
- til* Præp. 17 (1^r15), [26 (1^v1)], 31 (1^v5), 34 (1^v8), 55 (2^r3), 57 (2^r4), 59 (2^r6), 66 (2^r11), 71 (2^r15), 82 (2^v2), 86 (2^v6), 88 (2^v7), 98 (2^v16), 103 (2^v21).
- til mana* V. Supinum *til manatt* 103 (2^v21).
- time* m. Time, Gang. AccSg. (*thæn*) *tima* 35 (1^v8), 65 (2^r10).
- tiughu* Num. se *fyrítiughu*.
- tolf* Num. 32 (1^v6); jf. Kommentaren.
- tro* V. Inf. *tro* 11 (1^r9). Præs1Sg. *tro* 24 (1^r20); jf. p. 37³³.
- twe* Num. AccM *twa* 77 (2^r19), 87 (2^v7).
- tha* Adv. [1 (1^r1)], 9 (1^r7), 13 (1^r10), 26 (1^v1), 29 (1^v3), [73 (2^r15)], 84 (2^v3), [97 (2^v16)], [99 (2^v17)].
- thaghan* Konj. 25 (1^r21), 37 (1^v10), 51 (1^v20–21), 61 (2^r7), 70 (2^r13), [83 (2^v3)]; jf. p. 24¹ og 30¹⁶.
- thighia* V. Inf. *thighia* 44 (1^v16). [*thiia* 80 (2^v1); jf. p. 24¹⁸, 30²⁹ og Kommentar].
- thing* n. AccPl. *thing* 84 (2^v4).

thrang Adj. AccPIM *thraga* 22 (1^r19).

thre Num. NomM *tre* 14 (1^r12).
AccM *thre* 19 (1^r16), 25 (1^v1);
jf. p. 27³⁶.

[*thy* Adv. 81 (2^v1)].

thylec Pron. NomPIN *thylec* 6 (1^r5).

thæn Pron., Art. NomSgM *thæn* 51 (1^v21), [95 (2^v14)]; attrib.: 73 (2^r16). AccSgM, attrib.: 19 (1^r17), 35 (1^v8), 65 (2^r10), jf. p. 20²⁸.

GenSgM, attrib.: *thæs* 96 (2^v14).

NomAccSgN *thætt* 11 (1^r9), 15 (1^r13), 44 (1^v16), 73 (2^r16), 94 (2^v13), [101 (2^v20)]. *thæt* 11 (1^r8), 16 (1^r13), 44 (1^v15), jf. p. 23⁶;

attrib.: *thætt* 64 (2^r9), [67 (2^r11)];

enklitisk: *-tt* 13 (1^r11). DatSgN

thy [81 (2^v1)], jf. *forthy*, *thylec*.

NomPIM *the* 4 (1^r3), 5 (1^r3), 15 (1^r13), 19 (1^r17), 20 (1^r17), 25 (1^r21), 26 (1^v1), 31 (1^v5), 33 (1^v6),

42 (1^v14), 43 (1^v15), [62 (2^r7)], 65 (2^r10), 78 (2^r20), 79 (2^r21), [80 (2^v1)], [84 (2^v4)], 84 (2^v4), [87 (2^v7)], 89 (2^v8), 93 (2^v12), 99 (2^v17), 101 (2^v19); attrib.: [1 (1^r1)], 3 (1^r2), 14 (1^r12). AccPIM,

attrib.: *the* 32 (1^v6), 87 (2^v7).

AccDatPIM, subst.: *them* 5 (1^r4), 41 (1^v13), 43 (1^v15), 83 (2^v3), 89 (2^v8), 90 (2^v10), 91 (2^v10), 92 (2^v11), 93 (2^v12), [94 (2^v13)], 100 (2^v18); jf. p. 44¹⁸. GenPIM,

subst.: *therra* 89 (2^v9), 93 (2^v12), 98 (2^v16), 99 (2^v17); jf. p. 44²⁴.

thænna Pron. NomAccSgN *thætta*

7 (1^r6), 29 (1^v4), 63 (2^r8–9), 72 (2^r15). [GenSgN *thæss* 75 (2^r17)].

NomPIM *thæss* [82 (2^v2)]. *thæs-*

[*se*] 85 (2^v5). AccPIN *thæs[se]* 61 (2^r7), [96 (2^v15)]; jf. p. 35¹⁴.

thæntima Konj. 35 (1^v8), 65 (2^r10);

jf. p. 20²⁸.

thær Adv. [56 (2^r3)], [59 (2^r5)].

[*thæ*]r 87 (2^v7), [90 (2^v10)]. [*thær*

a 65 (2^r10)]. *th[æ*r...*a]* 81 (2^v1–2).

thær af 54 (2^r2). [*thær*] *til* 71 (2^r14). *thær [til]* 100 (2^v18). – *thær*

Pron. (Relativum). 84 (2^v4); jf. p. 40ff. (m. 40 Fodn. 2).

um Præp. 21 (1^r18), [94 (2^v13), 98 (2^v17)]; jf. Kommentar p. 102 og 104].

um Konj. 23 (1^r20), [95 (2^v14)].

um cring Adv. 21 (1^r18–19).

undra V. Præt3Pl. *undratho* 63 (2^r8), 65 (2^r10).

up Adv., se *op*.

ut Adv. *wtt* 18 (1^r16). *uutt* 38 (1^v11).

utan Præp. 2 (1^r1), 2 (1^r2).

ut gora V. udruste, udsende. *wtt gora* 18 (1^r16).

ualda V. PræsPtc. Gen. *ua[l]dandes*, se *alzs-*.

uara V. Inf. *uara* 50 (1^v20), 60 (2^r6–7). Præs1Sg. *ær* 52 (1^v21).

Præs3Sg. *ær* 11 (1^r9), 15 (1^r12), 24 (1^r21), 96 (2^v14). Præs3Pl. *æra* 79 (2^r21); jf. p. 38²². Præs

Konj3Sg. *se* 30 (1^v4); jf. p. 29¹² og 38²⁷. Præt3Sg. *uar* 51 (1^v21), 69 (2^r13).

ui Pron. 13 (1^r11), 21 (1^r18), 27 (1^v2), 28 (1^v3), 101 (2^v19), [104].

AccDat. *os* [96 (2^v15)], 101 (2^v19), [102 (2^v21)], 103 (2^v21).

uilia V. Inf. *uilia* 41 (1^v13). [Præs 1Sg. *uil* 81 (2^v1)]. Præs1Pl. *uil[ia]* 101 (2^v19); jf. p. 38².

uittna V. Præs3Pl. *uittna* 16 (1^r14).

Præt3Pl. *vittnatha* 14 (1^r11–12); jf. p. 36³³.

[*uithermotha* f. obl. *uithermotho* 78 (2^r20)].

uæghna Sb. *fyra uæghna* 46 (1^v18).

uæl Adv. 32 (1^v6).

yuir Præp. 22 (1^r19).

- æfter* Præp. 18 (1^r16), 19 (1^r17), 29 (1^v4), [90 (2^v10)]. *æfte* 36 (1^v10); jf. 30²⁷.
- æi* Adv. 11 (1^r9), 15 (1^r13), 44 (1^v16), 50 (1^v20), 50 (1^v20), 68 (2^r12).
- æn* Konj. (»men«) 24 (1^r20).
- æn* Konj. (»end«) 48 (1^v19).
- ænge(n)* Pron. AccSgM *ænghen* (stath) 27 (1^v2). AccSgF *ængha* (lund) 20 (1^r17–18); jf. p. 22¹⁶. Acc SgN *ængte* 10 (1^r8); jf. *ikki*. [æra f. obl. *æro* 60 (2^r6), 89 (2^v9)].
- øgha* n. AccPl. *øghon* 98 (2^v16).
- ømka* V. Præt3Pl. *ømkatho* 4 (1^r3); jf. p. 29¹.
- Subst. GenSg. *ihesus* p. 32¹⁶, *iosephs* el. *ioseph* p. 87 (ad 1^v12), *guth alzsualdandes* p. 32²⁷, 39¹¹.
- Verb. Præt. *-atha*, *-a* p. 36³³, 53¹¹. Imper2Pl. *-ir* p. 29³⁴, 38³⁸, 55¹². PræsPtc. *-ande(s)* p. 32²⁷, 39¹¹. Sing. for Plur. p. 45²⁰.
- Adj. NomSgM *hælagh* o. fl. p. 32³⁴, 55³.
- Ordstilling. Direkte Ordstilling i Eftersætn. p. 49³.

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab
Historisk-filologiske Meddelelser
(Dan. Hist. Filol. Medd.)

Bind 29 (kr. 34.50)

	kr. ø.
1. HAMMERICH, L. L.: Clamor. Eine rechtsgeschichtliche Studie. 1941	12.00
2. SANDER-HANSEN, C. E.: Der Begriff des Todes bei den Ägyptern. 1942	2.50
3. BIRKET-SMITH, KAJ: The Origin of Maize Cultivation. 1943	4.50
4. CHRISTENSEN, ARTHUR: Le premier chapitre du Vendidad et l'histoire primitive des tribus iraniennes. 1943	6.50
5. HANSEN, AAGE: Stødet i Dansk. 1943	9.00

Bind 30 (kr. 39.50)

1. WESTRUP, C. W.: Recherches sur les formes antiques de mariage dans l'ancien droit romain. 1943	6.00
2. PEDERSEN, HOLGER: Zur Tocharischen Sprachgeschichte. 1944	3.00
3. BUSCHARDT, LEO: Vþra. Det rituelle Dæmondrab i den vediske Somakult. 1945	10.00
4. PEDERSEN, HOLGER: Lykisch und Hittitisch. 1945. Zweite Auf- lage 1949	8.00
5. JØRGENSEN, PETER: Über die Herkunft der Nordfriesen. 1946..	16.00

Bind 31 (kr. 57.50)

1. BOCK, KARL N.: Mittelniederdeutsch und heutiges Plattdeutsch im ehemaligen Dänischen Herzogtum Schleswig. Studien zur Beleuchtung des Sprachwechsels in Angeln und Mittelschles- wig. 1948	24.00
2. WESTRUP, C. W.: Notes sur la sponsio et le nexum dans l'an- cien droit romain. Le nouveau fragment des Institutes de Gaius. 1947	2.00
3. HAMMERICH, L. L.: Laryngeal before Sonant. 1948	12.00
4. ERICHSEN, W.: Eine ägyptische Schulübung in demotischer Schrift. 1948	3.50
5. JOHANSEN, J. PRYTZ: Character and Structure of the Action in Maori. 1948	7.00
6. HATT, GUDMUND: Asiatic Influences in American Folklore. 1949 .	9.00

Bind 32 (kr. 46.00)

1. KABELL, AAGE: Don Pedro. 1949	8.00
2. NEUGEBAUER, O.: The Astronomical Treatise P. Ryl. 27. 1949...	3.00
3. LITTMANN, ENNO: Mohammed im Volksepos. Ein neuarabisches Heiligenlied aufgezeichnet, herausgegeben und übersetzt. 1950.	8.00
4. HAMMERICH, L. L., und JUNGLUTH, G.: Der Ackermann [aus Böhmen. I. Bibliographie; Philologische Einleitung; Kritischer Text mit Apparat; Glossar. 1951	15.00

	kr. ø.
5. PEDERSEN, HOLGER: Die gemeinindoeuropäischen und die vorindoeuropäischen Verschlusslaute. 1951.....	2.00
6. BECH, G.: Grundzüge der semantischen Entwicklungsgeschichte der hochdeutschen Modalverba. 1951.....	3.00
7. RUBOW, PAUL V.: Hamlet og Boghandlerne. 1952.....	1.00
8. BIRKET-SMITH, KAJ: The Rice Cultivation and Rice-Harvest Feast of the Bontoc Igorot. 1952.....	6.00

Bind 33 (kr. 44.50)

1. BLINKENBERG, ANDREAS: Le problème de l'accord en français moderne. Essai d'une typologie. 1950.....	12.00
2. FRIIS, AAGE: Kong Oscar II's Forhold til Danmark, det nord-slesvigske Spørgsmaal og danske Venner. 1950.....	1.50
3. STEN, H.: Les temps du verbe fini (indicatif) en français moderne. 1952.....	20.00
4. WESTRUP, C. W.: A Near-Kin within the Kin. A Comparative Study. 1952.....	3.00
5. RÆDER, HANS: Ein Problem in griechischer Syntax. Die Verbindung der Partikel <i>äv</i> mit Futurum. 1953.....	2.00
6. PALLIS, SVEND AAGE: Early Exploration in Mesopotamia. With a List of the Assyro-Babylonian Cuneiform Texts Published before 1851. 1954.....	6.00

Bind 34 (kr. 62.00)

1. TOGEBY, KNUD: Mode, aspect et temps en espagnol. 1953.....	12.00
2. JØRGENSEN, PETER: Zum Schleswiger Niederdeutsch. Kritik und Forschung. 1954.....	15.00
3. JACOBSEN, ERIC: Die Methamorphosen der Liebe und Friedrich Spees »Trutznachtigall«. Studien zum Fortleben der Antike I. 1954.....	25.00
4. IVERSEN, ERIK: Some Ancient Egyptian Paints and Pigments. A Lexicographical Study. 1955.....	7.00
5. RUBOW, PAUL V.: Shakespeares Ungdomsstykker. 1955.....	3.00

Bind 35

(uafsluttet/en cours de publication)

1. BRØNDUM-NIELSEN, JOH.: Et gammeldansk Digt om Christi Opstandelse, efter Fragment Stockh. *A 115 (ca. 1325) 1955.....	20.00
2. BECH, GUNNAR: Studien über das deutsche verbum infinitum. 1955.....	20.00